

dati, maius beneficium confert, quam si dedisset eidem decem aureos gratis. Sed ex parte dantis & accipientis maius beneficium est, dare gratis decem aureos: quia magis gratis ex parte dantis, & quia recipit gratis ille cui nihil debebatur.

ALIVD exemplū. Amicus vel consanguineus meus dat mihi centum aureos: extraneus autem (quem ego alias offendi) dat mihi gratis etiam viginti aureos tempore necessitatis, manifestū est, quod hoc secundum est maius beneficium mihi, ex dante, & ex me recipiente, licet sit minus quantum ad quantitatem.

ALIVD exemplum. Pater meus dat mihi. 1000. aureos, & alius ignotus dat mihi gratis. 100. maius beneficium est mihi hoc secundum. Sic in nostro themate Deus dat remissionem hosti. 10. peccatorum, licet ex parte quantitatis remissio peccatorum sit minus beneficium ipsa innocentia: simpliciter tamen est maius: quia ille cui remittuntur peccata erat hostis, & potius dignus poena, quam venia.

SECUNDO. Simpliciter est maius beneficium poenitentia: quia iste iam recepit duo beneficia, innocentiam. s. & poenitentiam. Ergo maius est beneficium poenitentia, quae datur postquam perdidisti aliud. Et in genere doni maius donum est illud, quod magis gratis datur, & plus male merito de dante. Et quod hoc donum sic proportionabiliter & respectiue sit maius simpliciter, patet Luca. 21. Dicit Christus de illa vidua quae misit duo minuta in gazophilacium, quod plus omnibus misit, licet diuites misissent magnam quantitatem argenti.

SECUNDO. Probatum idem ex Paul. ad Ro. 5. Comēdat autem Deus charitatem suam in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus, pro nobis gratis mortuus est. En vides Paulum commendantem beneficium redemptionis, non tam ex parte quantitatis dati, quam ex eo quod datum fuit peccatoribus & inimicis, & gratis ex parte dantis

VNDE colligitur, quod ita munus alicui datum, esse minus: beneficium tamen seu gratiam esse maiorem. Patet ex parte dantis, si minori incōmodo & labore cōferat maius munus, quam minus. Similiter ex parte capientis, si capiens minori illo poenitus sit indignus, & cōtrariū meruerit. Alius autē cui maius tribuitur est illo dignissimus. SECUNDO colligitur maius esse beneficium redemptionis, quam creationis: tam ex parte beneficientis, quam ex parte recipientis. Ex parte quidem facientis: quia beneficium redemptionis factum est cum magno labore & iactura & expēsis Christi redemptoris. Nam cum sanguinis effusione & morte crudelissima nos redemit. Ex parte etiam recipientis: quia nos qui redempti sumus, eramus tanto beneficio poenitus indigni: quia mererebatur aeternaliter dānari, immo in nihilum redigi. Quae causa non concurrunt ad augendum gratiam creationis.

TER TIO colligitur, quod maiorem gratiam fecit Deus dando innocentiam Virgini gloriosae, quam eam dando Adamo, esto quod minus in se esset aequale. Patet ex parte dantis & accipientis: quia si Christus Virginem ab omni culpa, etiam originali, conseruauit: fuit ob meritum passionis suae, ita cum magno labore & passione dantis. Cū tamen Adamo data sit pro tunc liberaliter innocentia, & non ob passionem Christi. Similiter: quia virgo Maria (nisi praeseruata fuisset) ad famam cōmunem naturae infectae pertineret: vt alij. QVARTO colligitur maiore gratia esse lapsum in peccatum, per poenitentiam erigere: quā eū tenere ne cadat, idq; ex parte recipientis, quia minus dignus est beneficio qui cecidit, immo est illo indignus positue (vt constat) qualiter nō est indignus is qui nunquam cecidit.

VNDE optime dicit. D. Tho. quod licet innocentia sit maius beneficium secundum quantitatem dati simpliciter, tamē maius beneficium est poenitentia huic, considerata liberalitate dantis & considerata indignitate recipientis. Quod est dicere. Praestantior res est innocentia: sed praestantius beneficium est poenitentia, quam innocentia: quia ad beneficium non solum concurrunt res, sed etiam liberalitas dantis, & conditio recipientis: vt iam exposuimus.

Articulus tertius.

Vtrum per ingratitudinem peccati sequentis consurgat tātus reatus, quātus fuerit peccatorum prius dimissorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod per ingratitudinem peccati sequentis, consurgat tātus reatus, quātus fuerat peccatorum prius dimissorū. Quia secundū magnitudinem peccati, est magnitudo beneficii, quo peccatū dimittitur, & per consequens magnitudo ingratitudinis, quia hoc beneficium contēnitur. Sed secundū quantitatem ingratitudinis, est quantitas reatus cōsequenti. Ergo tantus est reatus qui consurgit ex ingratitudine sequentis peccati, quātus fuit reatus omnium precedentium peccatorum.

PR AETEREA. Magis peccat qui Deū offendit, quā qui offendit hominē. Sed seruus manumissus ab aliquo domino, re-
ducitur

ducitur in eandem seruitutem à qua prius fuit liberatus, vel etiam in grauiorem. Ergo multo magis ille qui contra Deum peccat post liberationem à peccato, reducitur in tantum reatum poena, quantum primo habuerat.

PRÆTEREA Matth. 18. dicitur, quod iratus Dominus tradidit eum (cui replicantur peccata dimissa, propter ingratitudinem) tortoribus, quo ad usque redderet uniuersum debitum. Sed hoc non esset nisi consurgeret ex ingratitudine tantus reatus, quātus fuit omnium praeceptorum peccatorum. Ergo equalis reatus per ingratitudinem redit.

SED CONTRA est, quod dicitur Deuter. 25. Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Ex qua patet, quod ex paruo peccato non consurgit magnus reatus. Sed quandoque peccatum mortale sequens est multo minus quolibet peccatorum prius dimissorum. Non ergo ex peccato sequenti redit tantus reatus, quantum fuit peccatorum prius dimissorum.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt, quod ex peccato sequenti, propter ingratitudinem consurgit tantus reatus, quantum fuit reatus peccatorum prius dimissorum, super reatum proprium huius peccati. Sed hoc non est necessarium: quia (sicut supra dictum est) reatus precedentium peccatorum non redit per peccatum sequens, in quantum sequebatur ex actibus praeceptorum peccatorum, sed in quantum consequitur actum sequentis peccati. Et ideo oportet, quod quantitas reatus redeuntis sit secundum grauitatem peccati subsequenti. Potest autem contingere, quod grauitas peccati subsequenti ad aequetur grauitati omnium peccatorum precedentium. Sed hoc non semper est necesse, siue loquamur de grauitate eius quam habet in sua specie (cū quandoque peccatum sequens sit fornicatio simplex: peccata uero praecepta fuerit adulteria, vel homicidia, seu sacrilegia) siue etiā loquamur de grauitate quā habet ex ingratitudine annexam. Non enim oportet, quod quantitas ingratitudinis sit absolute equalis quantitati be-

neficij suscepti. Cuius quantitas attenditur secundum quantitatē peccatorum prius dimissorum. Cōingit enim, quod contra idē beneficiū unus est multum ingratus, vel secundum intensiōnem contemptus beneficij, vel secundum grauitatem culpae, contra benefactorem commissae: alius autem parū, vel quia minus contemnit, vel quia minus contra benefactorem agit. Sed proportionaliter quantitas ingratitudinis adaequatur quantitati beneficij. Supposito enim equali contemptu beneficij, vel offensa benefactoris, tanto erit grauior ingratitudo, quanto beneficium fuit maius. Vnde manifestū est, quod non est necesse quod propter ingratitudinem semper per peccatum sequens redeat tantus reatus, quantum fuit precedentium peccatorum: sed necesse est quod proportionaliter, quanto peccata prius dimissa fuerunt plura & maiora, tātō redeat maior reatus per qualemque sequens peccatum mortale.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod beneficium remissionis culpae recipit quantitatē absolutam, secundum quantitatē peccatorum prius dimissorum. Sed peccatum ingratitudinis non recipit quantitatē absolutam, secundum quantitatē beneficij, sed secundum quantitatē contemptus, vel offensa: ut dictum est. Et ideo ratio non sequitur. **AD SECUNDVM** dicendum, quod etiam seruus manumissus nō reducitur in pristinam seruitutem pro qualicumque ingratitudine, sed pro aliqua graui.

AD TERTIVM dicendum, quod illi cui peccata dimissa replicantur, propter subsequentē ingratitudinem, reddit uniuersum debitum, in quantum quantitas peccatorum precedentium, proportionaliter inuenitur in ingratitudine subsequenti: non autem absolute ut dictum est.

IN HOC ar. 3. diuus. Thom. refert duos modos dicendi, ad dubium articuli, quibus reprobatis respōdet ipse tribus propositionibus distincte satis: ut habes in litera.

DUBITATVR hic prius, an haec ingratitudo, quae insurgit ratione peccatorum sequentium

Dubium
primam.

quentium ultra grauitatem ipsius peccati sequē-
tis, sit tantæ grauitatis quantæ erat peccatum præ-
cedens. Vt, aliquis commisit homicidium, & po-
stea poenituit, & deinde commisit furtum, dici-
mus, quod illud furtum est grauius post poenite-
tiam, quam antea esset, si ante poenitentiam com-
mitteretur, ratione ingratitudinis, an sit tantæ gra-
uitatis sicut homicidium illud præcedens, quod
ibi crescit in furto.

AD HOC dico secundum omnes, quod quan-
tum est de se, non est grauius. Probat. Quia tunc
rediret peccatum homicidij. Quanta autem sit il-
la grauitas, quæ resultat ex illa circumstantia, non
constat speciatim. Satis est quod scimus, grauius
esse illud peccatum, quam esset sine tali circum-
stantia.

Dubium primum. **D**VBITATUR secundo, an illa grauitas
vel circumstantia peccati, quæ insurgit ex in-
gratitudine sit necessario confitenda, an. s. mutet
speciem. Et quidem si ita est, quod specie mutat,
non est dubium nisi quod necessario est confiten-
da: cum secundum omnes necessarium sit confi-
teri omnes circumstantias mutantes speciem.

AD HOC Sco. vbi supra dicit, quod in gene-
rali tenetur ille confiteri illam circumstantiam, hoc
modo dicens. Accuso me pater quod postquam
confessus sum & consecutus sum remissionem pec-
catorum meorum à domino Deo, iterum post il-
lud poenitentiam donum in hæc incidi peccata. Hæc
Scot.

EGO autem ad hoc respondeo aliquibus propo-
sitionibus. Prima sit. Melius est confiteri illam cir-
cumstantiam, quam non. Hæc nota est. Nam me-
lius est explicare omnes circumstantias aggrauan-
tes peccatum, quam non: cum magis ex hoc con-
fessor cognoscat poenitentis statum.

SECUNDA conclusio est. Illa circumstantia
non est necessario confitenda, vt in plurimum &
cõmuniter: nec in particulari dicendo. si iam a-
lias fui absolutus ab hoc peccato, nec generaliter,
contra Sco. Probat. Nã talis circumstantia non
mutat speciem. Sed doctores communiter tenent,
quod circumstantia non mutantes speciem, non
sunt necessario confitendæ. Ergo.

SED quia minorem istius rationis existimo (vt
infra dicam) falsam: probò secundo, & melius,
conclusionem meam sic. Nullus tenetur ad confi-
tendum peccatum bis, nec in particulari, nec in ge-
nerali. Sed si ille teneretur confiteri illam circum-
stantiam, saltem in generali obligaretur ad confi-
tendum bis, & multoties eadem peccata. Ergo
dicendum est quod non tenetur illam confiteri cir-
cumstantiam: licet beneficiat confitendo.

VERVM tamen contra hanc conclusionem ar-
guo hoc modo. Si esset nunc ille reatus & culpa
precedentium peccatorum, tenetur illum confite-
ri. Sed sæpe est tanta culpa in peccatore propter
ingratitudinem sequentis peccati: quanta fuit in
peccatis præteritis remissis. Ergo tenetur illam ex-

plicare in confessione: sicut tenetur explicare il-
le qui furatus est mille aureos propter grauitatem
furti. Et quidem (vt ego opinor) ille qui sic fura-
tus est mille aureos, non satisfacit, dicendo solū,
accuso me quia furatus sum: sed tenetur dicere,
furatus sum mille aureos, alias non confitetur.
Minor illa argumenti est. S. Tho. qui expresse di-
cit in isto ar. 3. quod aliquando redit totus reatus
peccatorum remissorum, supra reatum peccati
post poenitentiam commissi.

IDEO dico quod quando quis notabiliter con-
temneret beneficium remissionis peccatorum præ-
teritorum, teneretur explicare illam circumstan-
tiam in confessione: quia notabiliter auget mali-
tiam illius peccati.

ET ad argumentum: quia nullus tenetur confite-
ri idem peccatum bis, verum est, de perse. Sed ali-
quando tenetur de per accidens: quia non potest
explicare grauitatem culpæ vnus sine alio. Et ex
his manet clarus etiam. 4. articulus, quem diuus
Tho. absoluit lucide, cum vna bimembri distin-
ctione & duabus conclusionibus. Vide ibi.

Articul. quartus.

Vtrum ingratitudo, ratione cuius
sequens peccatum facit redire pec-
cata prius dimissa, sit speciale pecca-
tum.

DQVARTVM sic
proceditur. Videtur, quod in-
gratitudo ratione cuius sequens
peccatum facit redire peccata
prius dimissa, sit speciale peccatum. R. retribu-
tio enim gratiarum pertinet ad contrapassum,
quod requiritur in iustitia: vt patet per phi-
losophum. s. Ethico. Sed iustitia est specia-
lis virtus. Ergo ingratitudo est speciale pec-
catum.

PRÆTEREA. Tullius in. 2. R. he-
to. ponit, quod gratia est specialis virtus. Sed
ingratitudo opponitur gratiæ. Ergo ingratitudo
est speciale peccatum.

PRÆTEREA. Specialis effectus à
speciali causa procedit. Sed ingratitudo habet
specialem effectum. s. quod facit aliquo modo re-
dire peccata prius dimissa. Ergo ingratitudo
est speciale peccatum.

SED

SED CONTRA. Illud quod cōsequitur omnia peccata, non est speciale peccatum. Sed per quodcunque peccatum mortale, aliquis efficitur Deo ingratus: ut ex praemissis patet. Ergo ingratitude non est speciale peccatum.

RESPONDEO, dicendū, quod ingratitude peccantis, quandoque est speciale peccatum, quandoque autem non, sed est circumstantia generaliter consequens omne peccatū mortale, quod contra Deum committitur. Peccatum enim speciem recipit ex intentione peccantis. Vnde (ut philosophus dicit. s. Ethic.) ille qui mœchatur, ut furetur, magis est fur, quā mœchus.

SI igitur aliquis peccator in contemptū Dei, & suscepti beneficii, aliquod peccatum committat, illud peccatum trahitur ad speciem ingratitude. Et hoc modo ingratitude peccatis est speciale peccatum.

SI vero aliquis intēdens aliquod peccatum committere (puta homicidium aut adulteriū) non retrahatur ab hoc, propter hoc quod pertinet ad Dei contemptum, ingratitude nō erit speciale peccatū: sed trahetur ad speciem alterius peccati, sicut circumstantia quaedam. Vt autem Aug. dicit in lib. de natura & gratia, non omne peccatum est ex contemptu, & tamen in omni peccato Deus cotēnitur in suis praeceptis. Vnde manifestum est, quod ingratitude peccantis, quandoque est speciale peccatum, sed non semper.

ET per hoc patet re: pōssio ad obiecta. Nam primæ rationes concludunt, quod ingratitude secundum se sit quaedam species peccati. Ultima autem ratio concludit, quod ingratitude secundum quod inuenitur in omni peccato, non sit speciale peccatum.

Quæstio trigesima. De recuperatione virtutū per pœnitentiam.

EINDE considerandū est de recuperatione virtutum per pœnitentiam. Et circa hoc quaeruntur sex.

PRIMO. Vtrum per pœnitentiam restituantur virtutes.

SECUNDO. Vtrum restituatur in equali quantitate.

TERCIO. Vtrum restituatur pœnitenti equalis dignitas.

QUARTO. Vtrum opera virtutum, per peccatum sequens mortificentur.

QUINTO. Vtrum opera mortificata per peccatū, per pœnitentiam reuiuiscant.

SEXTO. Vtrum opera mortua. i. absq; charitate facta, per pœnitentiā reuiuiscantur.

Articulus primus

Vtrum per pœnitentiam virtutes restituantur.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod per pœnitentiam virtutes non restituantur.

Nō enim possent virtutes amisse per pœnitentiā restitui, nisi pœnitentia virtutes causaret. Sed pœnitentia cum sit virtus, non potest esse causa omnium virtutum: praesertim cum quaedam virtutes sint naturaliter priores pœnitentia. s. fides, spes, & charitas, ut supra dictum est. Ergo per pœnitentiam non restituantur virtutes.

PRÆTEREA. Pœnitentia in quibusdam actibus pœnitentis consistit. Sed virtutes gratuite non causantur ex actibus nostris. Dicit enim Aug. in lib. de lib. arbi. quod virtutes Deus in nobis, sine nobis operatur. Ergo videtur, quod per pœnitentiam non restituantur virtutes.

PRÆTEREA. Habens virtutem, sine difficultate, & delectabiliter, actus virtutum operatur: unde Philos. dicit in i. Ethic. quod non est iustus, qui non gaudet ius-

sta ope

sta operatione. Sed multi pœnitentes adhuc multam difficultatem patiuntur, in operando actus virtutum. Non ergo per pœnitentiã restituantur virtutes.

SED CONTRA est, quod Luca. 15. pater mandavit, quod filius pœnitens indueretur stola prima. Quæ, secundum Ambro. est amictus sapientiæ. Quã simul consequuntur omnes virtutes: secundum illud Sapientiæ. 8. Sobrietatem, & iustitiam docet, prudentiam, & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus. Ergo per pœnitentiã omnes virtutes restituantur.

RESPONDEO dicendum, quod per pœnitentiã remittuntur peccata: ut dictum est. Remissio autem peccatorum non potest esse, nisi per infusionem gratiæ. Vnde relinquitur, quod per pœnitentiã gratia homini infundatur. Ex gratia autem consequuntur omnes virtutes gratiæ: sicut ex essentia anime fluunt omnes potentiæ: ut in secunda parte habitum est. Vnde relinquitur, quod per pœnitentiã omnes virtutes restituantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod eodem modo pœnitentiã restituit virtutes, per quem modum est causa gratiæ: ut iam dictum est. Est autem causa gratiæ, in quantum est sacramentum: nam in quantum est virtus, est magis gratiæ effectus. Et ideo non oportet, quod pœnitentiã secundum quod est virtus, sit causa omnium aliarum virtutum: sed quod habitus pœnitentiæ simul cum habitibus aliarum virtutum, per sacramentum pœnitentiæ causetur.

AD SECUNDVM dicendum, quod in sacramento pœnitentiæ, actus humani se habent materialiter, sed formalis vis huius sacramenti, dependet ex virtute clauium. Et ideo virtus clauium effectiue causat gratiã & virtutes, instrumentaliiter tamẽ: sed actus primus pœnitentis se habet, ut ultima dispositio ad gratiã consequendam. s. contritio: alij vero sequentes actus pœnitentiæ procedunt iam ex gratia & virtutibus.

AD TERTIVM dicendum, quod (sicut supra dictum est) quandoque post primum actum pœnitentiæ, qui est contritio, remanent quædam reliquiæ peccatorum. s. dispositiones ex prioribus actibus peccatorum causatæ, ex quibus præstatat difficultas quædã pœnitenti, ad operandum opera virtutum. Sed quantum est ex ipsa inclinatione charitatis & aliarum virtutum, pœnitens opera virtutis delectabiliter & sine difficultate operatur: sicut si virtuosus per accidens difficultatem pateretur in executione actus virtutis propter somnum, aut aliquam corporis in dispositionem.

IN HOC art. & sequentibus huius questionis tractat. S. Tho. de alio principali effecta pœnitentiæ. Quæstio igitur est. An per pœnitentiã restituantur pœnitenti gratia & virtutes quas amiserat per peccatũ mortale: quia gratia & virtutes infusæ perduntur per peccatũ mortale, excepta fide & spe. Et habitus acquisiti, licet maneat post peccatum mortale, manent tamen multum læsi: & sic sumpti sine charitate, non habent perfectum esse virtutis, requiriturque auxilium speciale semper, ad bene moraliter agendum. Deus autem communiter non cõcurrit ita specialiter cum existentibus in peccato mortali. **AD HOC** respondet S. Tho. vna conclusione, & est sententiã omnium, quod certum est, per pœnitentiã restitui homini gratiam: & cõsequenter omnes virtutes morales. Ratio est: quia illæ comitantur gratiam. Et est necessarium ita dicere: ut patet ex multis quæ supra diximus.

SED dubitatur, an restituantur oēs virtutes morales quæ prius erant. Et est peculiaris difficultas de virginitate, an illa restituantur. Dubium primum.

AD quod S. Tho. in sec. 2. q. 152. ar. 3. dicit duo. Primum est, quod integritas carnis, vel illius signaculi virginalis, de per accidens se habet ad virginitatem: nam non est ad illam signaculum illud necessarium. Probatur: quia si occasione ægritudinis aperirentur claustra pudoris, vel frangerentur, nihil perditur de virginitate: sicut narrat Augu. de quadam virgine. Quæ cum esset suspecta de stupro, adducta est obstetrix. Quæ cum exploraret, rupta sunt claustra pudoris illius virginis. Et beata Lucia dicebat. Si me inuitam violari feceris: castitas mihi duplicabitur ad coronã. **SECUNDO** dicit. S. Tho. quod inexperientia libidinis voluntaria, idest, effusionis feminis, est necessaria ad virginitatem: sed habet se tanquam materiale in virginitate, nempe, quod voluntarie nunquam effundatur semen.

TERTIO

TER TIO dicit. S. Tho. quod propositum nunquam experiendi, & abstinendi in perpetuum ab experientia carnis & venereorum, est formale & potissimum in virginitate. Dicitur namque hoc formale, & illud materiale, quia foemina quae nunquam peccauit contra virginitatem, non tamen habuit propositum perpetuo abstinendi, sed intendebat nubere, & non fecit: quia non successit ei ex votis, dicitur virgo materialiter. Unde illa quae non habuit propositum abstinendi in perpetuum à venereis: sed voluit, vel vult nubere, non habebit aureolam virginis, etiam si nunquam peccauit contra virginitatem. Virginitas enim est habitus, qui est virtus: in experientia autem venereorum, non est habitus, nec actus.

HIS suppositis, dico, & sit prima propositio. Si in virginitate deficiat formale ratione peccati mortalis: perditur virginitas, quantuncumque maneat claustra pudoris. Et hoc, nempe, quod perdat formale, non solum contingit in virginitate, per concubitum, sed etiam per effusionem seminis, vel consensum in illa: etiam sine apertione claustrorum, iamque tunc non est virgo.

SECUNDO dico, quod si voluntarie experta est puella per peccatum mortale concubitum viri, nunquam restituitur ei virginitas, per quam cunque poenitentiam. Et hoc non imputatur defectui poenitentiae, sed impossibilitati rei: quia (sicut dixit Agathon) hoc solum priuatur Deus facere. scilicet praeterita non fuisse. Et hoc dicit. S. Tho. in hac. q. ar. 3. ad primum.

ALIQVI voluerunt dicere, quod redit illa virtus per poenitentiam, sed illa tunc non inclinatur ad eosdem actus, ad quos antea inclinabat: quia antea inclinabat ad non experiendum in perpetuum venerea, modo inclinatur ad caste viuendum, vel inclinatur ad hoc, quod in futuro amplius non experiatur.

SED hoc dici non potest: quia deficiente obiecto, non potest manere virtus, nec habitus virtutis. Sed obiectum formale virginitatis, est propositum perpetuo abstinendi, & nunquam experiendi libidinem. Et hoc iam non est in illa puella: cum experta sit. Ergo. &c.

SED contra. Puellae virgini, quae proposuit abstinere à viro: postea autem, quia patres persuadent, nubit & cognoscitur à viro, tam impossibile est, quod ei restituitur virginitas, sicut alteri quae per peccatum mortale perdidit. Sed in hac manet virginitas. Ergo etiam in alia. Minor probatur: quia in ista puella est virtus infusa virginitatis, & virtutes infusae non perduntur nisi per peccatum mortale. Sed haec non peccat nubendo. Ergo non perdidit virginitatem. Et tam impossibile est huic virginitatem reparari: sicut alteri quae commisit stuprum.

AD hoc dico, quod non perditur virtus infusa, nisi per peccatum mortale. Unde in puella quae sine peccato nupsit, manet illa virginitas habitua

lis: sed iam non denominabit subiectum, nec illa puella habebit aureolam virginitatis.

SED Dubitatur, an haec puella quae sic nupsit sine peccato mortali, in qua post actus maritalis mansit virginitas, si rursus peccet mortaliter, odio habendo proximum, per quod peccatum (esto non peccet contra virginitatem) perdit virginitatem infusam: quia per omne peccatum mortale infusae virtutes amittuntur, postea per poenitentiam recuperet virginitatem. Videtur, quod ita: quia non peccauit contra virginitatem, sed solum contra dilectionem proximi.

AD HOC dico, quod in hac quaestione oportet diuinare, in qua nihil certum & exploratum habere possumus: quia adhuc de istis virtutibus moralibus infusis dubitatur ab aliquibus, an sint ponendae: quanto magis dubitari potest, de hac quaestione quam tractamus? Nam cum Deus nihil faciat frustra, ad quid infundet virginitatem huic, quae non debet esse virgo, id est, non debet habere aureolam virginis? Dabitur ei solum alia virtus, quae est castitas coniugalis. Unde dico, quod non restituetur ei virginitas. Si dicas, quod eadem virtus est castitas coniugalis & virginalis: probabile est, sed probabilius est, quod non: quia habent distincta obiecta formalia.

ET ad argumentum, quia antea esto esset cognita à viro legitimo, habebat virginitatem: & non peccauit contra illam. Ergo etiam nunc restituetur ei virginitas. Nego consequentiam: quia aliud est non reddere, & aliud est remouere. Deus enim non tollit alicui, donum quod dedit semel, sine culpa: sed postquam perdidit culpa sua, non reddit ei. Unde non est simile de puella quae commisit stuprum, & de alia quae nubit, quia Deus non auferit sine peccato, sed non restituit sine necessitate.

CREDO tamen, quod omnis puella quae licite nupsit, & omnis quae habuit propositum nubendi, vel experiendi venerea, siue cum peccato, siue sine illo, non habebit aureolam virginum: quia mutauit formale in virginitate, & aureola virginitatis, ut est quid magnū, ita non dabitur, nisi pro magno opere, nempe, pro perpetuo proposito abstinendi à venereis. Habebit tamen puella, quae sine peccato nupsit, qualitatem illam, quae est virginitas: ut diximus. Si tamen peccauit contra virginitatem, aut habuit propositum nubendi, non habebit aureolam virginitatis: si autem habuit propositum firmum nunquam experiendi venerea, esto peccet contra aliam virtutem, per poenitentiam recuperabit virginitatem proprie, ita quod habeat aureolam virginum.

Articul. secundus.

Vtrum post poenitentiam resurgat homo in aequali virtute.

AD

Dubium secundum.

D SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod post penitentiam resurgat homo in equali virtute. Dicit enim Apost. Ro. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Vbi dicit glosa August. quod hoc adeo verum est, ut si qui horum deuenient, & exorbitent, hoc ipsum eis Deus faciat in bonum proficere. Sed hoc non esset si resurgeret homo in minori virtute. Ergo videtur, quod nunquam penitens resurgat in minori virtute.

PRÆTEREA. Ambro. dicit, quod penitentia res optima est, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum. Sed hoc non esset, nisi virtutes in equali quantitate recuperarentur. Ergo per penitentiam semper recuperatur equalis virtus.

PRÆTEREA. Super illud Genes. 1. Factum est vespere & mane dies unus, dicit glosa, vespertina lux est, à qua quis cecidit, matutina, in qua resurgit. Sed lux matutina est maior vespertina. Ergo aliquis resurgit in maiori gratia, vel charitate, quam prius habuerit. Quod etiam videtur per id, quod Apost. dixit Roma. 5. Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.

SED CONTRA. Caritas proficiens vel perfecta, est maior, quam caritas incipiens. Sed quandoque aliquis cadit à charitate proficiente, resurgit autem in charitate incipiente. Ergo semper resurgit homo in minori virtute.

RESPONDEO, dicendum quod (sicut dictum est) motus liberi arbitrij, qui est in iustificatione impij, est ultima dispositio ad gratiam. Vnde in eodem instanti est gratia infusio cum predicto motu liberi arbitrij: ut in secunda parte habitum est. In quo quidem motu comprehenditur actus penitentiae: ut supra dictum est. Manifestum est autem, quod formæ quæ possunt recipere magis & minus, intenduntur, & remittuntur, secundum diuersam dispositionem subiecti: ut in secunda

parte habitum est. Et inde est, quod secundum quod motus liberi arbitrij in penitentia est intensior, vel remissior, secundum hoc penitens consequitur maiorem vel minorem gratiam. Cõtingit autem intensiorem motus penitentis, quandoque proportionatam esse maiori gratia, quam illa à qua ceciderat per peccatum: quandoque autem equali, quandoque vero minori. Et ideo penitens quandoque resurgit in maiori gratia, quàm prius habuerat: quandoque autem in equali, quandoque etiã in minori. Et eadem ratio est de virtutibus quæ ex gratia consequuntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod nõ omnibus diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum hoc ipsum quod per peccatum à Dei amore cadunt. Quod patet in his qui cadunt, & nunquam resurgunt, iterum casuri: sed his tantum qui secundum propositum vocati sunt sancti, id est, predestinatis: qui quotiescunque cadant, finaliter tamen resurgant.

CEdit ergo eis in bonum, hoc quod cadunt, non quia semper in maiori gratia resurgant: sed quia resurgunt, in permanentiori gratia. Non quidem ex parte ipsius gratiæ (quia quanto gratia est maior, tãto de se est permanentior) sed ex parte hominis: qui tanto stabilius in gratia permanet, quãto est cautior & humilior. Unde & glos. ibidem subdit, quod ideo proficit eis in bonum, quod cadunt, quia humiliores redeunt, atque doctiores.

AD SECUNDVM dicendum, quod penitentia quantum est de se habet virtutem reparandi defectus ad perfectum, & etiam promouendi in ulteriorem statum. Sed hoc quandoque impeditur ex parte hominis, qui remissius mouetur in Deum, & in detestacionem peccati: sicut etiam in baptismo aliqui adulti consequuntur maiorem vel minorem gratiam, secundum quod diuersimode se disponunt.

AD TERTIVM dicendum, quod assimilatio illa utriusque gratiæ ad lucem vespertinam, & matutinam, fit propter similitudinem ordinis: quia post lucem vespertinam

p sequuntur

sequuntur tenebrae noctis. Post lucē autem matutinā sequitur lux diei: nō autem propter similitudinem maioris vel minoris quantitatis. **ILLUD** etiam verbum Apost. intelligitur de gratia Christi: quae superat omnem abundantiam humanorum peccatorum. Non autem est verū in omnibus, quod quanto abundantius peccauit, tanto abundantior gratia consequatur, pensata quantitate habitualis gratiae. Est tamen superabundans gratia quātum ad ipsam gratiae rationem: quia magis gratis beneficiū remissionis magis peccatori confertur. Quāuis quādoque abundanter peccantes, abundanter doleant: & sic abundantior habitum gratiae, & virtutum consequuntur: sicut patet in Magdalena.

AD ID vero quod in contrarium obijci tur dicendū, quod una & eadē gratia, maior est proficiens, quam incipiens. Sed in diuersis hoc non est necesse. Unus enim incipit à maiori gratia quam alius habeat in statu profectus, sicut Gregorius dicit in 2. dialogorum. Quatenus & praesentes & secuturi omnes agnoscerent, benedictus puer cōversationis gratiam, à quanta perfectione cœpisset.

HAEC quaestio huius artic. 2. est illa celebris quaestio apud theologos, an poenitens resurgat ad aequalē gratiā, vel maiore, vel minore quā habebat ante peccatum. Vt si Petrus multum profecerat in gratia & charitate ita q. habebat gratiam vt mille, postea peccauit mortaliter, deinde poenitet, an resurgat cum eadem gratia vt mille quam habuit antea, vel cum minori, aut etiam maiori?

DE HOC dubio sunt variæ opiniones, quarū quaelibet habet assertores magnæ authoritatis. Altera est aliquorum dicentium, quod omnes qui resurgunt à peccato, resurgunt ad aliquam aequalē gratiam, quomodocunq; resurgant, siue plus, siue minus poeniteant. Et non intelligūt hi, quod omnes resurgentes à peccato, resurgāt ad omnē illam gratiam, quam antea habuerunt: sed intelligunt, quod omnes resurgant in vna certa gratia aequali, siue à magna, siue à parua ceciderint gratia. Ratio eorū est ista. Illa gratia quæ datur, mere gratis datur, & non ratione contritionis. Prima enim gratia nō potest cadere sub merito, nec (vt dicunt) praesupponit dispositionem aliquam in subiecto positiuam: sed tantū ablationem obicis, quæ est pura negatio. Gratia autem quæ datur

in iustificatione impij, mere gratis datur, & aequaliter omnibus: sicut gratia baptismalis est aequalis quantum est ex parte baptismi. Ita dicunt hi. Denique hæc prima gratia datur mere gratis, vt dicit. S. Thom. prima. 2. q. 114. artic. 2. Nam non potest aliquis mereri primam gratiam, nec de congruo, nec de condigno: quia si gratia ex operibus esset, iam non esset gratia. Deus enim non est acceptor personarum, nec habet respectum ad merita illorū, nec praeterita, nec praesentia: sed mere gratis dat illam primā gratiam. Hæc opinio fuit Henrici de Gandauo, quolib. 5. q. 24.

HANC habet Almayn in. 4. d. 22. & dicit, quod est opinio aliorum plurimorum. Henricus autem dicit, quod hæc sententia videtur tenenda, non tamen diffinit. Probat hoc Almayn alia ratione. Dispositio (inquit) ad recipiendā gratiam iustificationis, vel ad ipsam iustificationem, non est aliquid positiuū: sed est tollere obicem, idest, non ponere obicem. Sed hoc est æquale in omnibus: quia est negatio. Ergo etiam gratia iustificationis est aequalis. Et consequenter ait. Quia dicere, quod dispositio maior vel minor ex parte nostra facit aliquid ad maiorem, vel minorem gratiam, videtur esse error Pelagianorum, qui dicebant, quod homo poterat facere aliquid sine auxilio speciali Dei ad consequendā gratiam, quod condemnatur ab August. & à concilio Miliuitano contra Pelagianos. Vbi expresse dicit Aug. & concilium, quod gratia praecedit omnem motum liberi arbitrij.

SED hæc opinio Henrici non recipitur à theologis: quia ex duplici capite nimis esset grauis, & videtur contra misericordiā Dei. Primū propter quod opinio hæc est nimium grauis, est, dicere, quod nō datur maior gratia illi qui cecidit à maiori gratia, quā illi qui cecidit à minori. Vt si fuit aliquis qui semper fuit in mortali, & alius qui semper fuit in gratia, qui postea peccauit vnum mortale, deinde ambo poenitet, siue aequaliter, siue inaequaliter, quod illis detur aequalis gratia, videtur contra misericordiam Dei.

SECUNDO etiam videtur, quod sit contra iustitiam, quod poenitenti intensius & cum maiori conatu, Deus non det maiorem gratiam, est nimium durum, & cæteris omnibus paribus, nō est verisimile.

TERTIO arguitur contra istam opinionem. Quia illa plus accedit ad errorem Pelagianorū. Probatur: quia dicit nullam aliam dispositionem requiri ad iustificationem impij, nisi quod non ponat obicem, quod fieri potest sine auxilio Dei, & tunc homo posset se disponere ad gratiam ex puris naturalibus. Nihil enim plus est concedere bonum motum sufficientem ad gratiam, sicut Pelagiani dicebant, quam cōcedere quancūque dispositionem, etiam negatiuam, modo ad gratiam sufficientem, sine auxilio Dei speciali. Tunc conficio argumētationē in hunc modū. Si quiescere, vel à ma

vel à malo cessare, esset sufficiens dispositio ad gratiam, ex naturalibus posset homo disponere se ad gratiam sine speciali auxilio Dei, quod plusquam falsum est. Et si dicas quod non est dispositio, quia non est positium, hoc nil facit: quia si ad aliquid agendum sufficeret non impedire, quicumque homo posset facere id, quod requiritur ad id agendum: quia quicumque homo posset non impedire. Ergo, &c.

I D E O dico, quod gratia dupliciter capitur. Vno modo pro auxilio speciali, sicut S. Tho. vocat in prima. 2. q. 109. artic. 6. & 7. & ad hanc gratiam nulla dispositio requiritur. Deus enim libere dat sine aliqua dispositione praeuia ex parte hominis: sicut Aug. dicit super illud Ioan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum: quare istum trahat, & illum non trahat, noli iudicare, si non vis errare.

A L I O modo accipitur gratia pro gratia gratū faciente. Et ad hanc requiritur dispositio, & non meritum. Dico, quod requiritur dispositio, id est, motus liberi arbitrij in peccata. Et cū gratia imitetur naturam, vbi est maior dispositio, erit maior gratia: sicut naturaliter vbi est maior dispositio, est magis de forma, vel maior forma, in formis suscipientibus magis & minus: vt hic dicit, S. Th. in litera. Sed gratia suscipit magis & minus. Ergo, &c. Exemplū est de lumine & calore: quia lumē requirit diaphaneitatem: & vbi est aliquid magis diaphanum, erit maius lumen. Ita igitur dico de gratia, cū sit forma magis & minus suscipiens. Et ita dicit S. Tho. hic & secunda. 2. q. 24. artic. 3. vbi quærit an charitas infundatur secundum proportionē naturalem, & respōdet quod omnia reducuntur vltimate in volūtatem diuinam. Nihil enim faciūt meliora naturalia in hominibus ad gratiam, sed diuinum auxilium, quo gratis iuuat Deus homines ad meliorem motum in Deū & in peccata.

S E D contra hoc est illa parabola, quam Dominus ponit Matth. 25. quod vni dedit quinque talenta, & alij duo: vnicuique secundum propriam virtutem. Ergo maior charitas, vel minor, nō debet referri ad volūtatem diuinam, sed ad propriam virtutem, & naturalia vniuscuiusque, vltimate. Et S. Th. exponit illam parabolam, & dicit, quod per propriam virtutem intelligitur dispositio ad gratiam, vel praeformatio praeceps, siue conatus recipientis gratiam. Ergo ad dispositionem debet referri, & non ad volūtatem diuinam.

A D hoc nego cōsequentiam. Nam, quod ille habeat dispositionem maiorem quam alius, à Deo est: quia illam dispositionē praeuenit Spiritus sanctus, mouens hominis mentem, vel plus, vel minus, secundum suam voluntatem. Si enim. V. g. quæras, quare Petro data est gratia vt. 10. & Ioan. vt. 20. Respondetur hoc ideo esse: quia Petrus surrexit per contritionem vt. 10. & Ioannes vt. 20. Et si quæras, quare Petrus surrexit cum illa contri-

tionem vt. 10. & Ioannes vt. 20. dico, quia Deus plus iuuat Ioannem, quam Petrum. Et si rursus inuestes. Quare Deus iuuat plus vnum, quam aliū? Dico. Quia sic ei placuit: quia nulli debet suam gratiā, sed gratis illam communicat. Et ita dicit Paul. ad Colo. 1. Qui dignos nos fecit secundum partem fortis sanctorum. Vnde constat, quod Deus ipse fecit nos dignos. Et qui est dignus, est per gratiā Dei. Et S. Tho. tractat hoc prima. 2. q. 112. arti. 2. & q. 114. arti. 3. & in secundo. d. 27. q. 4. & multis alijs locis. Et peculiariter prima. p. q. 23. ar. 5. Et semper dicit, quod quicquid est in homine ordinās ipsum in salutem, totum comprehenditur sub effectu praeordinationis. Ergo etiam prima praeformatio ad gratiam. Et per consequentiam, ipsa praeformatio ad gratiam requirit auxilium Dei speciale. Deus enim ab aeterno praeordinauit Petrum ad maiorem gloriam: solū quia voluit, & nō propter opera praeuisa.

S I vero dicas, quod sciebat illum futurū esse meliorem, nihil facit. Nam, hoc ipsum fuit: quia ipse voluit. Potuit enim scire oppositū, si voluisset. Ideo quādo iste peccat, mouet illum ad maiorem gratiam, & ad maiorem contritionem ad gratiā maiorem habendam: quia praeordinauit illum ad maiorem gloriam. Et sic reducimus haec omnia ad voluntatem diuinam. Mouet enim istum ad maiorem contritionem: quia praeordinauit illum ad maiorem gloriam. Et praeordinauit istū ad maiorem gloriam, potius quam alium: quia voluit. Nam, quis cōsiliarius eius fuit? Ideo relinquimus illam opinionē Henrici, tanquā durā & falsam. **A L I A** est opinio Sco. in. 4. d. 22. q. vnicā. Vbi ipse ponit in sententia aliquot propositiones.

P R I M A est. Quicumque resurgit, resurgit ad maiorem gloriam, quam prius ei debebatur. Vt si Petrus cecidit à gratia vt. 10. debebatur ei gloria vt. 10. Si postea resurgit à peccato mortali commissō, resurgit ad maiorem gloriam. Probat: quia datur ei tota gloria praeceps pro alijs bonis operibus, & ratione huius contritionis datur aliqua alia gloria. Nam licet antea quando erat in peccato nulla ei gratia, nec gloria debebatur, iam nunc propter contritionē: quia bona opera manserunt in acceptatione diuina, & non dabatur huic gratia pro illis operibus, quia erat indignus. Sed nūc per quacunque contritionē fit dignus. Ergo, &c. **S E C V N D A** conclusio est. Non oportet, quod poenitens resurgat ad maiorem gratiam, aut tantum, sicut antea quia gratia non datur, nisi secundum quantitatem contritionis, & stat quod non sit tanta contritio, quanta fuit antea habita gratia. Vt si sunt Petrus & Ioan. & Petrus ante peccatum habuit gratiam vt. 10. & Ioan. nūquam habuit gratiam. Conterantur ambo. Si Ioan. conteritur vt. 10. & Petrus solum vt. 4. tunc Ioannes (qui antea nūquam fuerat in gratia) modo per istam contritionem habebit maiorem gratiam, quam Petrus: quia habet maiorem contritionem. Ergo

non oportet, quod resurgens, resurgat ad maiorem gratiam vel tantam, quam antea habuerat. Petrus vero in hoc euentu resurgit ad maiorem gloriam, & poterat resurgere ad maiorem gratiam, si haberet maiorem contritionem. Itaque habebit tunc Petrus gloriam vt. 14. & gratiam vt. 4. tantum. Et si quæras ab eo. Quomodo ergo resurgit ad maiorem gloriam, si non resurgit ad maiorem gratiam. Dicit, quod propter hoc, quod gloria debetur non solum ratione gratiæ præsentis, sed ratione etiam meritorum præteritorum, quæ reuiuiscunt. Hæc Scot. At vero ipse Scotus solus cum ista sua opinione remansit, & soli Scotista. Marsil. in 4. q. 10. dicit, quod hæc opinio Scot. est probabilis, non tamen tenet illam.

MAGISTER Mathias de Paz in quadam relectione sua exponit Scot. in hoc. Et dicit quod Scot. non vult asserere, quod re vera habebit maiorem gloriam, quam habuit gratiam: sed quod gloria potest dici maior, vel minor, extensiuè & intensiuè. Et quando Scot. dicit, quod poenitens resurgit ad maiorem gloriam: intelligit extensiuè hoc est. Si Petrus fecit multa bona opera, & Ioannes pauca: resurgent ambo per poenitentiam ad æqualem gratiam: quia æqualiter coneruntur. Scot. dicit, quod Petrus resurgit ad maiorem gloriam, non intensiuè, ita quod plus diligat Deum, vel videat Deum: sed extensiuè. s. quia licet vterque æqualiter videat Deum, & fruatur eo, gloria tamen Petri est, propter plura merita, & gloria Pauli propter pauciora. Et propterea dicitur, quod gloria Petri, est maior quam gloria Pauli. Et dicit iste Doctor, quod opinio Scot. est etiam. S. Thom.

SED ego dico, quod non in hoc, non enim potius potest conciliari Scot. cum. S. Tho. quam Turca cum Rege Christiano. Et Scot. nunquam imaginatus est hoc: quia expresse dicit, quod habebit ille resurgens maius præmium essenziale. Nam si Petrus cecidit à gratia vt. 100. resurgitq; à peccato per gratiam vt. 10. nunc habet gratiam vt. decem, in patria (secundum Scotum) habebit gloriam, præmium essenziale vt. centum & decem. Non potest igitur in hoc conciliari Scot. cum. S. Thom. vlllo modo.

PROBAT Scot. hanc conclusionem. Gloria correspondet operibus. Ergo esto non habeat gratiam, nisi vt. 10. postquam habuit opera vt. centum & decem & reuiuiscunt secundum omnes doctores, hæreticum enim esset dicere contrarium, semper resurgit ad maiorem gloriam.

PRAETEREA. Probat. Quia sicut dicitur in psal. 61. Tu reddis vnique iuxta opera sua. Sed gloria respondet meritis, & gratia dispositioni. Ideo poterit esse maior gloria, quam gratia.

ET conficio sic argumentum contra Scot. Meritis non solum debetur gloria: sed gratia: immo gloria mediante gratia. Ergo si propter merita debetur maior gloria, debetur etiam maior gratia. Argumentum hoc concludit.

AD argumentum hoc nihilominus nititur respondere Scot. dicens, quod per opera bona meretur quis gloriam & gratiam: datur tamen illi gloria, non autem gratia: quia ille qui ante peccatum habuit gratiam vt. 100. meruit gloriam vt. 100. Et gratia, quam meruit fuit data illi, & ipse sua culpa perdidit. Sed gloria, quam meruit propter illa opera, non fuit illi data. Ideo resurgit ad maiorem gloriam, & non ad maiorem gratiam. Sed hoc est diuinare, & loqui gratis, sine fundamento apparenti.

ET contra hanc opinionem arguitur. Gratia nihil aliud est, nisi forma quædam, per quam homo est gratus Deo, disponensque eum vsque ad gloriam. Ergo est implicatio, quod quis habeat gratiam solum vt. 10. & mereatur gloriam vt. 100.

SECUNDO. Nihil aliud est dicere, quod habeat gratiam vt. 10. nisi quod est acceptus ad gloriam vt. 10. Ergo est mirabile, quod sit acceptus ad gloriam vt. 100. & quod non sit gratus, nisi vt. 10. Nam Petrum habere maiorem gratiam, quam Paulum: est, quod Deus acceptet Petrum ad maiorem gloriam, quam Paulum.

TER TIO. Licet gratia sit qualitas & forma quædam in anima: posset tamen Deus facere totum sine illa quod cum illa facit. Tollamus igitur illam formam, vt faciamus, quod gratia sit solum illa acceptatio passiuæ ad gloriam. Tunc non esset imaginabile, quod aliquis secundum statum in quo nunc est, esset acceptus ad gloriam vt. 10. & quod non esset gratus vt. 10. Ergo hoc implicat, etiam nunc: cum gratia sit qualitas distincta.

QUARTO. Secundum omnes, licet gratia faciat nos acceptos ad vitam æternam: non tamen hoc habet ex natura sua. Non nego quin habeat aliquid ex natura sua. s. perducere ad dilectionem Dei. Sed, quod simus accepti ad vitam æternam per illam, non facit gratia ex natura sua, sed solum ex acceptatione diuina. Si ergo Petrus acceptatur ad gloriam vt. 10. quare hæc gratia non erit vt. 100? Cum enim non sit aliqua qualitas, quæ ex natura sua faciat nos gratos Deo: posset Deus facere quod fides esset gratia, & posset facere, quod hæc gratia quæ nunc est vt. 10. omnino non mutata in esse qualitatis, fiat vt. 100. in esse gratiæ & acceptationis Dei, per hoc solum quod Deus acceptaret aliquem per illam ad gloriam vt. 100.

QUINTO. Gratia Christi in esse gratiæ, est infinita: quia infinitam gloriam per illam meretur. Si enim dables essent infiniti homines, pro omnibus meruit sufficenter, & infinite satisfecit, & tamen in esse qualitatis, est finita. Sit, exempli gratia, vt. 100. Ergo per hoc quod gratia sit intensa vt. 10. in esse qualitatis solum, non arguitur, quin sit gratia in esse gratiæ vt. 100. Si per illam est acceptus Deo vt. 100.

SEXTO. Ille qui habebit maiorem gratiam in patria: habebit maiorem gloriam. Ergo ille qui habet gratiam vt. 10. non habebit gloriam vt. 100. Assumptum probatur: quia secundum Scot. nihil aliud

aliud est gratia quam charitas. Sed ille qui habet maiorem charitatem: habebit maiorem gloriam. Ergo ille qui habet charitatem vt. 10. non habebit gloriam vt. 100. Probat minor: quia charitas effectiue cōcurrit in beatitudine ad dilectionem. Ergo qui habebit maiorem habitum charitatis, habebit maiorem dilectionem Dei. Nam beati feruntur in Deum toto conatu. Ergo ex maiori habitu elicient maiorem actum. Ergo maiorem gloriam: quia (secundum eum) gloria est, dilectio, vel fructio. Et fructio non est, nisi dilectio, vel aliquid necessario sequens dilectionem, vel æquale dilectioni. Ergo, &c.

ET si dicas, vt ipse videtur dicere in. 4. d. 21. quod per actus remissos non augetur gratia, & tamen ratione illius dabitur ei gloria in patria. Arguit enim cōtra se sic. Maiori gratiæ respondet maior gloria. Si actus remissus facit maiorem gloriam. Ergo & maiorem gratiam.

RESPONDET quod verum est: sed non pro tunc, nempe, pro hac vita mortali, sed pro instanti mortis, & tunc dabitur ei gratia. Et ponit alios modos respondendi: sed istum sequitur, & ita defenditur à Scotistis. Sic ergo videtur dicendum in hoc proposito. Licet enim resurgens, pro tunc non resurgat ad maiorem gratiam: dabitur tamen tempore mortis tanta gratia, quanta futura est gloria.

SED contra hoc arguitur hoc modo. Si Deus vult dare gratiam pro isto actu, quare non dat statim? Ad quid expectat instans mortis? Vnde dicere hoc, videtur voluntarie dictum, sine ratione, & apparentia aliqua.

SECUNDO sequitur, quod semper resurgeret ad maiorem gratiam poenitēs. Probat: quia semper, per te, resurgit ad maiorem gloriam. Et resurgere ad maiorem gloriam, est quod detur ei maior gloria ratione status in quo est nunc. Et non est, quod iam habeat illam maiorem gloriam. Sed ita est de gratia, quod debetur illi poenitenti maior gratia ratione status in quo est nunc, quæ dabitur tempore mortis: vt ais. Ergo etiam erat dicendum, quod resurgat ad maiorem gratiam. Ideo relinquatur ista opinio Scoti: quia non apparet vera, nec fundata, sed potius ficta.

EST alia tertia opinio, quæ est communis modernorum theolorum. Quam tenet Okam in. 4. q. 5. & 9. & Gabri. in. 4. d. 14. q. 3. & Maior in. 4. d. 22. q. vnica. Et hoc sequuntur nunc omnes alij moderni. Et hæc opinio dicit. Et est prima propositio. Quicumque poenitet, semper resurgit ad maiorem gratiam, & maiorem gloriam, quam antea habebat. Isti sunt benigni largitores donorum Dei, nescio si Deus fecit illos dispensatores suorum bonorum, ita magnifice, vt ipsi significant.

SECUNDA horum propositio est, quod semper datur resurgenti tota gratia, & tota gloria præcedens, quantuncumque poenitentia sit minima & contritio. Exemplum. Petrus vixit innocen-

tiissime. 30. annis & postea vixit alios. 30. plenus omnibus vitijs & peccatis, si poeniteat, quantuncumque remisse & quantuncumque minima contritione, si sufficienti tamen ad gratiam assequendam, habebit totam gratiam, quæ perdidit, & istam quæ de nouo recipit ratione huius contritionis, quam modo habet. Probat hoc ex illo Ezechi. 18. & 33. Si impius egerit poenitentiam, &c. omnium iniquitatum eius amplius non recordabor. Bene sequitur (dicunt isti) Deus non recordatur iniquitatum. Ergo dat totam gratiam: quia hoc est iniquitatum non recordari. Et si non totam gratiam dat, recordatur iniquitatum illarum: cuius tamen contrarium ipse fuerat pollicitus. Nam si rex aliquis bona confiscauit, pro homicidio, si postea parcat, attamen non reddat illi bona ablata, dicitur, cum adhuc esse memorem illius iniuriæ, si autem non esset memor, redderet illi omnia bona, quæ abstulerat: quia hoc est non esse memorem, nempe, reddere omnia bona, quæ abstulit, ac si nihil auferret antea.

SECUNDO probant: quia in eisdem locis. scilicet Ezechi. 33. & 18. dicitur. Si impius cōuersus fuerit ab impietate sua, impietas non nocebit ei. Ergo restituitur tota gratia, quam amisit: quia alias multum noceret impietas.

TER TIO probant. Quia sequeretur, quod Deus puniret peccata remissa poena æterna. Probat. Si Petrus cecidit à gratia vt. 100. & resurgit cum contritione vt. 5. & sic moritur, habebit minorem gloriam, quam centum. Ergo pro illo peccato remisso puniret illa poena æterna, quod priuatur gloria vt. 100. in æternum: quia si non admitteret illud peccatum, & moreretur cum dispositione quam antea habebat, haberet gloriam vt. 100. quam non habet propter illud peccatum.

QUARTO probant testimonio diui Aug. ad Macedonium vbi Aug. sic dicit. In tantum hominum iniquitas aliquando progreditur, vt post actas poenitentias, post alterius reconciliationem, deteriora, vel similia committant: & tamen Deus super illos facit oriri solem suum, nec minus tribuit, quam antea tribuerat numera vitæ & salutis. Ecce Aug. plane dicit, quod Deus tanta munera tribuit post lapsum, quanta ante tribuerat.

QUINTO. Pro hoc adducunt illud Ioelis. 2. Reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus & rubigo, & eruca. i. reddam vobis gratiam & meritum, quod habebatis quando venit rubigo & bruchus peccati mortalis. Et ibidem dicit glossa. Reddet vobis Dominus vbertatem spirituale, quæ amisistis perturbationibus animi. Quæ perturbationes quibus spiritualia perduntur, sunt peccata mortalia. Ergo.

ET diuus Hiero. videtur esse pro hoc: quia ibidem dicit. Et omnes quos perturbationibus ante regnantibus perdideratis in vobis: quando opera vestra locusta, bruchus, rubigo, erucaque consumpserrat, Deus vobis perire non passus est. Ergo redit

tota gratia & virtutes in æquali gradu, alias perirent opera bona, ante peccatum illud in charitate facta.

S E X T O. Pro hoc etiam aducunt illud Lucæ. 15. de filio prodigo, cui restituta est stola prima, quæ est gratia. Ergo ad minus restituitur ei prima gratia. Nam hæc est prima stola, nempe, prima gratia.

S E P T I M O. Quia dato opposito, sequeretur, quod merita hominum non possunt præmiari ultra condignum. Quod est contra Paulum, Rom. 8. Non sunt condignæ passionibus huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Probat sequella: quia si non redeat gratia præcedens, non præmiantur opera ultra condignum. Probat: quia si meruit gloriam vt. 100. & postea peccat, & resurgit cum contritione vt. 20. iam nõ daretur gratia, nisi vt. 20. & similiter gloria. Ergo minus datur, quam meruit: quia meruit vt. 100. Et hæc sunt argumenta pro hac opinione. Nec timeantur maiora: quia nõ sunt hæc inuenta, nec inueniuntur, nisi Deus reuelet aliquid de nouo circa hoc.

A L I A est opinio. S. Tho. quam tenet hic, & articulis sequentibus huius questionis. Et idem tenet in. 4. d. 14. Quæ consistit in duabus propositionibus: quarum prior est. Poenitens nõ semper resurgit ad maiorem gratiam, nec ad maiorem gloriam, nec ad æqualem, immo stat, quod ceciderit à gratia vt. 100. & nõ resurgat cum gratia vt. 100. Et idem de gloria. Sed resurget fortassis ad gratiam, & gloriam, vt. 20. tantum.

S E C V N D A conclusio est. Poenitens semper resurgit secundum contritionem & qualitatem contritionis, quam habet. Si habet maiorem contritionem gratia, quam antea habuit, maior est gratia, quam fuerit illa præterita, quam antea habuit. Si minorem: minor est gratia, quàm ante peccatum. Ista fuit opinio omnium antiquorum, ante Scotum. Et in his rebus grauibus maiorem auctoritatem habent testimonia sanctorum & maiorum, quam rationes. Et hoc est vnũ secretum quod Deus reseruat sibi.

E T quia oportet semper separare certa ab incertis, dico, quod certũ est in Scriptura sacra, quod poenitens per poenitentiam restituetur in gratiam. Sed non habemus, si ad maiorem, vel ad minorem. Ideo puto, quod solus Deus scit hoc. scilicet ad quam gratiam resurgat poenitens.

S E C V N D O. Dico, quod nulla ratione potest sufficienter probari, quod poenitens resurgat ad maiorem gratiam semper, quam ante peccatum habuit.

T E R T I O Dico, quod nihil temere asserendum est in hac materia. Essetq; temerarium, hæc aliquid asserere, dannando aliorum opiniones: postquam non potest sufficienter probari, quod poenitens semper resurgat ad maiorem gratiam, quam habuerit ante peccatum.

I S T I qui dicunt, quod semper poenitens resurgit ad maiorem gratiam & gloriam: faciunt se prophetas: quia dicunt, Teneatis pro certo, quod semper poenitens resurgit ad maiorem gratiam & gloriam. Oporteret, quod darent nobis vades, quod ita est: sicut dicunt. Et melius esset (postquam sumus certi, de fide, quod poenitenti datur gratia) quanta detur, nempe, an maior, vel minor, iudicio hoc diuino relinquere. Sed postquam loquendum est nobis de hoc: oportet videre, quid sancti sentiant de hac questione & dubio. Nam sancti & doctores antiqui. scilicet. Alexan. de Alles. Albert. Magnus. Bonauen. & S. Tho. nõ acceperunt aliquid ex capite suo: sed omnia sumebant ex Scriptura, vel ex alijs antiquioribus sanctis.

H A N C inuenio differentiam inter antiquos & modernos, quod antiqui opiniones suas, siue veras, siue falsas, accipiunt à sanctis doctoribus, à quibus accipiunt theologiam suam, & ex Scriptura sacra. Moderni vero, qui nunc versantur in schola, non ita faciunt. Sed ipsi fingunt multa, & eudunt noua, & vnus ex eis alium sequitur eiusdem auctoritatis, sanctis relictis, quos vel nunquam legerunt, vel non attente. Nam si attente legerent sanctos, non dixissent multa quæ dicunt sine Scriptura & fundamento, vt solent.

A L E X A N. de Ales. 4. p. q. 77. & D. Tho. hic in ar. 3. sequenti ad. 2. argumentum, adducunt. D. Hiero. qui dicit. Quicumque dignitatem diuini gradus non custodiunt: cõrenti fiant animam saluare. Reuerti enim in pristinum gradum: difficile est. En Hier. dicit, quod est difficile, & isti moderni dicunt, quod est certum. Cui potius credendum, doctissimo & sanctissimo Hiero. an Gabri. vel Aliaco, cum nec aliud fortius sit argumentum nec testimonium? Iudicet vir ingeniosus, qui veritatem cupit scire, & non contendere.

E T arguitur sic cõtra hanc opinionem communem à posteriori. Ex illa sequuntur multa inconuenienti: contra communem sensum. Ergo non est vera. Probo antecedens. Sequitur ex illa, quod non plus noceret alicui per totam noctem blasphemare, aut alia peccata committere, quam dormire: dummodo postea poeniteret, immo plus prodesset. Probat. Ponamus, quod Petrus habuit gratiam vt. 100. & totam vnã noctem expendat in magnis criminibus, & postea poeniteat: habebit maiorem gratiam, quam Ioannes, qui etiam habebat gratiam vt. 100. & iuit dormitum. Ponamusq; quod resurgat ille Petrus per contritionem vt. 10. Probat sequella: quia, secundum istos, per contritionem datur ei tota gratia præterita, quæ erat vt. 100. & ratione istius contritionis datur gratia vt. 10. Ergo habet maiorem gratiam. Ergo vt ilius fuit ei, quam si tota nocte dormiret: quia si dormiret, postea illam contritionem non haberet.

S E C V N D O. Sequitur contra illam opinionem, quod melius fuisset loqui B. p. istæ, si vixisset per alios viginti annos, & comisset pessima crimina, &

mina, & postea poenitisset, quā mori pro Christo, vel quā mori quādo mortuus est: quia habuisset aliquē gradū gratiæ, quem modo nō habet, si post illā vitā voluptuosā resurgeret à peccatis suis. Et idē sequitur de omnibus alijs sãctis, quod melius fuisset eis, q̄, vixissent alijs. 20. annis plus quā vixerūt, & fuisset sensuales, & hæretici, & postea poeniterent, quā quod morerentur quando mortui sunt: quia haberēt maiore gratiā, quā nūc habeant. Quod est contra cōmunē sensum. Ergo &c. Quod cōtra cōmunē sensum sit, patet. Dicūt enim omnes homines qui aliquādo fuerūt iusti, & postea peccant, Utinam tūc mortuus fuisset, esto post illa peccata poeniteant. Cuius nō deberēt conqueri, si verū est quod hij dicunt: quia habent maiorem gratiam, quam alias haberent.

I S T I dicūt. Est scandalosum dicere, quod poenitēs non resurgat ad maiore gratiam, quam antea habebat. Certe magis scandalosa sunt ista, & contra cōmunem sensum hominū, & tamē debēt illa fateri. Deberent igitur potius scandalizari de sua sentētia: postquā ista scandalosa ex illa sequūtur.

T E R T I O. Experientia constat, quod cōmuniter resurgētes à peccatis, tardius & remissius diligunt Deum & operantur bona, quam antea. Cuius oppositum esset, si semper resurgerent ad maiorem gratiam & charitatem. Ergo illud non est verum. Nec possunt oppositum dicentes, ad hoc apparenter respondere.

S I dicas, quod hoc est, propter habitus vitiosos, quos acquisierunt: quando erant in peccatis. Contra, habitus infusi etiam inclinant ad bene agendum, & secundum istos, sunt perfectiores, quam antea. Ergo intensius deberet operari ille, resurgens, quod tamen non facit.

E T confirmatur. Ponamus, quod solū semel peccavit, per illum vnum actum non acquisivit habitus vitiosos, qui tantum resisterent. Ergo experiretur maior dilectio, si maior esset charitas.

P R A E T E R E A. Quando quis cū magno fervore surgit, & à magnis criminibus, sentit in se illam propititudinem ad bene operandū. Et tamen manēt habitus vitiosus, qui nō fuerūt corrupti, nec poterant corrupti vno actu: sentit quod tamen in se illam magnā propititudinē, ad bene agendū. Ergo signū est, quod tūc recipit maiore gratiā, & charitatē, quā si tapide cōverteretur. Ergo datur gratia ratione cōtritionis, & ratione illius dispositionis cū qua surgit, & nō semper maior: quia si semper maior, semper sentiret in se illam propititudinē. Et nō potest dari alia ratio, quare nūc sentiat maiorem propititudinē, & nūc minore, nisi quod nunc resurgit cum maiori gratia, & nunc cum minori, ratione cōtritionis. Ergo verior est opinio. S. Tho. & magis consentanea rationi.

Q U A R T O. Melius esset, secundū istos, Christiano apostata, quam pagano. Si tamē ambo poeniteāt aequaliter. Ponamus. V.g. quod Petrus fuit Christianus, & in gratia vt. 100. Deinde negavit

fidē & cōmisit multas hæreses. Fuit paganus sine peccato actuali, sed cum originali, vel cum solo vno mortali ex ignorantia, iste tamen nūquam fuit in gratia. Sequeretur quod melius esset illi Christiano apostata cōverso ad Deū: quia habebit maiore gratiā. Habet enim totā præcedētem, & illā quæ datur pro ista cōtritione & paganus nō habet, nisi pro cōtritione. Quod si à rege puro homine hoc fieret, vituperaretur, quod plus dat pessimo, qui saepe negavit ipsum regem, & regnū, quam alteri, qui semel tantum ex aliqua ignorantia, vel passione peccavit.

Q U I N T O. Quando aliquis cōtritur, illa cōtritio nō solū est dispositio ad gratiā, sed etiam ad gratiā priorē, & ipsi non possunt hoc negare. Ergo vbi est maior dispositio, ibi perfectius resurgēt merita priora. Ergo quāto maior cōtritio, tāto erit maior gratia, etiā de illa gratia præterita. Ergo non omnes habent aequaliter de gratia præterita, cum cōtritio non solum sit dispositio ad gratiam præsentem, sed ad præteritam. Hæc sunt argumenta pro opinione. S. Thom.

E T ad argumēta alterius cōmunis opinionis facile respondetur. Et prius ad illud Ezech. 33. Impietas impij nō nocebit ei, dico, & ipsi nō possunt negare, quod aliquādo nocēt peccata remissa peccati, etiā postquā surrexit per poenitentiā. Probat: quia pro illis debetur poena atrocissima in purgatorio, vel in hac vita. Ipsi dicēt, quod nō nocet impietas quantū ad gloriam & gratiā. Video glo. At propheta illud nō dicit. Et probō quod nō est illa mēs & sentētia prophetæ: quia peccata remissa etiā nocent, quantū ad gloriā ipsi peccatori. Vt, si sit aliquis (sicut cōmuniter sunt multi) qui fuit in peccato vno anno vel. 10. annis, & illo tēpore dedit elemosynas, ieiunavit, multa q̄ fecit bona opera: postea poenitet & moritur in gratia. Illi si non fuisset in peccato daretur magna gloria ratione illorū operū bonorū. Et propter peccatū nō datur. Ergo peccatū nocuit illi quantū ad gloriā.

I D E O dico, quod Ezech. vult dicere, quando dicit, Si impius fecerit poenitentiā, &c. impietas nō nocebit ei. i. nō damnabitur propter illā impietate. Et hoc est, impietatem nō nocere, nepe, quo ad poenam æternam inferni. En quomodo illud testimonium non probat illud, quod ipsi volebant.

S E C V N D O ad illud Ezech. 18. Si impius egerit poenitentiā, &c. omnium iniquitatum eis amplius nō recordabor, idē dicendū est, quod diximus ad primū: quia manifestū est, quod recordatur, quantū ad poenā in purgatorio, vel in hac vita post cōtritionē, & quātū ad gloriā, quæ daretur pro operibus bonis factis in mortali, nisi illud peccatum esset. Sed dicit ppheta, quod Deus nō recordabitur iniquitatum. i. nō dānabit eos peccatores, qui agūt poenitentiā, propter illa peccata de quibus poenitent.

A D tertium. s. sequeretur quod Deus puniret peccatū remissum poena æterna, dico prius quod ipsi fatētur, & nō possunt nō fateri, quod punitur pec-

eatum remissum in purgatorio, vel ipse peccator pro peccato remisso. Ergo non est mirum dicere, quod punitur etiam perpetuo: quia remisse surrexit ille, cum posset maiori conatu & feruore surgere.

SECUNDO dico, quod multi doctores concedunt, quod si aliquis debebat. 20. annos poenarū pro peccato remisso, & iterū peccet mortaliter, & sic moritur, perpetuo punitur pro illo peccato remisso: quia nunquā soluit illam poenam. 20. annorum. Nam, cum sit damnatus, non acceptatur illa satisfactio.

TER TIO, & magis scholasticè, nego consequentiam. Et ad probationem. Habebat antea gratiam, vt. 100. Verum est. Et quia peccauit, non habet postquam poenitet, illam gratiam vt. 100. Ergo pro illo peccato iam remisso punitur illa poena. Nego consequentiam: quia iam illa poena nō est pro peccato illo remisso, cum iam Deus illud peccatum remiserit, & poenam pro ipso debitam. Ergo nunquam amplius punit pro illo peccato. Sed habet ille poenitēs illam gratiam & gloriā, & non maiorem: quia nō habuit opera quae plus valerent.

DICO ergo, quod hoc, quod ille nō habeat gratiam vt. 100. nō est iam quia peccauit: quia etiam si nō fecisset antea aliqua bona opera, sequeretur quod puniretur illo modo in aeternum: quia non fecit illa opera. Hoc autem manifeste falsum est. Probatur consequentia. Quia nō habet gloriā, quam habuisset, si fecisset ille aliqua opera bona. Ergo punitur aeternaliter: quia nō bene operatus est, vt posset, esto non teneretur. Non valet: quia illud non est poena pro hoc, quod nō est operatus illa bona opera. Nunquam enim Deus dicit, Ego aufero à te. 10. gradus gratiae & gloriā, quos debebas habere, quia peccasti. Dixisset enim tunc ille, Domine tu remisisti illud peccatum. Quare ergo punis me pro illo.

SI est verum quod isti dicunt, quod ille punitur poena illa aeterna, quia. s. non habet gratiā vt. 100. pro peccato remisso: etiam debent necessario concedere, quod omnes qui sunt in coelo, qui hīc fuerunt aliquo tempore in peccato mortali, puniuntur aeternaliter pro peccatis remissis: quia propter illa peccata non habent gratiam & gloriā, quam haberent pro bonis illis operibus, quae fecerunt existentes in peccato mortali, quae sunt mortua, & non premiantur propter illa peccata.

AD quartum ex Aug. dico, quod Aug. facit comparationē ad gratiam & gloriā, & non ad magnitudinem gratiae, & gloriā. Itaque quando dicit, Nec minus tribuit, quam antea tribuerat, munera vitae & salutis, vult dicere. i. tribuit gratiam & gloriā, sicut antea tribuerat: quia illa sunt munera vitae & salutis. Non autem dicit, in quo gradu. Nec de gradu aut quantitate tractabat: sed de gratia ipsa & gloria. Sicut contra dicitur. Qui in vno offendit: factus est omniū reus: quia pro quo

libet mortali priuatur gratia & gloria, siue in ista, siue in illa quantitate.

AD QUINTVM ex illo loel. Reddam vobis annos quos comedit locusta, dico, quod verū est, quod reddit annos. i. vbertatem spiritualem: vt dicit glos. Quam vbertatem comedit locusta. Sed non dicit in quo gradu. Si dicas, totam: hoc propheta non exprimit. Dico igitur cum. S. Tho. quod restituitur illa spiritualis vbertas: sed secundum contritionem, & dispositionem poenitentis. **ET** non possunt isti dicere, quod non perdatur aliquid per peccatum: quia, vt iam probauimus, aliquid perditur, quod non recuperatur. Nam in nocentia nō recuperatur, & poena non euaditur, & gloriā, quā haberet propter bona opera, quae fecit tēpore quo erat in peccato mortali, nō habebit **ET** ita intelligēda est glosa, quae dicebat, reddet vobis Dominus vbertatem spiritualem, quam perurbationibus animi amisistis. i. reddet vobis gratiam: sed non dicit totam, vel in quo gradu.

SIC etiā intelligit D. Hiero. quādo dicit, quod annos quos comedit locusta, Deus vobis perire, non passus est: quia restituit gratiam pro illis operibus meritorijs. Sed non dicit Hieromy. quod totam gratiam, aut in quo gradu. Immo expresse (vt ego citavi) videtur oppositum dicere. Immo glosa illa, quam illi citant pro se, potius fauet sanct. Thom. quia dicit, iniusto, qui poenitet, non praeterita, sed praesentia iudicat Dominus. Ergo dat Dominus gratiam secundum praesentem contritionem: vt dicit. S. Tho. & non secundum opera praeterita: quia ita etiam dicit glosa.

AD SEXTVM autem de filio prodigo. s. afferte illi stolam primam, dico, quod apud peritos in latina lingua, prima, significat optimā: ita quod dicitur prima perfectione, nō autem ordine, vel munere. Videturq; quod in illa significatione capiatur illic: quia ille filius non reliquit stolā suam domi, quando recessit à patre. Immo omnia secū tullit: vt ibi dicitur.

SECUNDO dico, quod si capitur pro gratia quā habuit, intelligitur, q. restituitur gratia, sed non dicit, nec intelligit de tota, aut in quo gradu. **VNDE** ex his omnibus duo sequuntur. Primū est. Euidens est, quod illa testimonia & argumenta quae fiunt pro illa secunda opinione, non cōcludunt. Ergo temerarium est ita asserere illā, quod aliā condennentur sententia.

SECUNDO. Sequitur ex testimonijs aductis ex Scriptura & sanctis, quod certum est, opera meritoria facta ante peccatum, reuiuiscere, premiariq; post poenitentiam, & pro eis dari gratiā, & non solum pro cōtritione cum qua surgit iste poenitens. Et hoc probant manifeste aducta testimonia: ita quod illud est de fide. Sed non est certum quanta gratia datur pro illis operibus mortificatis, an tota quam antea habebat (vt dicebat communis opinio) vel pars eius.

AD SEPTIMVM dico, quod semper premiantur

miantur ultra condignum: quia premiari ultra condignum, est quod habeat gratiam & gloriam pro illis operibus, quam opera de se non valebāt. Et illa opera bona, in illo poenitente de se non valebant nec minimam gratiam, nec minimam gloriam. Ergo premiantur ultra condignum. Et hoc Paul. insinuare volebat.

ET probo, quod opinio. S. Tho. sit probabilior, nempe, quod non semper resurgenti à peccato restituantur omnia quæ perdidit per peccatū: quia Adamus peccavit, & postea poenituit: non tamen restituit illi Deus iustitiam originalem, & immortalitatem, & impassibilitatē, aliasq; gratias quas antea habebat. Si ergo scimus, quod Adamo non fuit restituta tāta gratia, nec alijs restituitur semper tanta gratia: cum eadem sit ratio. Vnde videtur, quod probabilius est, non semper poenitentem resurgere ad tantā gratiā, quantā habebat antea.

SED adhuc est magna & grauis difficultas, stādo in opinione. S. Tho. ad quantam gratiam resurgit respectu illius gratiæ præteritæ. Habuit Petrus gratiam. V.g. vt. 100. & postea peccavit, resurgitq; dubitatur, quando resurgit ad minorem, & quando ad maiorem, & quando ad æqualem.

AD hoc est conclusio Thomistarum, quod nō dabitur ei maior gratia, nec maior gloria, nisi secundum quantitatem contritionis quam habet. Probāt hoc autoritate. S. Tho. & Richardi. Qui ambo ita dicunt. Vnde dicunt, quod esto aliquis habuerit mille gradus gratiæ, si post peccatū poenitet tapite vt. 4. non habebit maiorem gloriam nec gratiam, quam vt. 4.

SECUNDO. Probant ratione. Cōtritio, est dispositio ad gratiam. Sed forma quæ recipit magis & minus, nunquam excedit dispositionē suā. Ergo gratia nunquam excedit contritionem. Ergo, esto ille peccator habuisset infinitos gradus gratiæ ante peccatum: gratia nunc non erit maior, quam contritio.

EGO dixi in principio huius disputationis, quod nihil potest sciri certum in hac materia. Sed hoc scio certe, quod hoc dictum Thomistarum, est falsissimum. Et ita falsissimum, quod erroneum. Et qui hoc predicaret populo: pessime faceret, meritoq; esset à præsidētibus ecclesiæ magna poena multandus.

ET contra hanc opinionem arguo hoc modo. Sequeretur ex illa, quod si quis habuit tātam gratiam, sicut beata Maria, & vixit sanctissime. 50. annos, & cadit in simplex furtum: & sit alius, qui vixit. 50. annos in maximis peccatis, qui quotidie committebat. 1000. peccata grauissima, & æqualiter modo ambo poenitent, quod Deus æqualem dabit gloriam, & gratiam illis. Ipsi vero concedunt hoc, & putant esse verum & certum. Ego autem nunquam credam, & si hoc aliquando credero, credam etiam, Deum non esse misericordē nec iustum. Si enim aliquis Rex hoc fecisset cum suis famulis, reputaretur iniustus & imprudens

ab omnibus. Ergo non est hoc tribuendum Deo. SECUNDO arguo hoc modo. Merita priora reuiuiscunt (ita dicit. S. Th. ad Hebr. 6. lectio. 1. & in hac. q. articu. 5.) id est, premiuntur: sicut dicunt omnes sancti & testimonia quæ supra adduximus, & oppositum esset hæreticum. Tunc capio Petrum, qui habuit multa opera meritoria, & postea peccet, deinde conteratur vt. 10. Iam sic. Merita priora reuiuiscunt. Ergo habet gratiam plus quam. 10. Probatur consequentia: quia alias non reuiuiscunt. Reuiuiscere enim, est redire ad vitā, id est, ad premium: quia illud est vita bonorū operum, & esset hæreticum negare hoc: cum omnes sancti ita dicant. Et probatur. Nam bene sequitur. Non habebit ille poenitens maiorem gratiā, quam si nulla merita prius habuisset? Ergo non premiuntur illa merita. Ipsi negant hanc consequentiam, dicentes, quod gratia illa vt. 10. est premium etiam illorum operum bonorum præcedētium. Et hætenus est argumentum commune & solutio communis. Sed hoc est mirabile, dicere, quod illa gratia vt. 10. quam ille poenitens haberet pro illa contritione, esto nō habuisset illa opera bona præterita, sit etiā pro illis operibus nunc, quia præcesserunt. Certe reputo hoc magnum cōmentum. Et arguitur hoc modo, cōsistitq; in hoc tota vis argumenti. Sequitur, quod Deus de rota sua potentia absoluta, non posset non premiare merita præcedentia. Probatur consequentia: quia quancunque gratiam det ratione istius contritionis, quam nunc habet, est premium illorum operum. Ad hoc dicerent isti, quod negant consequentiam: quia tunc, si vellet, non daret pro illis. Sed contra. Quia est mirabile, si Deus premiat illa opera, dando solum gloriam vt. 10. quā nihilominus daret pro sola illa coneritione vt. 10. si nihil auferat, quid faciet ad nō premiandum, dicere, quod det pro illis, vel non, si nihilominus dat tantū. Et arguitur hoc modo. Ponamus, quod Deus nō vult premiare illa merita præcedētia. Tunc dabitur gratia ratione contritionis vt. 10. Postea vero roget aliquis sanctus vir pro illo, vt premiet illa merita. Quid faciet Deus? Dicet, solum vt habeat illud quod iam habet pro illis præteritis etiam. Hoc est mirabile.

TER TIO. Si illa opinio esset vera, sequeretur, esse impossibile id quod ipsi dicunt. scilicet, quod hoc quod non resurgat ad maiore gratiam vel æqualem, est ex negligentia sua: quia tapide poenitet. Arguitur sic. Sequitur, quod nunquam potest aliquis resurgere ad æqualem gratiam in aliquo casu, & etiam in multis. Probatur. Pono aliquem, qui sanctissime vixit. 50. annos, & habuit intensissimos actus cum toto conatu, & meruit gratiam per totū illud tempus vt. 1000. Iste acquisiuit illam gratiam per. 100. actus, qui omnes, vel plures ex toto conatu erant. Nunc non potest recurre ad illam gratiam. Probatur: quia oportet, quod habeat actū, qui æquipollicat omnibus actibus præ-

bus precedentibus intensissimis, & omnibus gratijs sacramentorum ad quæ (vt pono) sæpe accessit. Hoc autem est impossibile: quia actiuitas voluntatis est finita. Vnde si habuit plures actus ex toto conatu, non potest habere vnum, qui omnibus æquipolleat: quia alias per vnũ actum potest mereri tantũ, sicut per totam vitam suam in qua optime vixit. Et si forte isti hoc cõcedant, iam est contra. S. Th. quem ipsi defendũt. Probatur: quia hic ad. 2. vult probare ex Ambr. quod poenitentia optima res est, quæ oēs defectus reuocat ad perfectũ. Ergo semper resurgit ad æqualem gratiam. Ad quod argumentũ respondet. S. Th. quod quantum est de se habet virtutẽ recuperandi defectus, sed impeditur ex parte hominis, qui remissẽ mouetur ad Dominũ per actũ illũ, & idem in corpore articuli fatetur, quod potest redire ad totã gratiam poenitens ipse, quantuncũq; cadat à gratia maxima. Et hic ar. 3. ad. 2. dicit quod Hiero. intelligit quod est difficile recuperare pristinũ gradũ, quod non conceditur, nisi poenitenti perfecte. Ergo manifeste habetur ex. S. Tho. quod qui perfecte poenitet restituitur ad pristinum statum, & ille est, qui facit totum, quod potest.

I D E O ego pono aliquas conclusiones, quarum prior est. Cuiuscũq; poenitenti resurgenti à peccato præter gratiam, quæ datur ei secundũ mensurã cõtritionis, datur aliquid gratiæ ratione priorũ meritorũ. Vt, Sortes cecidit à gratia vt. 100. & peccauit, & resurgit per contritionem vt. 10. habebit maiorem gratiam, quam vt. 10.

S E C V N D A conclusio. Quanto contritio est maior, tanto dabitur ei maior gratia ratione meritorum precedentium: vt Petro qui cecidit à gratia vt. 100. & resurgit per cõtritionẽ vt. 10. dabitur gratia vt. 10. ratione contritionis, & aliquid aliud ratione operũ bonorũ precedentium. At Paulo qui etiam cecidit à gratia vt. 100. & resurrexit per contritionem, vt. 20. dabitur maior gratia, quam Petro ratione meritorum præteritorum, & non solum ratione cõtritionis: ita quod dabitur ei gratia, vt. 20. pro contritione & aliqua alia pro meritis precedentibus, quæ erit maior, quam illa, quæ data fuit Petro pro suis operibus precedentibus: eo quia Petrus habuit minorem contritionem, quam Paulus. Et hæc est sententia. S. Thom.

S E D tota difficultas est, quantum dabitur. Ad hoc potest dupliciter dici. Vno modo, quod ratione meritorum precedentium dabitur ei tanta gratia: sicut datur ratione contritionis, dũmodo gratia præcedens fuerit tanta. Vt, Petrus habuit gratiam vt. 20. & peccauit. Conteritur nunc, & habet contritionem vt. 10. Secundũ istum modum haberet gratiam vt. 10. quam haberet ratione cõtritionis, etiam si nunquam habuisset gratiam, & habebit alios. 10. gradus de gratia præterita.

A T vero ex hoc sequerentur duo inconuenientia. Alterum, quia non daretur maior gratia ratione meritorũ & pluriũ meritorũ precedentium.

Vt si Petrus cecidit à gratia vt mille, & Ioã. à gratia vt. 100. Si ambo resurgant per contritionem, vt decem, dabitur eis æqualis gratia ratione meritorum præteritorum: quia diximus, quod tanta gratia dabitur ratione meritorum precedentium, quanta datur pro illa contritione qua surgit. Itaque si datur gratia vt. 10. pro contritione, datur etiam vt. 10. pro meritis precedentibus, & ille poenitens habebit vt. 20. Ergo tanta gratia daretur pro meritis præteritis, illi qui habet minora merita, quam illi qui habuit maiora, & longe plura. Quod non est rationabile.

A L T E R V M inconueniens est. Quia sequeretur, quod non resurgeret poenitens qui cecidit à magna gratia, ad æqualem gratiam, faciẽdo totum quod in se est. Probatur eo modo, quo deduximus contra aliam opinionem: quia per solum vnum actum nõ potest tantum mereri, sicut per totam vitam meruit, cum habuerit multos actus ex toto conatu. Ergo non potest habere vnum solum actũ, per quem restituatur ei tota gratia præterita: quia si fuit gratia vt. 1000. oportet quod cõtritio sit etiã vt mille, quod iste nõ poterit efficere. **I D E O** pono. 3. conclusionem. Cuiuscũq; poenitenti perfecte, ita quod ex toto suo conatu poeniteat quantum potest, semper restituatur ei tota gratia præcedens. Ratio est hic. S. Thom. art. 3. ad. 2. Quia perfectæ poenitentia respondet perfecta restitutio, & non est restitutio perfecta, nisi totũ restituatur. Et hæc est sententia. S. Thom. quia expresse dicit, quod quãto dispositio est perfectior, tanto est perfectior resurrectio meritorum præteritorũ. Ergo si est perfectissima dispositio: erit perfectissima resurrectio. Et tunc est poenitentia & dispositio perfectissima, quando resurgit cum toto conatu.

Q V A R T A conclusio est. Secundum proportionem poenitentia, restituatur gratia præterita. Probatur. Quia iustum est, si toti conatui respondeat tota gratia, quod medietati correspondeat medietas, & quarta quartæ, & sic consequenter.

O M N E S hæc propositiones probantur. Contritio est dispositio ad nouam gratiam sine respectu ad merita precedentia, & cum hoc, est etiam dispositio ad gratiam meritorum precedentium: sicut si imaginaremur, quod contritioni non deberetur aliqua gratia: sed quod solum sit dispositio ad hoc quod resurgant merita precedentia: tũc manifeste esset dicendum, quod resurgunt merita secundum proportionem contritionis. Sed ita est nunc, quod etiam si contritio sit dispositio ad nouam gratiam, etiã est dispositio & æque proprie ad gratiam meritorum precedentium. Ergo, &c.

S E D dubitatur, esto quod aliquis non conteritur perfecte, sed ad medietatem conatus nõ restituatur tota gratia præcedens, vt diximus, si secundo conteritur perfecte, an per hanc secundam contritionem restituatur ei tota gratia quæ supererat: vel an dabitur ei sola gratia, quæ debetur ei

Dubium
primum.

etur ei tantum ratione contritionis illius secunda. Ut, sit Petrus, qui cecidit à gratia vt. 100. & contritur conatu vt. 10. & totus eius conatus sit vt. 20. non datur ei tota gratia præcedens, sed medietas gratiæ solum: quia non perfecte poenitet, & crastina die conteratur cum toto conatu, an per hanc secundam cōtritionem restituatur ei gratia, quæ remanebat de præterita: ita quod habeat nūc. 100. gradus gratiæ, quos antea habebat, & aliam pro illa contritione.

AD HOC dico quod ita. Per secundam contritionem restituatur tota gratia præcedens, quando illa secunda contritio est perfecta. Probatur: quia secūda cōtritio non est peioris conditionis, quā si antea esset. Sed si esset heri quādo fuit alia imperfecta: ratione illius daretur tota gratia præcedens, immo secundum opinionē cōmunem secūda contritio est melioris cōditionis. Ergo. &c.

Dubium secundum. SED dubitatur de illo qui nunquam poenitet perfecte, id est, nunquam poenitet ex toto conatu: sed poenitet pluries & semper imperfecte, an aliquando restituatur ei tota gratia præcedens.

DICO quod ita. Tandem aliquādo redibit ad pristinum statum: quia ratione primæ contritionis dabitur ei aliqua gratia de præcedenti: & cum secunda cōtritio non sit peioris conditionis, quā prima, etiā ratione illius dabitur aliquid de gratia præterita, & ita dicatur de tertia. Sed tamen indignum est diuinæ maiestati, sic velle numerare methamattice. s. quod per medietatem conatus restituatur medietas gratiæ, & per quartam quarta, &c. Sed melius est dicere, quod per contritionem, quæ est per totum conatum, restituatur tota gratia: per alias autē imperfectas contritiones restituatur aliquid de gratia præterita. Quantum autē, sic ad vnguē nō est nostrū scire. Deus scit.

Dubium tertium. DVBITATUR. Supposita illa opinione, quod ad tollendum obicem in sacramento poenitentiae, requiritur, & sufficit attritio, & non requiritur cōtritio: vt habet veritas. Tunc ponamus illū, qui cecidit à gratia vt. 100. & ille iustificetur, nō per contritionē, sed vi sacramenti, quanta gratia restituatur ei? Et ponamus insuper, quod cōfessio habet cōferre gratiā ex opere operato vt. 10. Iste ratione sacramenti habet gratiam vt. 10. an habebit aliquid de præterita gratia? Videtur, quod nihil detur ei: quia non habet contritionem. Ergo non datur secundum quantitatem contritionis.

AD HOC quidam dicebat mihi Salmantica, quod illi nihil dabatur de gratia præterita: quia sacerdos non habet potestatem restituendi gratiam præteritam: quia satis est, quod dimittat peccata, & detur illi gratia ad salutem sufficiens. Sed hoc nō est verum: quia (vt dictum est) opera illa meritoria præterita reuiuiscunt. Ergo aliquid gratiæ datur pro illis, &c.

IDEO dico quod datur illa gratia pro operibus præteritis, secūdū quantitatem attritionis: quia attritio habet modū cōtritionis: quia illic est dispo-

sitio ad gratiā: licet nō sufficiens per se, est sufficiens cū sacramento ipsa attritio. Vnde si attritio est cū toto conatu, restituatur tota gratia præcedens, & si cū medietate conatus, restituatur medietas gratiæ. Nam cōtritio ideo habet illud: quia acceptatur à Deo pro peccatis mere gratis. Sed attritio cum sacramento acceptatur à Deo pro peccatis, licet mere gratis. Ergo est contritio, vel attritio cum sacramento sit contritio in effectu, id est, tantum valet attritio cum sacramento: sicut contritio quantum ad effectum sacramenti.

Dubium quartum. DVBITATUR an per baptismum restituatur cathecumino accedenti ad baptismū cum parua attritione tota gratia præterita.

DICO quod ita, quicquid dicatur de poenitentia. Probatur: quia baptismus est perfecta poenitentia, quæ semper remittit totam poenam, quā non remitteret perfectissima contritio: ita videtur dicendum rationabilius, licet possit negari consequentia: quia aliquando contritio sufficit ad maiorem gratiam quam baptismus.

Dubium quintum. SED dubiū est de martyrio. Diximus enim supra, quod ratione illius remittuntur peccata. Sit sanctus vir, qui habuit gratiā vt. 100. & postea peccauit mortaliter, statimque arripitur à tyrāno ad mortē, & ipse nihil cogitat de peccato, sed solū cogitat quomodo fortiter se habebit, denique moritur. Illi remittuntur peccata, & datur ei gratia ratione martyrij, an illi restituatur tota gratia præcedens? Videtur quod non: quia nec attritionem, nec contritionem habuit.

AD hoc dico, quod quicquid dicatur de sacramento poenitentiae & de baptismo, martyriū restituit totā gratiā præcedente. Probatur: quia magis acceptat Deus illud, quā cōtritionē. Si enim contritio sufficit ratione acceptationis diuinæ, à fortiori martyrium, vt pote magis acceptum: quia vere ille moritur pro Christo.

Dubium sextum. DVBITATUR an hoc quod diximus de cōtritione, sit verū de alijs actibus. Volo dicere. Petrus habuit magnā gratiā, peccauit, deinde cōtritur tepide, nō restituatur tota gratia præcedens, postea diligit Deū summe: nunquā tamen amplius dolet, an per illā dilectionē restituatur gratia præterita, an illa dilectio faciat, quod faceret contritio si secundo repeteretur, & sic de alijs operibus bonis.

AD HOC dico quod nescio. Sed dico secūdo, quod oportet cōsiderare hæc humanitus. Rationabiliter quidem videtur quod bonus princeps, si propter delicta abstulit ab aliquo bona sua, poenitenti illi restituat aliquā partē bonorū. Postea tamen tot obsequia poterit exhibere regi, quod reddat totū, & laudaretur tale factū in principe. Sicque videmus quotidie quod propter bona obsequia regi exhibita, restituit aliquos in suam gratiam, quos prius exosos habebat. Ita igitur sentiedum est de Deo. Sed diligere Deum, & dare pinguem elemosynā, sunt multo maioris meriti & magis accepta Deo,

cepta Deo, quam contritio. Ergo illa bona opera sufficiunt facere, id quod contritio efficit. Si dicas quod eodē modo probaretur quod peccatū mortale potest remitti sine dolore per alia bona opera magis accepta Deo quam dolor: dico quod nō est simile: quia bene scimus quod ad remissionē culpæ requiritur dolor. Sed illi cui remissa est culpa videtur quod diligere Deum sufficiat.

EX omnibus istis, vt certa ab incertis separemus, dico prius, quod quid ego habeā certū in hac materia, est, quod merita præcedentia non perdūt & est aliquod remediū ad illa recuperanda. Patet enim via & reditus ad pristinum statū. Hoc tenet. S. Tho. & Albert. magnus in. 4. d. 14. arti. 3. Idem tenet Alexan. de Alex. 4. p. q. 57. membro. 6. Alexander etiam & Albertus allegant Vgonem de. S. Victore qui dicit, quod potest poenitens melius resurgere. Non quod necessario melius resurgat. Et puto ego hoc esse verum & certum: licet nō sit de fide dicere, quod potest recuperari totus pristinus status: esset tamen grauisimum opinari oppositum. Nam cum omnes doctores dicant, quod merita præterita reuiuiscūt. Ergo potest poenitens in pristinum statum redire.

PRÆTEREA. Probabile est, licet non certum, quod quando aliquis perfecte poenitet, restituitur ei pristinus status. Hoc. S. Thom. & Albertus expresse dicunt, & nos probauimus.

Articulus tertius.

Vtrum per poenitentiam restitua-
tur homo in pristinā dignitatem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod per poenitentiam, non restitua-
tur homo in pristinam dignitatem: quia super illud Amos. s. Virgo Israel cecidit, dicit glosa. Non negat posse resurgere: sed non resurget virgo Israel: quia semel aberrans ovis, & si reportetur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantam quæ nunquam errauit. Ergo per poenitentiam, non recuperat homo pristinam dignitatem.

PRÆTEREA. Hier. dicit. Qui cunque dignitatem diuini gradus non custodiunt: contenti sint animam saluare. Reuer-
ti enim in pristinam gradum: difficile est.

ET Innocen. Papa dicit, quod apud Niceā

constituti canones, poenitentes, etiam ab infimis officijs clericorum excludunt. Non ergo per poenitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

PRÆTEREA. Ante peccatum potest aliquis ad maiorem gradum ascendere. Non autem hoc post peccatum conceditur poenitenti. Dicitur enim Ezech. 44. Leuita, qui recesserunt à me, nunquam appropinquabunt mihi: vt sacerdotio fungantur.

ET sicut habetur in Decre. d. 50. in Hiler de si concilio legitur. Hi, qui sancto altari deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerunt, & Domino respiciente, digne poenituerint: officiorum suorum sic loca recipiant: vt nō possint ad altiora officia vltius promoveri. Non ergo poenitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

SED CONTRA est, quod (sicut in eadem. d. legitur) Gregorius scribens Secundo dicit. Post dignam satisfactionem credimus hominem posse redire ad suum honorem. ET in concilio Agathensi legitur. Contumaces clerici: prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita vt cum eos poenitentia correxerit, gradum suum, dignitatemq; recipiant.

RESPONDEO, dicendum, quod homo per peccatum duplicem dignitatem amittit vnā quantum ad Deum: aliam quātum ad ecclesiam. Quantum autem ad Deum: amittit duplicem dignitatem. Vnam principalem, qua. s. cōputatus erat inter filios Dei, per gratiam. Et hanc dignitatem recuperat per poenitentiam. Quod significatur Luca. 15. in filio prodigo. Cui poenitenti pater iussit restitui stolam primam, & anullū, & calciamenta. Aliā vero dignitatem amittit secundariā. s. innocentiam: de qua (sicut ibidē legitur) gloriabatur filius senior, dicēs, Ecce tot annis serui tibi, & nunquā mādatū tuū præter iui. Et hanc dignitatē poenitens recuperare non potest. Recuperat tamen quādoq; aliquid maius: quia (vt Grego. dicit in homelia de censuram

eum ouibus) qui errasse à Deo se considerant: damna precedentia, lucris sequentibus, recompensant. Maius ergo gaudium de eis fit in caelo: quia dux in praelio, plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus, hostem fortiter praemit: quam illum, qui nunquam terga praeiuit, & nunquam aliquid fortiter fecit.

DIGNITATEM autem ecclesiasticam, homo per peccatum perdit: quia indignum se reddit ad ea, quae competunt dignitati ecclesiasticae, exercenda. Quam quidem recuperare prohibetur. Vno modo, quia non poenitet. Vnde Isido. ad Missianum episcopum scribit (sicut in eadem distin. legitur ca. Domino) illos ad pristinos gradus redire canones praecipit, quos poenitentiae praecessit satisfactio, vel condigna peccatorum confessio. At contra, hi qui à vitio corruptionis, non emendantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiant communionis.

SECUNDO. Quia poenitentiam negligenter facit. Vnde in eadem d. ca. si quis Diaconus, dicitur. Cum in aliquibus, nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi appareat, nec ieiunijs vel lectiombus eos vacare videamus: possumus agnoscere, si ad pristinos honores redirent, cum quanta negligentia permanerent.

TERTIO. Si commisit aliquod peccatum, quod habeat irregularitatem annexam. Vnde in eadem d. ex conc. Martini Papae, dicitur. Si quis viduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum. Quod si irripserit, deiciatur. Similiter, si homicidium aut factum, aut proceptum, aut consilio, aut defensione, post baptismum conscius fuerit. Sed hoc non est ratione peccati: sed ratione irregularitatis.

QUARTO. Propter scandalum. Vnde (ut in eadem d. legitur, cap. de his vero) Rabanus. Hi qui deprehensi vel capti fuerint publice in periurio, furto, atque fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus, secundum canonum sacrorum instituta, à proprio gradu decendant: quia scandalum est populo Dei, tales personas super se positas habere. Qui autem

de praedictis peccatis, absconse à se commissis, occulte sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & eleemosynas, vigiliasque & sacras orationes, purgare curauerint, his, etiam gradu proprio seruato, spes veniae de misericordia Dei promittenda est. Et hoc est, quod dicitur extra, de qualitate ordinariorum ca. Quasi. Si crimina ordinariorum iudicio comprobata: vel alias notoria non fuerint, praeter reos homicidij, post poenitentiam, in susceptis, vel in suscipiendis ordinibus, impediri non possunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod eadem ratio est de recuperatione virginitatis, & de recuperatione innocentiae: quae pertinet ad secundariam dignitatem, quo ad Deum.

AD SECUNDUM dicendum, quod Hiero. in verbis illis, non dicit esse impossibile, sed esse difficile, hominem recuperare post peccatum, pristinum gradum: quia hoc non conceditur, nisi perfecte poenitenti: ut dictum est.

AD statuta autem canonum, quae hoc prohibere videntur, respondet August. Bonifacio scribens, ut constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis poenitentiam, clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiae, sed rigore factum est disciplinae: alioquin contra clauis ecclesiae datas disputabitur, de quibus dictum est, Quaecumque solueritis super terram, erunt soluta, & in caelo. Et postea subdit. Nam & sanctus David de criminibus mortiferis egit poenitentiam, & tamen in honore suo perstitit. Et beatum Petrum, quando amarissimas lacrymas fudit, utique Dominum negasse poenituit, & tamen Apostolus permansit. Sed non ideo putanda est superuacua posteriorum doctorum diligentia, qui, ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, experti (ut credo) aliquorum fictas poenitentias, per affectatas bonorum potentias.

AD TERTIUM dicendum, quod illud statutum intelligitur de illis, qui publicam poenitentiam agunt: qui post modum non possunt ad maiorem

maiores prouehi gradum. Nam *¶* Petrus post negationem pastor ouium Christi constitutus est: ut patet Ioannis ultimo. Vbi etiam Chrysost. dicit, quod Petrus post negationem *¶* poenitentiam ostendit se habere maiorem fiduciam ad Christum. Qui enim in cena non audebat interrogare, sed Ioanni interrogationem commisit, huic postea, *¶* prepositura fratrum credita est, *¶* non solum non committit alteri interrogare, quae ad ipsum pertinet, sed de reliquo ipse pro Ioanne magistrum interrogat.

IN HOC tertio articulo scribit. S. Thom. in summa, quinque conclusiones: quarum prior est. Dignitatem, quam peccator perdidit peccando, quo ad Deum: quae erat gratia, qua inter filios Dei computabatur, recuperat per poenitentiam. Probatur Luc. 15. in typo filij prodigi, cui poenitenti pater iussit restitui stolam primam, & annullum, & calciamenta.

SECUNDA conclusio est. Peccator per peccatum mortiferum perdit aliam dignitatem, quae est innocentia. De qua gloriabatur filius senior dicens, Ecce tot annis seruo tibi, & nunquam mandatum tuum praeteriui. Et hanc dignitatem poenitens recuperare non potest.

TERTIA conclusio est. Aliquando recuperat peccatores aliquid maius innocentia. Probat ex Grego. Vide ibi.

QUARTA conclusio est. Dignitatem ecclesiasticam perdit homo per peccatum: quia indignum se reddit ad ea, quae competunt dignitati ecclesiasticae, exercenda. Quam quidem recuperare prohibetur.

ET loco quintae conclusionis, ponit quatuor causas: ob quas peccator non recuperat dignitatem ecclesiasticam. Vide in litera: quae manifesta est. **H**IC prius est notandum, circa primam conclusionem. S. Tho. qua dicit, quod per poenitentiam recuperat poenitens principalem illam dignitatem, qua computabatur inter filios Dei: quae est gratia. Quod erat declarandum, quomodo. scilicet poenitens recuperat illam dignitatem, an totam illam gratiam praecedentem, vel partem, vel maiorem. Sed iam satis late in articulo secundo praecedenti diximus: ita quod nihil potest addi ad illa, quae diximus, quod alicuius sit momenti.

SECUNDO ex dictis. S. Thom. hic in quarta conclusione, constat, quod poenitens non semper restituitur ad pristinam dignitatem ecclesiasticam. Pro quo, prius facit illud quod habetur in Decre. de poen. & remi. ca. Sacerdos. d. 6. Vbi dicitur, quod non semper restituitur poenitenti sacerdoti ecclesiastica dignitas. Cum enim reuelat confessione, debet deponi ab officio: quantumcunque poeniteat.

SECUNDO. Pro hoc facit illud Hiero. quod habetur in Decretis. d. 50. cap. Quicumque. Vbi sic habetur. Quicumque dignitatem diuini gradus non custodiunt: contenti sint animam suam saluare. Reuerti enim in pristinum gradum: difficile est.

TERTIO. Pro hoc est illud, quod dicitur in eadem. d. 50. ca. Canones, ubi sic dicitur. Canones apud Nicenam constituti, poenitentes, etiam ab infimis officijs excludunt, &c.

QUARTO. Pro hoc facit illud quod habetur Ezech. 44. Leuita, qui recesserunt a me, nunquam appropinquabunt mihi, ut sacerdotio fungantur.

QUINTO. Pro hoc facit illud, quod habetur 50. d. ca. hij qui. Vbi dicitur. Hij qui sancto altari deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerunt, & Domino respiciente, digne poenitentur, officiorum suorum sic loca recipiant: ut non possint ad altiora officia ulterius promoueri.

PRO alia parte, quod ad pristinam dignitatem redeant per poenitentiam, facit illud Luc. 15. Exite cito, afferte illi stolam primam, &c.

SECUNDO. Facit illud ibidem, Gaudium erit, super vno peccatore poenitentiam agente, magis quam super nonaginta nouem iustis: qui non indigent poenitentia.

TERTIO. Facit pro hoc quod ibidem dicitur de errante oue, pij pastoris humeris, ad ouile reportanda, etiam relictis nonaginta nouem in deserto, quae perditae non fuerant.

QUARTO. Pro hoc est quod habetur. 50. d. cap. Quia sanctitas. Vbi dicitur. Post dignam satisfactionem, credimus hominem posse redire ad suum honorem.

QUINTO. Pro hoc est caput Contumaces, in eadem. d. Vbi dicitur. Contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita ut cum eos poenitentia correxerit, gradum suum, dignitatemque recipiant.

VT haec omnia concilientur, & sciatur quando, & ad quam pristinam dignitatem lapsi ecclesiastici redeant, dico prius, quod de iure diuino & naturali, nulla dignitate ecclesiastica priuatur poenitens post poenitentiam: quia stando in iure naturali, vel diuino tantum, quicumque poenitens vere, potest creari sacerdos aut episcopus, si alius est doctus, & dignus.

SECUNDO. Dico, quod per poenitentiam restituitur poenitens in principalem dignitatem apud Deum de iure diuino: ut in praecedenti articulo disputabamus, & hic dicit. S. Tho. conclusione prima.

TERTIO. Dico, quod non restituitur poenitens in secundariam dignitatem apud Deum, hoc est, innocentiam. Et haec est. S. Thom. hic ad primum, & in corpore, in secunda conclusione: quia illud non est factibile.

QUARTO. Dico, quod illi qui non poenitent de suis peccatis: non restituantur in dignitatem ecclesiasticam in Decre. d. 50. ca. Domino. Et his propo

his propositionibus intelliguntur multa iura, quae hoc dicunt.

QVINTO. Non restituntur in pristinam dignitatem ecclesiasticam, illi qui negligenter poenitentiam agunt: in ead. d. 50. ca. Si quis diaconus.

SEXTO. Non restituntur in pristinam dignitatem ecclesiasticam, illi qui perfectae poenitent, si peccata eorum irregularitatem habebant annexam, ca. Si quis viduam, eadem. d. & cap. finali, extra de temporibus ordinationum.

SEPTIMO. Non restituntur poenitentes in pristinam dignitatem ecclesiasticam, si scandalum oriatur ex suo peccato, cap. de ijs. 50. d. Et ex praedicto cap. finali, quod habet sic, omne crimen graue notorium, etiam post poenitentiam, impedire celebrationem, & hoc quousque sedetur scandalum.

OCTAVO. Dico, quod extra hos casus, redeunt poenitentes ad pristinam dignitatem ecclesiasticam, post poenitentiam, etiam sine quacunque dispensatione. V.g. quando perfecte poenitent, & peccatum non habet annexam irregularitatem, nec est notorium: ut sit scandalosum.

NONO. Dico, quod si peccatum fuit occultum, quantuncumque fuerit graue, si non habet annexam excommunicationem, aut suspensionem, aut irregularitatem, per occultam poenitentiam restituntur poenitentes in pristinam dignitatem. Haec est S. Tho. hic & omnium.

DECIMO. Dico, quod dispensatione Papae, semper possunt poenitentes redire ad dignitatem ecclesiasticam: quantuncumque grauissime peccauerint, & quantuncumque fuerint irregulares. Probat: quia omnis irregularitas est de iure positivo, secundum Innocentium receptum in cap. Ad audiendum, extra de homicidio. Quod nos praefatus agemus infra, in materia de irregularitate, in secunda. 4.

VNDECIMO. Dico, quod quoniam peccatum fuit scandalosum, antequam sedetur scandalum, si Papa dispense, erit ille dispensatus securus, quantum ad forum exterius: non autem quo ad Deum: quia talis peccat administrando dignitatem ecclesiasticam: scandalizat enim alios.

ADDE etiam, quod post publicam poenitentiam, non redeunt poenitentes ad dignitatem ecclesiasticam, sine dispensatione. Ita Ciriacus Papa in suis Decretis cap. 14. Et S. Tho. hic ad tertium. Et si est mulier quae poenitet publice: non vellatur postea. Reddit S. Tho. rationes in. 4. d. 14. q. 1. ar. 5. q. 1. ad. 3. de mulieribus, quia. s. dignitatem virginitatis non recuperant post fornicationem. De clericis propter dignitatem ordinum. Secundo propter timorem recidui. Tertio propter scandalum vitandum, quod posset in populo oriri, ex memoria praeteritorum peccatorum. Quarto: quia non haberet frontem alios corrigendi: cum peccatum eius fuerit publicum.

DVODECIMO. Est notandum, quod illud quod S. Tho. dicit in materia. 4. conclusionis, qui. 1.

post baptismum occidit hominem factum, aut praeccepto, aut consilio, aut defensione, est irregularis. Erat hoc verum secundum antiqua iura tempore S. Tho. quia sic ius disponebat, quod quicumque occideret hominem, etiam in propria defensione ad salutem suam necessariam, esset irregularis: quia illa irregularitas erat pro facto illo, & non pro culpa. Ideo simpliciter verum dixit S. Tho. quia tunc sic erat. Sed postea Clemens. 5. restrinxit illum rigorem iuris, & instituit, quod qui occidit hominem in defensionem propriam, & necessariam ad salutem se (quia alias, nisi occidat alium, occidetur, aut percutietur ab alio) non sit irregularis. Et habetur Clementina vnica, de homicidio cap. vnico. Si furiosus.

VEL secundo dico, quod hoc quod dicit S. Tho. s. qui occidit, etiam in propria defensione, est irregularis, si illa defensio cum morte alterius, non erat necessaria ad salutem se: quia sine eo quod occideret alium, posset se defendere, & excessit modum: quia non se defendit cum moderamine inculpatae tutelae. Tunc enim, etiam nunc existente illa Clementina, est irregularis.

AN autem sit eadem ratio de defensione rerum, quae de propria defensione? Dubium est. Et nos infra, latius tractabimus.

Articul. quartus.

Vtrum opera virtutum in charitate facta possint mortificari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod opera virtutum in charitate facta mortificari non possint. Quod enim non est, immutari non potest. Sed mortificatio est quaedam mutatio de vita in mortem. Cum ergo opera virtutum postquam facta sunt, iam non sint, videtur quod ulterius mortificari non possint.

PR AETEREA. Per opera virtutum in charitate facta, homo meretur vitam aeternam. Sed subtrahere mercedem merentis, est iniustitia, quae non cadit in Deum. Ergo non potest esse, quod opera virtutum in charitate facta, per peccatum sequens mortificentur.

PR AETEREA. Fortius non corrumpitur a debilibus. Sed opera charitatis sunt fortiora quibuslibet peccatis: quia (ut dicitur Proue. 10.) Uniuersa delicta operit charitas. Ergo videtur quod

etur quod opera in charitate facta, per sequens peccatum mortale mortificari non possint.

SED CONTRA est, quod dicitur Ezechi. 8. Si auerterit se iustus à iustitia sua, oēs iustitia eius quas fecerat, nō recordabūtur. **RESPONDEO**, dicendum, quod res uiua per mortem perdit operationem uitae. Vnde per quandam similitudinem dicuntur res mortificari, quādo impediuntur à suo proprio effectu vel operatione. Effectus autē operum uirtuosorum, quae in charitate fiunt, est perducere ad uitam eternā. Quod quidem impeditur per peccatū mortale sequens, quod gratiam tollit. Et secundum hoc opera in charitate facta, mortificari dicuntur per sequens peccatum mortale.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod sicut opera peccatorum transeunt actu & manent reatu: ita opera in charitate facta postquam transeunt actu, manent merito in Dei acceptatione. Et secundum hoc mortificatur, in quantum impeditur homo, ne consequatur suam mercedem.

AD SECVNDVM dicendū, quod sine iniustitia potest merces subtrahi merenti, quantum ipse reddidit se indignum mercede per culpā sequentem. Nā & ea, quae homo iam accepit, quādoque iuste propter culpā perdit.

AD TERTIVM dicendum, quod non est propter fortitudinem operum peccati, quod mortificantur opera prius in charitate facta: sed est propter libertatem uoluntatis, quae potest à bono in malum deflecti.

IN HOC art. 4. solū est notandū propter modū loquendi Doctorū, quid sit opus mortificari, & opus mori, aut quid sit opus esse mortuū, aut esse mortificatū. Nā mortificari, aut esse mortificatū: est impedi, aut esse impeditū, ne habeat effectū, quem adhuc potest habere, si impedimentū remoueatur. Opus autē mori, vel esse mortuū, est quod nō potest habere effectū: quātuncūq; tollatur omnia impedimēta: quia nec virtualiter habet, unde possit uiuere, vel opus vitale exercere. Opus autē quod tantū est mortificatū & nō mortuum: habet adhuc in diuina acceptatione, unde perducatur operantē in uitā eternā: sed impeditur per peccatum mortale, quo sublato, habet opus illud, quod erat mortificatū. i. impeditū, suū effectū.

Articul. quintus.

Vtrum opera mortificata per peccatū, per pœnitentiam reuiuiscāt.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam non reuiuiscāt. Sicut enim per pœnitentiam subsequenter remittuntur peccata praterita: ita etiam per peccatum sequens, mortificantur opera prius in charitate facta. Sed peccata dimissa per pœnitentiā, non redeunt: ut supra dictum est. Ergo uidetur, quod etiam opera mortificata, per charitatem non reuiuiscant.

PRÆTEREA. Opera dicuntur mortificari, ad similitudinem animalū, quae moriuntur: ut dictum est. Sed animal mortuum, non potest iterum uiuificari. Ergo nec opera mortificata, possunt iterum per pœnitentiam reuiuiscere.

PRÆTEREA. Opera in charitate facta, merentur gloriam secundum quantitatem gratiae uel charitatis. Sed quandoq; per pœnitentiam homo resurgit in minori gratia, uel charitate. Ergo non consequitur gloriam, secundum meritum priorum operum. Et ita uidetur, quod opera per peccatū mortificata, non reuiuiscant.

SED CONTRA est, quod super illud Ios. 2. Reddam uobis annos quos comedit locusta, dicit glos. Non patiar per ire uerbosam, quam cum perturbatione animi amisi. Sed illa uerbositas est meritum bonorum operum, quod fuit impeditum per peccatum. Ergo per pœnitentiam reuiuiscunt opera meritoria prius facta.

RESPONDEO, dicendū, quod quidā dixerūt, quod opera meritoria per sequens peccatum mortificata, non reuiuiscunt per pœnitentiā subsequenter: considerantes, quod opera illa non remaneant, ut iterum uiuificari possint. Sed hoc impedi non potest, quin uiuificentur

uificentur. Non enim habent vim perducendi in vitam aeternam (quod pertinet ad eorum vitam) solum secundum quod actu existunt: sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum quod remanent in acceptatione diuina. Sic autem remanent, quantum est de se, etiam postquam per peccatum mortificantur: quia semper Deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit, et sancti de eis gaudebunt, secundum illud Apoca. 2. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Sed quod isti, qui ea fecit, non sint efficaciam ad ducendum in vitam aeternam, prouenit ex impedimento peccati superuenientis: per quod ipse redditus est indignus vita aeterna. Hoc autem impedimentum tollitur per penitentiam, in quantum per eam remittuntur peccata. Unde restat, quod opera prius mortificata, per penitentiam recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam aeternam. Quod est ea reuiuiscere. Et ita patet, quod opera mortificata, per penitentiam reuiuiscunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod opera peccati, per penitentiam abolentur, secundum se: ita quod ex eis ulterius, Deo indulgente, nec macula, nec reatus inducatur. Sed opera in charitate facta, non abolentur a Deo in cuius acceptatione remanent: sed impedimentum accipiunt ex parte hominis operantis. Et ideo remoto impedimento, quod est ex parte hominis operantis, Deus implet ex parte sua illud quod opera merebantur.

AD SECVNDVM dicendum, quod opera in charitate facta, non mortificantur secundum se (sicut dictum est) sed solum per impedimentum superueniens ex parte operantis. Animalia autem moriuntur secundum se: in quantum priuantur principio uitae. Et ideo non est simile.

AD TERTIVM dicendum, quod ille, qui per penitentiam resurgit in minori charitate, consequetur quidem premium essentiale, secundum quantitatem charitatis in qua inuenitur. Habebit tamen gaudium

maius de operibus in prima charitate factis, quam de operibus, quae in secunda fecit. Quod pertinet ad premium accidentale.

IN HOC quinto articulo est conclusio. **S. Th.** Quod opera quae fuerunt facta in charitate, meritoria, & fuerunt per peccatum mortiferum mortificata, ne haberent suum effectum, nempe, perducendi in vitam aeternam, reuiuiscunt per poenitentiam sequentem. **ET** haec conclusio probatur in litera, prius hoc modo. Illa opera fuerunt a Deo simpliciter acceptata: ut pro illis daret illi operanti certam gratiam & gloriam, & semper sic maneret acceptata in diuina acceptatione. Ergo remoto impedimento peccati mortalis, quo ille peccatus factus est indignus vita aeterna, quod per poenitentiam remouetur, opera illius mortificata, recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in vitam aeternam. Quod est ea reuiuiscere. Ergo reuiuiscunt per sequentem poenitentiam. **SECVNDO** probatur in argumento in contra illis testimonijs loelis, & glosae, ibi citatis. Et idem dicit Hiero. ibidem super prophetam loelē. Quod & glosa illa dicit.

VNDE colligo, conclusionem praedictam a deo esse certam, ut sit de fide: sicut supra, articulo secundo diximus. Et in hoc articulo non est magna difficultas, post illa quae diximus in articulo secundo praecedenti.

SED arguitur argumento hic tertio. **S. Tho.** quia nos diximus supra articulo secundo, quod ita reuiuiscunt opera illa mortificata, quod semper datur a Deo pro illis aliqua gratia & gloria ultra illam gratiam & gloriam, quae datur pro contritione, vel poenitentia, in qua resurgit, contra Thomistas aliquos, qui oppositum dicebant. Et **D. Tho.** hic ad tertium videtur expresse dicere illud quod Thomistae dicunt contra nostram sententiam. Ergo quod nos dicimus, non est de mente Sancti Thomae, sed potius contra. **S. Th.** Probatur antecedens: quia Thomas sic dicit ad. 3. Ad. 3. dicendum quod ille qui per poenitentiam resurgit in minori charitate, consequetur quidem premium essentiale secundum quantitatem charitatis in qua inuenitur: habebit tamen gaudium maius de operibus in prima charitate factis: quam de operibus quae in secunda fecit, quod pertinet ad premium accidentale. Haec. **S. Tho.** Ergo nostra sententia est contra. **S. Th.** Ergo aliorum Thomistarum sententia, nempe, quod resurgenti a peccato non datur gratia, nec gloria, nisi precise secundum quantitatem poenitentiae in qua resurgit. Est sententia. **S. Tho.** Ergo poenitenti nihil dabitur de praeterita gratia: sed solum illa quae daretur pro illa poenitentia, esto non haberet alia bona opera. Et alij Thomistae ad dicendum illud maxime mouentur ex hoc dicto. **S. Th.** Ego autem dico, quod non est illa intentio. **S. Th.** ut probaui in art. 2. praecedenti, sed ipsi Thomistae male falluntur. Probatur. Quia. **S. Th.** in art. 3. praecedenti ad. 2. expresse dicit

quod

quod qui perfecte poenitet. i. secundū totum conatū, recuperat totū gradū precedentē. Ergo qui imperfecte poenitet, aliquid recuperabit, & si non totū: ut nos exposuimus supra art. 2.

PRAETEREA. Hic in principali conclusione expresse dicit. S. Th. quod opera mortificata precedentia recuperant per poenitentiam efficaciam perducendi eū qui fecit ea in vitam aeternam. Ergo habet ille praemium essentiale pro illis operibus. Ergo non solum pro contritione, vel poenitentia. Ideo stādū est in vero sensu, quē probauimus in. 2. ar. nempe, quod semper datur poenitenti aliquid gratiae & gloriae pro illis operibus mortificatis, quae reuiuiscunt, ultra illam gratiam & gloriam, quae datur pro poenitentia in qua resurgit.

SED tunc, quid ad verba. S. Th. citata ex solutione ad. 3. Dico, quod vult dicere, & luculenter dicit quod poenitens consequetur praemium essentiale, secundū quantitatem charitatis in qua inuenitur, nempe, quia inuenitur ille, qui non perfecte poenitet (de hoc tantū loquitur ibi) in quantitate, exempli gratia, ut. 20. Cuius aliqui gradus sunt pro poenitentia in qua resurgit, & alij sunt pro operibus praeteritis, quae reuiuiscunt, & quia non poenituit perfecte, non datur ei tota gratia praeterita. Et tunc pro illis gradibus illius gratiae praeteritae & charitatis, qui non restituuntur ei propter causam dictam, nempe, quia non perfecte poenitet, ne quo ad illos gradus maneat illa opera sine praemio, dat Deus benedictus illud gaudium accidentale. Haec est sententia. S. Th. & oppositum non est credibile.

Articulu. sextus.

Utrum per poenitentiam subsequētem etiā opera mortua uiuificentur.

D **SEXTVM** Sic proceditur. Videtur quod per poenitentiam subsequētem, etiā opera mortua (quae. s. non sunt in charitate facta) uiuificentur. Difficilius enim videtur, quod ad vitam perueniat illud quod fuit mortificatum (quod nunquam fuit secundum naturam) quā illud quod nunquam fuit uiuum, uiuificetur: quia ex non uiuis, secundum naturam aliqua uiua generantur. Sed opera mortificata, per poenitentiam uiuificantur: ut dictum est. Ergo multo magis opera mortua uiuificantur.

PRAETEREA. Remota causa, remouetur effectus. Sed causa quare ope

ra de genere bonorum sine charitate facta non fuerunt uiua, fuit defectus charitatis & gratiae. Sed iste defectus tollitur per poenitentiam. Ergo per poenitentiam opera mortua uiuificantur.

PRAETEREA. Hieronymus dicit. Si quando uideris inter multa mala opera, facere peccatorem quenquam aliqua, quae iusta sunt, non est tamen iniustus Deus, ut propter multa mala, obliuiscatur paucorum bonorum. Sed hoc maxime uidetur quando, mala praeterita per poenitentiam tolluntur. Ergo uidetur, quod post poenitentiam Deus remuneret priora bona opera in statu peccati facta: quod est ea uiuificari.

SED **CONTRA** est, quod Apostolus dicit. 1. Corinth. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Hoc autem non esset, si saltem per poenitentiam subsequētem uiuificentur. Non ergo poenitentia uiuificat opera prius mortua.

RESPONDEO. Dicendum, quod opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. Vno modo effectiue, quia. s. est causa mortis. Et secundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua secundū illud Hebrae. 9. Sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. Haec igitur opera mortua, non uiuificantur per poenitentiam, sed magis abolentur: secundum illud Hebrae. 6. Non rursus iacietes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis.

ALIO modo dicuntur opera mortua priuatiue: quia. s. carent uita spirituali, quae est ex charitate, per quam anima Deo coniungitur, ex quo uiuit, sicut corpus per animam. Et per hunc modum etiā fides, quae est sine charitate, dicitur mortua: secundum illud Iacobi. 2. Fides sine operibus mortua est. Et per hunc etiam modum, omnia opera quae sunt bona ex genere, si sine charitate fiant, dicuntur mortua: inquantū. s. non procedunt ex principio uita, sicut si dicamus sonū ey. haec uocē mortuam

SIC igitur differentia mortis & vite in operibus, est secundum comparationem ad principium à quo procedunt. Opera autem non possunt iterum à principio procedere (quia transeunt) & iterum eadem numero resummi non possunt. Unde impossibile est, quod opera mortua iterum fiant viva per penitentiam.

AD PRIMVM ergo dicendum quod in rebus naturalibus tam mortua, quam mortificata carent principio vite. Sed opera dicuntur mortificata, non ex parte principij ex quo processerunt: sed ex parte impedimenti extrinseci. Mortua autem dicuntur ex parte principij. Et ideo non est similis ratio.

AD SECVNDVM dicendum, quod opera de genere bonorum sine charitate facta dicuntur mortua propter defectum charitatis & gratie, sicut principij. Hoc autem non prestat eis per penitentiam sequentem, ut ex tali principio procedant. Unde ratio non sequitur.

AD TERTIVM dicendum quod Deus recordatur bonorum, quæ quis facit in statu peccati, non ut remuneret ea in vita eterna, quod debetur solis operibus viuis, i. ex charitate factis. Sed remunerat ea temporalis remuneratione, sicut Grego. dicit in homelia de diuite & Lazaro, quod nisi dives ille aliquod bonum egisset, & in presenti seculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, recepisti bona in vita tua.

VEL etiam hoc potest referri ad hoc quod patietur tolerabilius iudicium. Unde dicit Aug. in lib. de patientia. Non possumus dicere, schismatico melius fuisset, ut Christum negando, nihil eorum pateretur, quæ passus est confitendo: sed existimandum est, tolerabilius ei futurum iudicium, quam si Christum negando nihil eorum pateretur: ut illud quod ait Apostolus, Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: intelligatur ad regnum caelorum obtinendum, non ad extremi supplicij iudicium tolerabilius subeundum.

IN hoc art. 6. est unica conclusio, quæ sic habet. Opera mortua non viuificantur per penitentiam sequentem. Quæ conclusionem probat. S. Tho. testimonio diui Pauli in argumento incotra & unica ratione in litera articuli. Vide ibi quæ adeo manifeste loquitur, quod non est opus ea repetere. Sed ultra probationes. S. Th. ego probo prædictam conclusionem hoc modo. Nulla opera viuificantur per penitentiam, nisi illa quæ aliquo modo manent, saltim in diuina acceptatione. At opera mortua nullo modo manent, nec in diuina acceptatione: quia nunquam fuerunt accepta à Deo. Ergo non possunt ad vitam redire: quia in Deo nulla potest esse mutatio. Ideo postquam semel noluit ea acceptare, nunquam acceptabit.

*D*UBITATUR circa illud quod dicit. S. Tho. **Dubium unicum.** in solutione ad. 3. nepe, quod patietur iudicium tolerabilius, de se, ille qui bona opera exercet in mortali, quæ si non exerceret. Dubitatur (inquæ) quomodo hoc intelligitur: quia videtur falsum. Poena enim essentialis correspondet qualitati & quantitati culpæ in qua peccator decedit, & illa poena non remittitur ei, nec in totum, nec in parte propterea quod existens in peccato mortifero fecit aliqua bona opera moraliter. Ergo non videtur verum dictum. S. Thom.

AD hoc dico, quod in secunda secundæ. q. 9. art. 5. exponit diuus. Tho. (ut ibi latius videbimus) quod illud potest intelligi dupliciter. Vno modo: quia ille qui in mortali exercet bona opera, ob hoc ipsum quia bonis operibus occupatur, impeditur, ne committat plura peccata, quæ committeret, nisi dedisset elemosinam, quando tenetur exempli gratia, & alia id genus fecisset. Et ideo minus punitur in inferno, quæ puniretur: quia tunc punitur pro vno peccato & alias puniretur pro multis.

SECVNDO dicitur, quod patietur iudicium tolerabilius: quia ille qui in peccato mortali exercet bona opera, peccat cum minori contemptu: ideo minori poena punietur in inferno, si decedat cum illo peccato, quæ puniretur, si illud peccatum esset ex maiori contemptu: quia tunc sicut peccatum esset grauius: ita & poena grauior esset.

Quæstio . xxxi .

De partibus penitentiae in generali.

DEINDE considerandum est de partibus penitentiae. Et primo in generali: secundo in speciali de singulis. Circa primum, quæ runtur quatuor.

PRIMO. Vtrū poenitentia habeat partes
SECUNDO. De numero partium.

TERTIO. Quales partes sint

QUARTO. De diuisione eius in partes
subiectiuas.

Articul. primus.

Vtrum poenitentia debeāt partes
assignari.

AD PRIMUM sic proceditur. Vide
tur quod poenitentia nō debeāt par-
tes assignari. Sacramēta enī sūt
in quibus diuina virtus secreti-
us opatur salutē. Sed virtus diuina est una
& simplex. Non ergo poenitentia, cum sit sa-
cramentum, debent partes assignari.

PRÆTEREA. Poenitentia est virtus,
& est sacramentū. Sed ei in quantum est vir-
tus, non assignantur partes (quū virtus sit
habitus quidā, qui est simplex qualitas men-
tis) similiter etiā & poenitentia in quantum est
sacramentū, non videtur quod sint partes as-
signandæ: quia baptismo & alijs sacramētis
non assignantur partes. Ergo poenitentia nul-
lo modo debent partes assignari.

PRÆTEREA. Poenitentia materia,
est peccatum: vt supra dictū est. Sed peccato
non assignantur partes. Ergo etiam nec poe-
nitentia sunt partes assignandæ.

SED CONTRA est, quod partes sunt
ex quibus perfectio alicuius integratur. Sed
poenitentia perfectio integratur ex pluribus
s. ex contritione, confessione, & satisfactio-
ne. Ergo poenitentia habet partes.

RESPONDEO, dicendum, quod par-
tes rei sunt, in quas naturaliter totum diuidi-
tur. Habent enim se partes ad totū, sicut ma-
teria ad formam. Vnde in 2. phy. partes po-
nuntur in genere causæ materialis: totum au-
tem in genere causæ formalis. Vbiunque igitur
est ex parte materiae inuenitur aliqua plura

litas, ibi est inuenire partium rationem. Di-
ctum est autem supra, quod in sacramento
poenitentia, actus humani se habent per mo-
dum materiae. Et ideo cum plures actus hu-
mani requirantur ad poenitentia perfecti-
onem, s. contritio, & confessio, & satisfactio
(vt infra patebit) consequens est, quod sacra-
mentum poenitentia habeat partes.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod
quodlibet sacramentum habet simplicitatem
ratione virtutis diuinae quæ in eo operatur. Sed
virtus diuina, propter sui magnitudinem,
operari potest, & per unum, & per multa:
ratione quorum & alicui sacramento possunt
partes assignari.

AD SECUNDUM dicendum, quod
poenitentia, secundum quod est virtus, non
assignantur partes: actus enī humani qui mul-
tiplicantur in poenitentia, non comparantur
ad habitum virtutis sicut partes: sed sicut ef-
fectus. Vnde relinquitur, quod partes assign-
nentur poenitentia, in quantum est sacramen-
tum, ad quod actus humani comparantur
vt materia. In alijs autem sacramentis ma-
teria nō sunt actus humani: sed aliqua res ex-
terior, vna siue simplex, vt aqua, vel oleū,
siue cōposita, vt chrisma. Et ideo alijs sacra-
mentis non assignantur partes.

AD TERTIUM dicendum, quod pecca-
ta sunt materia remota poenitentia: in quan-
tū, s. sunt materia, vel obiectum humanorū
actūū, qui sunt propria materia poenitentia,
prout est sacramentum.

IN HOC primo articulo est prius notandum
quod postquā loquuti sumus de poenitentia se-
cundum se, i. postquam diximus quid sit poeniten-
tia, & egimus de effectibus cōmunibus ipsi poeni-
tentia, vt est sacramentū, & vt est virtus, nempe,
de remissione peccatorum, quæ fit per ipsam poe-
nitentiam: agendum nobis est nūc de partibus poe-
nitentia. Et quia poenitentia vt virtus est, non ha-
bet partes, cum sit simplex qualitas (vt supra dixi-
mus) ideo non est quæstio de hoc, s. an poenitentia
secundum quod virtus, habeat partes: quia certum
est, quod non. Sed est quæstio, an poenitentia secū-
dū quod sacramentū, habeat partes. Et est cōclusio.

S. Tho.

S. Tho. & omnium communiter, quod ita. Et probatur: quia tam in artificialibus, quam in naturalibus, illa quae requiruntur ad formam totius. scilicet ad totum, sunt partes illius, & ita à Philosophis vocantur. Sed ad poenitentiam, ut est sacramentum, requiruntur tria. scilicet contritio, confessio, & satisfactio. Ergo. &c.

HAEC materia tractatur à Magistro in. 4. d. 16. & ibidē ab omnibus, qui super Magistrū scribunt.

Dubium
unicum.

DUBITATUR an conclusio sancti. Tho. sit de fide. Ad quod dico, quod non est: quia Scotus in. 4. d. 16. q. 1. dicit, quod sacramentum poenitentiae non habet partes: sed solum est ipsa absolutio sacerdotis. Et Durandus in. 4. d. 14. q. 2. art. 1. dicit, quod sacramentum poenitentiae non habet alias partes, nisi solum confessionem poenitentis, & absolutionem sacerdotis. Contritionē dicit, esse quādam praecedentem dispositionem: satisfactionem vero quid consequens ad sacramentum poenitentiae. **SED** conclusio. S. Thomae, quod poenitentia habet partes, est communis, etiam aliorum doctorum, exceptis Scoto & Durandus. Et est securior: quia ab ecclesia recepta in concilio Florentino, sub Eugenio. 4. ubi sic dicitur. Quartum sacramentum est poenitentia. Cuius quasi materia, sunt actus poenitentis, qui in tres distinguuntur partes. Quarum prima est cordis contritio. Ad quam pertinet: ut doleat de peccato commisso, cum proposito non peccandi de coetero: secunda est oris confessio. Ad quam pertinet: ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis, secundum arbitrium sacerdotis, quae quidem praecipue fit per orationem, ieiunium, & elemosynam. Forma autem sacramenti huius, sunt verba absolutionis: quae sacerdos profert, cum dicit, Ego te absolvo. Ergo rationabilior & securior est conclusio. S. Thomae. **ET** probatur rursus: quia illae sunt partes alicuius torius, quae requiruntur ad perfectum esse illius. At haec tria, contritio, confessio, & satisfactio, requiruntur ad perfectam poenitentiam sacramentalem, etiam si non requirerentur ad veram poenitentiam. Ergo sunt partes illius.

Articul. secundus

Vtrum convenienter assignentur partes poenitentiae, contritio, confessio, & satisfactio.

DISEGVNDVM sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter assignentur partes poenitentiae, contritio, confessio, & satisfactio. Contritio enim est in corde (& sic pertinet ad interiorē poenitentiam) confessio au-

tem est in ore, & satisfactio in opere, & sic duo ultima pertinent ad exteriorē poenitentiam. Poenitentia autem interior, non est sacramentum, sed sola poenitentia exterior, quae sensui subiacet. Non ergo convenienter assignantur haec partes sacramento poenitentiae.

PRAETEREA. In sacramento non legitur conferri gratia: ut supra habitum est. Sed in satisfactione non conferri aliqua gratia. Ergo satisfactio non est pars sacramenti.

PRAETEREA. Non est idem fructus rei, & pars. Sed satisfactio est fructus poenitentiae: secundum illud Lucae. 3. Facite fructus dignos poenitentiae. Ergo non est pars poenitentiae.

PRAETEREA. Poenitentia ordinatur contra peccatum. Sed peccatum potest perfici solum in corde, per consensum: ut in secunda parte habitum est. Ergo & poenitentia. Non ergo poenitentiae debent partes poenitentiae, confessio oris, & satisfactio operis.

SED CONTRA videtur, quod debeant poni plures partes poenitentiae. Pars enim hominis ponitur, non solum corpus, quod est eius materia. sed etiam anima, quae est eius forma. Sed tria praedicta, cum sint actus poenitentis, se habent sicut materia: absolutio autem sacerdotis se habet per modum formae. Ergo absolutio sacerdotis, debet poni quarta pars poenitentiae.

RESPONDEO. Dicendum, quod duplex est pars: ut dicitur in. 1. Metha. s. pars essentiae, & pars quantitatis. Partes essentiae sunt naturaliter quidem forma & materia, logice autem, est genus & differentia. Hoc autem modo quodlibet sacramentum distinguitur in materiam & formam, sicut in partes essentiae. Unde & supra dictum est, quod sacramenta consistunt in rebus & verbis. Sed quia quantitas se tenet ex parte materiae, partes quantitatis sunt partes materiae. Et hoc modo sacramento poenitentiae specialiter assignantur partes (ut dictum est) quantum ad actus poenitentis

tētis, qui sunt materia huius sacramenti.

DICTUM est autē supra, qd alio modo fit recōpensatio offense in pœnitētia, & in vindicatiua iustitia. Nā in vindicatiua iustitia fit recōpensatio secundū arbitriū iudicis, non secundū voluntatem offendētis vel offense. Sed in pœnitentia fit recompensatio offense secundū voluntatem peccantis, & secundum arbitriū Dei, in quem peccatur: quia hic non queritur sola redintegratio & qualitatis iustitiæ (sicut in iustitia vindicatiua) sed magis reconciliatio amicitie, quod fit dum offendens recompensat secundum voluntatem eius, quē offendit. **SIC** igitur requiritur ex parte pœnitentis, primo quidē, voluntas recōpensandi, quod fit per contritiōē. Secundo quod se subiciat arbitrio sacerdotis loco Dei, qd fit in cōfessione. Tertio quod recōpenset secundū arbitrium ministri Dei, quod fit in satisfactiōe. Et ideo contritiō, confessio, & satisfactiō, ponuntur partes pœnitentiæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod contritiō secundum essentiam quidē, est in corde, & pertinet ad interiorem pœnitentiam: virtualiter autem pertinet ad exteriorē pœnitentiam: in quantum, s. implicat propositū confitendi & satisfaciendi.

AD SECUNDVM dicendū, quod satisfactiō confert gratiam, prout est in proposito, & auget eam prout est in executione: sicut ēt baptismus i adultis: ut supra dictū est.

AD TERTIVM dicendum, quod satisfactiō est pars pœnitentiæ sacramenti, fructus autem pœnitentiæ virtutis.

AD QVARTVM dicendū, quod plura requiruntur ad bonum, quod procedit ex integra causa, quam ad malū, quod procedit ex singularibus defectibus: secundū Dionysii. 4. cap. de diuinis nominibus. Et ideo licet peccatum perficiatur in cōsensu cordis, ad perf. Etionē tamen pœnitentiæ requiritur & contritiō cordis, & confessio oris, & satisfactiō operis. Ad contrarium vero patet solutio per ea quæ dicta sunt.

IN HOC articulo secundo est prius notādum, qd partes quātitatis alicuius rei, vel partes materiales, seu integrales (quæ idē sunt) sūt duplices. Quædā propriæ, illæ, s. quæ pprie extēdūt: ut manus, brachiū, in homine. Aliæ autē dicuntur partes integrales improprie, per quandam similitudinem ad partes extēsas. Et ita ponuntur partes in sacramento pœnitentiæ: quia homo quādo pœnitet: hoc modo extēditur, quod prius dolet, postea confitetur, deinde satisfacit. Ideo istæ dicūtur partes quātitatis, aut integrantes, vel materiales, ob prædictam similitudinem.

SECUNDO est notādum, quod in naturalibus rebus, partes quātitatiuæ, sunt ex parte materiæ ita in pœnitentia, materia pœnitentiæ habet plures partes. Sunt enī actus humani materia sacramenti pœnitentiæ, qui multi sunt. s. cōtritiō, cōfessio, & satisfactiō. Et deniq; totū quod ex parte pœnitentiæ, requiritur ad sacramentum pœnitentiæ est eius materia. Et sicut homo per suas partes materiales extēditur: ita pœnitentia extēdi dicitur, & habere partes materiales: ut diximus.

TER TIO. Dixi in articulo præcedenti, q. Scot. in. 4. d. 16. q. 1. dicit qd sacramentū pœnitentiæ nō habet istas partes: sed est sola absolutio sacerdotis. Et Duran. in. 4. d. 14. q. 2. art. 1. dicit, quod sacramentum hoc non habet nisi duas partes. 1. confessionē & absolutionem.

ET arguitur hoc modo pro istis doctoribus contra conclusionem. S. Thom. quæ est etiā cōmunis. Bene sequitur. Propterea à S. Tho. & alijs ponuntur partes illæ plures in pœnitentiæ sacramento, quia requiruntur ad illud. Sed ad pœnitentiā virtutem requiruntur & concurrunt multa, illa etiā quæ sunt in sacramento pœnitentiæ. At in pœnitentia virtute non ponuntur plures partes. Ergo nec in pœnitentia ut est sacramentum.

AD hoc cōcesso antecedēte, nego consequentiā: quia licet oīa illa quæ inueniūtur in pœnitentiā ut est sacramentum, inueniātur in pœnitentiā, ut est virtus ex parte pœnitētis: non tamē eodē modo. Et ideo nō ponimus partes pœnitentiæ virtutis, & ponimus partes pœnitentiæ, ut est sacramentum: quia prædicta illa sunt pœnitentiæ virtutis effectus, qui requiruntur ad placandum Deum. Confessio etiā, quæ aliquando actus pœnitentiæ virtutis non erat, nunc est actus eius: quia aliquando non fuit requisita ad pœnitentiā virtutem, & nunc post Christi institutionem requiritur. Et illa eadem non sunt effectus pœnitentiæ, secundum quod est sacramentum, sed partes: quia contritiō est prior sacramento, & sic non est eius effectus. Ergo non est eadē ratio, quo ad hoc, de pœnitentia ut est sacramentum: & de pœnitentiā quatenus virtus est.

SECUNDO. Arguitur hoc modo. Satisfactiō non requiritur ad sacramentū pœnitentiæ. Ergo nō est pars eius. Cōsequentiā bona, antecedēs probō

Siquis

Siquis confitetur peccata sua, & conteritur de illis, & absoluitur: esto non faciat amplius aliquam aliam satisfactionem (immo dicunt aliqui quod non tenetur facere) est verum sacramentum, & sine satisfactione. Ergo satisfactio non est pars poenitentiae.

AD HOC Capre. in. 4. d. 16. q. 1. respondet ex verbis. S. Tho. quod duplices sunt partes rei. Quaedam essentiales, & sine his impossibile est, q. sit res. Aliae sunt partes integrales, & sine his potest esse res: quia licet illae requirantur ad perfectionem, non tamen ad essentiam & veritatem rei. Homo enim non potest esse sine materia & forma, quae sunt partes essentialis: tamen potest esse sine manu, quae est pars integralis. Et esto q. homo possit esse sine manu, non potest rationabiliter negari, quod manus sit pars hominis. Ita dicendum est de poenitentia, quod. s. illa non potest esse sine materia & forma. Materia est actus poenitentis, forma, est absolutio, & sine his non potest esse poenitentia. Partes autem integrales sunt contritio, & satisfactio. Ideo potest esse sine illis: sed licet sit verum sacramentum, non tamen erit perfectum sine illis: quia sunt de perfectione sacramenti, licet non de essentia.

IDEM argumentum fit de contritione. Quia potest accedere ad sacramentum poenitentiae sine contritione, vel ex ignorantia: quia putat se contritum esse, & non est, vel accedit cum attritione solum, ita quod non sufficiebat illa dispositio ad hoc q. peccata remitterentur, sed remittuntur per sacramentum solum. Iam ille habet verum sacramentum poenitentiae. Et non habet contritionem. Ergo contritio non est pars poenitentiae.

RESPONDETUR eo modo, quo ad aliud argumentum diximus. Cōcesso antecedenti, nego consequentiam quia contritio non est pars essentialis, sed integralis & requisita ad perfectionem sacramenti poenitentiae. Et ideo quia requisita ad perfectionem, vocatur pars integralis.

SED de hoc, quantum est de contritione, sufficenter respondetur, quia nunquam dabitur perfectum sacramentum poenitentiae sine contritione: sed certe de satisfactione non est sufficiens solutio: quia dabitur perfectum sacramentum sine satisfactione, ut cum quis iam satisfecit. Probat, Quia stat quod aliquis habeat tantam gratiam, ratione contritionis magnae, q. tota culpa & tota poena remittatur. Ergo tunc non requiritur satisfactio, etiam ad perfectionem sacramenti: quia sine illa est sacramentum perfectum. Ergo non est pars. Si enim Deus reuelaret, quod est dimissa tota poena, non teneretur poenitens ad aliquam satisfactionem: sicut, quia constat, quod tota poena remittitur in baptismo: ideo est perfectum sacramentum, & non imponitur aliqua satisfactio: ut dicit Ambrosius ab omnibus receptus, quod non requiritur in baptismo gemitus neque planctus: sed omnia misericordia diuina gratis condonat.

AD hoc prius dico, quod non est idem de baptismo & de poenitentia. Nam de baptismo constat, quod

nunquam ad illum requiritur satisfactio, cum Paulus dicat, quod facit novam creaturam, & incipit novam vitam: quia per illum consepulti sumus Christo, & est regeneratio, ideo dicimus quod satisfactio non est pars eius. Sed ad poenitentiam communiter & in pluribus requiritur satisfactio: quia poenitentia non semper remittit totam poenam. Ideo dicimus, quod satisfactio est pars poenitentiae. Et si aliquando raro satisfactio non requiratur ad poenitentiam: satis est, quod ut in plurimum requiritur.

SECUNDO. Dico quod ad hoc, ut satisfactio sit pars poenitentiae, satis est quod potest esse pars eius, licet aliquando non requiratur ad aliquam poenitentiam. Et esto de facto non requiratur ad aliquam poenitentiam: quia omnes poenitent ita perfecte, quod eis remittitur tota poena, nihilominus satis est ad hoc quod dicatur absolute pars poenitentiae, ut de possibili possit esse pars poenitentiae: quia possunt homines imperfecte poenitere, sicut nunc communiter faciunt, & tunc satisfactio est requisita, ad poenitentiam, & est pars eius, & non baptismi quia ad baptismum nunquam requiritur. Et hoc est dicendum, loquendo de satisfactione, quae est pro poena tantum: ut illa quae imponitur a confessario. Nam loquendo de satisfactione quae est etiam pro culpa, ut est contritio, illa semper requiritur ad sacramentum poenitentiae, capiendo contritionem pro dolore de peccatis, ut se extendit etiam ad attritionem, etiam virtualementem.

SED tunc sequeretur, quod sacerdos teneretur imponere poenitentiam satisfactoriam: quia teneretur facere perfectum sacramentum.

DICO, quod postea dicemus quando agemus de confessione. Et pro nunc dico, quod tenetur sacerdos imponere aliquam satisfactionem.

PRAETEREA. Arguitur contra eandem conclusionem, hoc modo. Totum non potest esse sine suis partibus, sed poenitentia semper potest esse sine contritione & satisfactione. Ergo non sunt eius partes. Probo antecedens: quia illae partes nunquam possunt esse simul. Ergo non possunt constituere aliquod totum. Sicut si quis faciat fundamentum domus, & postea quando facit tectum, destruit fundamentum, non posset esse domus ex illis partibus.

AD hoc Capreol. dicit, quod poenitentia est quodammodo successivum, ideoque non requiritur quod partes sint simul: sed satis est quod succedant sibi invicem. Nam alias eodem modo probares quod dies naturalis non componitur ex 24. horis: quia illae non sunt simul. Ideo sicut 24. horae, proprie sunt partes diei naturalis: ita signatae partes quantum ad successionem, sunt partes poenitentiae.

ET conclusio approbata fuit in concilio Florentino: ut citavi in articulo precedenti.

ET probatur quod illa tria assignata sint partes poenitentiae: quia requiruntur ad poenitentiam, ut est sacramentum, & non ut effectus, nec ut causa. Ergo sunt partes illius. Et si dicas, quod illa consequentia non valet: quia eadem ratione possemus dicere parietem

non esse partē domus, sed quid requisitū, non autē partē. Dico nihilominus quod nō potest alio modo probari parietem nō esse partē domus, nisi hoc modo. Est aliquid requisitum ad domū, & non ut causa, nec ut effectus. Ergo ut pars. Aliās posset quis dicere, quod homo non est, nisi anima rationalis. Et si dicas, quod non potest esse sine materia, dicam quod verum est: sed materia est quid requisitum ad esse hominis, sed non pars: ut tu dicis. Valet ergo consequētia. Satisfactio est requisita ad poenitentiam, ut est sacramentum: & non ut causa, nec ut effectus. Ergo ut pars eius.

Dubium
unicum.

SED dubitatur quæ nam sit satisfactio quæ ponitur sacramentum poenitentiae, sit ne illa quæ confessarius imponit, an illa quam unusquisque per se assumit, & facit. Si (v.g.) Petrus confitetur, & confessarius dicit illi, dicit Miserere mei Deus. &c. aut psal. De profundis, & ipse Petrus poenitens, sponte sua, post illam satisfactionem à confessorio iniunctam, ieiunat, vel dat eleemosynam pro peccatis suis, quæ illarum est pars sacramenti? Illa quam imposuit confessarius, an illa quam ipse sponte sua superaddit?

DICO prius, quod probabile est utranque satisfactionem esse sacramentum poenitentiae.

SECUNDO. Dico, quod probabilius est solam illam esse poenitentiae partem, quæ à confessario imponitur. Probatum prius ex verbis concilij Florentini iā supra citati: ubi sic dicitur. Tertia pars sacramenti Poenitentiae, est satisfactio pro peccatis, secundum arbitrium sacerdotis. Ergo de illa quæ à sacerdote ponitur, intelligitur quod sit pars sacramenti. Secundo probatur: quia satisfactio iniuncta à sacerdote, maiorem virtutem habet, quā alia quam assumit poenitens libere, cæteris paribus. Et hoc non potest esse, nisi quia illa quæ iniungitur à confessario habet virtutem à clauibus Ecclesiae, & ab ipso sacramēto. Ergo sola illa est pars sacramenti.

TER TIO. Sacerdos nullam potestatem habet, extra sacramentum supra poenitentem, & in sacramento habet potestatem imponendi aliquam satisfactionem. Ergo illa satisfactio est aliquid ipsius sacramenti. Ergo pars eius.

PRAETEREA. Est adnotandum illud quod dicit S. Thom. in calce huius articuli, nempe, quod peccator debet reconpessare secundum arbitrium ministri Dei. Vbi significat peccatorem teneri ad acceptandum satisfactionem iniunctam à confessorio. Quod nos pressius tractabimus in secunda 4. q. 2. art. 3.

PRAETEREA. Videtur quod non sit verum id quod S. Thom. dicit ad primum argumentum, nempe, quod contritio secundum essentiam, est in corde, & pertinet ad interiorem poenitentiam, virtualiter autem pertinet ad exteriorem poenitentiam in quantum implicat propositum poenitendi, & satisfaciendi: quia ex hoc sequitur, quod nō sunt tres, sed duæ partes poenitentiae. Probatum: quia cō-

tritio, ut distinguitur à confessione & satisfactione, non est pars poenitentiae exterioris sacramentalis: ut litera dicit. Ergo S. Tho. sibi contradicit. **AD HOC** dico, quod cōtritio interior est pars sacramenti poenitentiae, quatenus est initium & ratio sacramenti Poenitentiae, secundum quod includit velle satisfacere ad arbitrium sacerdotis. Ideo nulla est contradictio in S. Tho. Et hoc est quod ipse dicit, virtualiter pertinere ad sacramentum Poenitentiae.

PRAETEREA. Nota illud quod Doctor S. dicit ad secundum argumentum. scilicet quod satisfactio iniuncta à sacerdote virtute clauium, est maioris valoris, quam si esset solum voluntarie assumpta à poenitente.

VNDE, colligitur, quod male faciunt poenitentes in hoc quod volunt ut sacerdos imponat eis parvam poenitentiam.

SECUNDO. Colligitur, male facere sacerdotes imponendo parvam poenitentiam, quando videt poenitentes paratos ad faciendum maiorem satisfactionem: quia perdunt illud quod haberent virtute clauium.

Articulus tertius,

Utrum praedicta tria sint partes integrales poenitentiae.

TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod praedicta tria non sint partes integrales poenitentiae. Poenitentia enim (ut dictum est) cōtra peccatum ordinatur. Sed peccatum cordis, oris, & operis, sunt partes subiectivae peccati, & non integrales: quia peccatum de quolibet horum praedicatur. Ergo etiā in poenitentia contritio cordis, confessio oris, et satisfactio operis nō sunt partes integrales.

PRAETEREA. Nulla pars integralis continet in se aliam sibi coniuersam. Sed contritio continet in se confessionem & satisfactionem in proposito. Ergo non sunt partes integrales.

PRAETEREA. Ex partibus integralibus, simul & equaliter constituitur totum, sicut linea ex suis partibus. Sed hoc nō contingit hic. Ergo praedicta non sunt partes integrales poenitentiae.

SED cōtra. Ille dicuntur partes integrales,

ex

ex quibus perfectio totius integratur. Sed ex tribus predictis integratur perfectio poenitentiae. Ergo sunt partes integrales poenitentiae.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt haec tria esse partes subiectivas poenitentiae. Sed hoc non potest esse: quia partibus subiectivis singulis adest tota virtus totius simul, & equaliter: sicut tota virtus animalis, in quantum est animal, saluatur in qualibet specie animalis, quae, & simul, & equaliter diuidunt animal. Sed hoc non est in proposito. Ideoque alij dixerunt, quod sunt partes potentiales. Sed nec hoc verum esse potest: quia singulis partibus potentialibus adest totum secundum totam essentiam: sicut tota essentia animae adest cuiuslibet eius potentiae. Sed hoc non est in proposito. Relinquitur igitur, quod predicta tria sint partes integrales poenitentiae. Ad quarum rationem exigitur, quod totum non adsit singulis partibus, neque secundum totam virtutem eius, neque secundum totam eius essentiam, sed in omnibus simul.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod peccatum, quia rationem mali habet: potest in uno tantum perfici: ut dictum est. Et ideo peccatum quod in solo corde perficitur, est una species peccati. Alia vero species est peccatum quod perficitur in corde & ore. Tertia vero species est peccatum, quod perficitur in corde et opere. Et huiusmodi peccati partes quasi integrales, sunt quae est in corde, quae est in ore, & quae est in opere. Et ideo poenitentiae, quae in his tribus perficitur, haec tria sunt partes integrales.

AD SECUNDVM Dicendum, quod una pars integralis potest continere totum, licet non secundum essentiam: fundamentum enim quodammodo virtute continet totum aedificium. Et hoc modo, contritio continet virtute totam poenitentiam.

AD TERTIVM dicendum, quod omnes partes integrales habent ordinem quendam adinuicem. Sed quaedam habent ordinem tantum in situ: siue consequenter se habeant, sicut partes exercitus, siue se tangant, sicut

partes acerui, siue etiam colligentur, sicut partes domus, siue etiam continuentur, sicut parabolinae. Quedam vero habent in se ordinem virtutis: sicut partes animalis. Quarum prima virtute, est cor, & alia quodam ordine virtutis dependent ab inuicem. Tertio modo ordinantur ordine temporis: sicut partes temporis & motus.

PARTES igitur poenitentiae habent adinuicem ordinem virtutis & temporis, quia sunt actus: non autem ordinem situs, quia non habent positionem.

IN HOC articulo tertio, circa primum argumentum, dubitatur quomodo est verum id quod dicit. S. Tho. nempe, quod peccatum quod in solo corde perficitur, est una species peccati, & peccatum quod perficitur in corde, & ore est alia species. &c. Videtur enim hoc falsum: quia homicidium voluntarium perficitur in corde. Et tamen non distinguitur specie ab eodem homicidio exteriori. Ergo. &c.

AD HOC dico, quod tribus modis peccata cordis, oris, & operis distinguntur. Vno modo ex obiecto. Et quando aliquod peccatum cordis distinguitur ex obiecto a peccato operis: tunc differunt specie: ut odium Dei, & furtum externum. Secundo modo peccatum cordis differt specie a peccato oris vel operis, quando haec peccata habent de se consumari (ut litera dicit) in solo corde, & aliud in solo corde & ore, & aliud in solo opere & corde. Tunc enim ista peccata differunt specie: ut odium Dei, infidelitas, & alia id genus consumantur in solo corde. Contumelia autem & detractio in ore consumantur. Furtum, adulterium, homicidium, & alia id genus, opere perficiuntur. Tertio modo peccata cordis, oris, & operis distinguntur solum per gradus, & non specie: ut cum peccatum aliquod, quod in opere de se consumatur, distribuitur in cogitationem, locutionem, & opus, nempe, si prius deliberaueris alienum capere, deinde dixisti te alienum capturum, & demum accepisti. Tunc distinctio non est specifica, sed gradualis tantum. Idem peccatum tunc specie distinguitur per gradus: ut constat. Gradatim enim consumatur, ex eo quod est in corde, & quod est in ore. &c.

Articul. quartus.

Utrum conuenienter diuidatur poenitentia in poenitentiam, ante baptismum, poenitentiam mortaliu[m], & poenitentiam venialiu[m].

ARTI-

Dubium
unicum.

QUARTVM sic proceditur. Videtur, quod inconuenienter diuidatur poenitentia in poenitentiam ante baptismum, poenitentiam mortalium, & poenitentiam venialium. Poenitentia enim est secunda tabula post naufragium: ut supra dictum est: baptismus autem prima. Illud ergo quod est ante baptismum, non debet poni species poenitentiae. **PR AET E R E A.** Quod potest destruere maius: potest etiam destruere minus. Sed mortale est maius peccatum, quam veniale: illa vero poenitentia quae est de mortalibus, eadem etiam est de venialibus. Non ergo debent poni diuersae species poenitentiae. **PR AET E R E A.** Sicut post baptismum peccatur venialiter & mortaliter: ita etiam ante baptismum. Si ergo post baptismum distinguitur poenitentia venialium et mortalium: par ratione debet distinguere ante baptismum. Non ergo conuenienter diuiditur poenitentia per has species.

S E D cōtra est, quod Aug. libro de poenitentia ponit praedictas tres poenitentiae species.

R E S P O N D E O. Dicendū, quod haec diuisio est poenitentiae secundum quod est virtus. Est autem considerandum quod qualibet virtus operatur secundum congruentiam temporis, sicut & secundum alias debitas circumstantias. Vnde & virtus poenitentiae actum suū habet in hoc tempore secundum quod cōuenit no. leg. Pertinet autem ad poenitentiam: ut detestetur peccata praeterita cum proposito immutandi vitam in melius, quod est quasi poenitentiae finis. Et quia mortalia recipiunt speciem secundum finem (ut in secunda parte habitum est) conueniens est, quod diuersae species poenitentiae accipiantur secundum diuersas immutationes quas poenitens intendit. Est autem triplex immutatio à poenitente intenta. Prima quidem per regenerationem in nouam vitam. Et haec pertinet ad poenitentiam quae est ante baptismum. Secunda autem immutatio est per reformationem vitae pra-

teritae iam corruptae. Et haec pertinet ad poenitentiam mortalium. Tertia autem immutatio est, in perfectiorem operationē vitae. Et hoc pertinet ad poenitentiam venialium, quae remittuntur per aliquem feruentem actum charitatis: ut supra dictum est.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod poenitentia quae est ante baptismum, non est sacramentum: sed actus virtutis disponens ad sacramentum baptismi.

A D S E C V N D V M dicendū, quod poenitentia quae delet peccata mortalia, delet etiam venialia: sed non conuertitur. Et ideo haec duae poenitentiae se habent, sicut perfectum & imperfectum.

A D T E R T I V M dicendum, quod ante baptismum non sunt peccata venialia sine mortalibus. Et quia veniale sine mortali dimitti non potest (ut supra dictum est) ideo ante baptismum non distinguitur poenitentia mortalium & venialium.

H I C articulus quartus motus est à D. Tho. ut exponeret. D. Aug. qui posuit illā distinctionem: ut D. Tho. citat. Et S. Tho. exponit optime, nec est ibi alia difficultas.

S E C V N D O. Nota Aug. & S. Thom. dicentes manifeste, poenitentiam virtutem requiri ante baptismum. Quod nos latius tractauimus supra in materia de baptismo, & reppetemus, & aliquid addemus infra in materia de contritione.

Haecenus. s. Tho

mas in tertia parte suae summae à quaestione. 60. quae hic est prima inclusiue vsque ad hanc quaestionem. 90. quae hic est tricesima prima etiam inclusiue. Vbi extremum vitae agens, non potuit ab incoepto non desistere, & finem tam graui operi in tempestiue imponere. In quo nō ipse aliquid amisit, quia in foelicitatem ultimam raptus, Deo suo fruitur: sed posteritas nimium lucraretur, si D. Thom. materias omnes, quae super quartum sententiarum Magistri ab alijs Theologis tractantur, absolueret. Ideo, ut ea quae hic deerant, apponatur, & examinentur vsque ad finem quarti sententiarum Magistri, pro captu nostro laborabimus. Et ita procedemus, quod postquam D. Tho. has materias in summa non tractauit, nec alibi, vbi maiorem auctoritatem haberet, quam super quartum Magistri

Magistri ex eodem quarto. S. Thom. assumemus textum ab isto loco de partibus poenitentiae in particulari vsque ad finem totius quarti. Et super ipsum textum addemus cōtrouersias doctorum, de finemque stylo claro: vt in praecedentibus fecimus. Et spero magnum me studiosis & ingeniosis emolumentum allaturum, illuminante Domino qui vera lux est illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum.

Quaestio. xxxii.

De partibus poenitentiae in speciali. Et primo de contritione.

DE I N D E considerādū est de singulis partibus poenitentiae. Et primo de contritione. Secundo de confessione. Tertio de satisfactione. De contritione autē considerāda sunt. Primo quid sit. Secundo de quo esse debeat, Tertio quanta esse debeat. Quarto de duratione ipsius. Quinto de effectu ipsius.

CIRCA Primum queruntur tria.

PRIMO. Vtrum conuenienter diffiniatur
SECUNDO. Vtrum contritio sit actus
virtutis.

TERTIO. Vtrum attritio possit fieri contritio.

Articul. primus.

Vtrum contritio conuenienter diffiniatur.

S. Thom. 4. d. 17. q. 2. art. 1. q. 1. & sequentibus.

PR I M V M sic proceditur. Videtur quod contritio non sit dolor pro peccatis, cum proposito confitendi & satisfaciendi, ut quidā diffiniunt: quia (sicut Aug. dicit lib. de ciuitate Dei) dolor est de his quae nobis nolētibus accidūt. Sed peccata non sunt huiusmodi. Ergo cōtritio non est dolor pro peccatis.
P R A E T E R E A. Contritio nobis à Deo datur. Sed quod datur, non assumitur.

Ergo cōtritio non est dolor assumptus.

P R A E T E R E A. Satisfactio & confessio sunt necessaria ad hoc quod pena remittatur, quae in contritione remissa nō fuit. Sed quandoque tota pena in contritione remittitur. Ergo non est necessarium semper, quod cōtritus habeat propositum confitendi.

P R A E T E R E A. Si dolet de peccatis praeteritis, aut uult ea non esse, aut non fuisse. Si uult ea non esse, & iam non sunt. Ergo habet quod uult. Ergo magis gaudium est, quam dolor. Si autem uult ea non fuisse, hoc est impossibile: quia quod factum est, non potest non fuisse. Ergo uoluntas sua stulta est: quod non est dicendum de contrito, quia nullus, qui secundum uirtutem operatur, est stultus: ut dicitur in 4. Ethicorum. Ergo contritio nullo modo est dolor.

S E D C O N T R A est ipsa diffinitio.

R E S P O N D E O, dicendum, quod initium omnis peccati est superbia, per quam homo sensu suo inherens à mandatis diuinis recedit. Et ideo oportet quod illud quod destruit peccatum, hominē à proprio sensu discedere faciat. Ille autem qui in suo sensu perseuerat, rigidus & durus per similitudinem uocatur. Vnde & frangi dicitur aliquis, quādo à suo sensu diuellitur. Sed inter fractionē, & comminutionem, siue cōtritionem, unde haec nomina ad spiritualia transferuntur, hoc interest (ut dicitur. 4. Meteororū, cap. 9.) quod frangi dicuntur aliqua, quādo in magnas partes diuiduntur: sed comminui, uel cōteri, quādo ad minimas partes rediicitur, hoc quod in se solidum erat. Et quia ad dimissionem peccati requiritur, quod affectum peccati homo dimittat, per quem quandam continuitatem & soliditatē in suo sensu habebat, ideo actus ille, quo peccatum dimittitur, contritio dicitur per similitudinem. In qua quidem contritione plura possunt considerari. s. ipsa substantia actus, modus agendi, principium & effectus. Et secundum hoc de contritione inueniuntur diuersae diffinitiones traditae. Quantum enim

enim ad ipsam substantiam actus, datur praedicta definitio. Et quia actus contritionis, est actus virtutis, et est pars penitentiae sacramenti, ideo manifestatur in praedicta definitione, in quantum est actus virtutis, in hoc quod ponitur genus ipsius, scilicet dolor, et obiectum in hoc quod dicitur, pro peccatis, et electio quae requiritur ad actum virtutis, in hoc quod dicitur assumptus: sed in quantum est pars sacramenti per hoc quod tangitur ordo ad alias partes, cum dicitur, cum proposito confitendi. &c.

ALIA etiam definitio inuenitur, quae definit contritionem secundum quod est actus virtutis tantum: sed additur ad praedictam definitionem differentia contrahens ipsam ad specialem virtutem, scilicet penitentiam. Dicit enim quod poenitentia est dolor voluntarius pro peccato, puniens quod dolet se commisisse. In hoc enim quod additur punio, ad specialem virtutem contrahitur.

ALIA autem definitio inuenitur Isido. quae talis est. Contritio et compunctio est humilitas mentis cum lacrymis, veniens de recordatione peccati, et timore iudicii. Et haec quidem tangit rationem nominis in hoc quod dicit, humilitas mentis: quia sicut per superbiam aliquis in suo sensu redditur rigidus: ita per hoc quod a suo sensu contritus recedit, humiliatur. Tangit etiam modum exteriorum in hoc quod dicit, cum lacrymis, et principium contritionis in hoc quod dicit, veniens de recordatione peccati. &c.

ALIA sumitur ex verbis Aug. quae tangit effectum contritionis: quae est. Contritio, est dolor remittens peccatum.

ALIA sumitur ex verbis Grego. quae talis est. Contritio, est humilitas spiritus annihilans peccatum inter spem et timorem. Et haec tangit rationem nominis in hoc quod dicit, quod contritio est humilitas spiritus, et effectus eius in hoc quod dicit, annihilans peccatum, et originem, in hoc quod dicit, inter spem et timorem. Nec solum ponit causam principalem quae est timor: sed etiam eam quae est spes, sine qua timor desperationem facere posset.

AD PRIMAM ergo dicendum, quod quavis peccata, quando accidunt, voluntaria fuerint: tamen quando de eis conterimur, voluntaria non sunt. Et ideo nobis noletibus accidunt: non quidem secundum voluntatem quam tunc habuimus cum ea volebamus: sed secundum illam quam nunc habemus quae vellemus quod nunquam fuissent.

AD SECUNDAM dicendum, quod contritio est a Deo solo quantum ad formam qua informatur, sed quantum ad substantiam actus ex lib. arbit. et a Deo qui operatur in omnibus operibus, et natura et voluntatis.

AD TERTIAM dicendum, quod quavis possit tota poena per contritionem dimitti: tamen adhuc necesse est confessio et satisfactio: tum, quia homo non potest esse certus de sua contritione, quod fuerit ad totum tollendum sufficiens, tum etiam quia confessio et satisfactio sunt in precepto. Unde transgressor constitueretur, si non confiteretur, et non satisfaceret.

AD QVARTAM dicendum, quod quavis voluntas completa non possit esse alicuius sapientis de impossibili: tamen voluntas conditionata, quae et velleitas dicitur, esse posset de impossibilibus, quae etiam sapiens vellet quod est impossibile, si possibile foret. Et ista voluntas sufficit ad dolorem causandum, et praecipue quando impossibilitas obtinendi non ex nobis provenit. Et sic est in proposito.

HANC materiam contritionis tractant Scholastici pro libito, quantum ad locum, ubi volunt super Magistrum sententiarum. Aliqui tractant in. 4. d. 14. & aliqui in. d. 17. & illic tractavit sanct. Thom.

SECUNDO. Dicendum nobis est prius de ipso nomine contritionis: deinde dicemus de re. Quo ad primum. Hoc nomen, contritio, nomen est latinum a contero verbum, & non est nomen fictum. Et certum est, quod prima sua significatione non significat aliquid spirituale, sed quandam passionem corporalem. Illud enim dicitur conteri, quod in minimas particulas frangitur. Sed usurpatur a Theologis pro dolore mentis. Transfertur enim a significatione humana & corporali ad spiritua-

lem

lem. Et ita significat dolorem, per translationem. Est sanct. Thom. ponit rationem huius metaphora: quia principium omnis peccati est superbia. Peccatum enim est durities quaedam superbo animo & superbo collo. Solemus namque dicere aliquos homines duros, qui sunt inflati animo: ut habetur Esai. 1. Pro eo quod elevatae sunt filiae Syon, & ambulauerunt extenso collo. Et contritio dicitur actus ille quo cadit ab illa duritie & integritate ille peccator. Et quia ad remissionem peccati requiritur quod homo affectum peccati dimittat, per quem quandam duritiam & soliditatem suo sensu abundans habebat, ideo actus ille quo peccatum remittitur, dicitur contritio. Nomen est quod in hac significatione non inuenitur apud Ciceronem, & alios Latinos gentiles. Bene tamen inuenitur poenitere apud auctores gentiles: sed non inuenitur contritio pro poenitentia, nec conteri pro poenitere. Sed ab initio christianitatis ab antiquissimis doctoribus ecclesiasticis, & non solum a neotericis, usurpatum est hoc nomen contritio pro dolore peccatorum. Et non est mirum si gentiles non habuerunt illam significationem: quia parum tractabant de hac re. Sed Theologi qui multa tractauerunt & tractare debebant, voluerunt dare proprium nomen poenitentiae interiori, & eleganter usurpauerunt: quia Latine dicitur fractus & contritus, animo, quasi recedat a frigiditate illa, a rigore, & duritie quam per peccatum habebat. Inuenitur etiam in Scriptura in hac significatione. Esai. 65. Vos clamabitis pro dolore cordis, & ululabitis pro contritione spiritus. Hoc autem non potest intelligi de dolore sensitivo.

SECUNDO Esai. 15. In triuijs eius accincti sunt sacco: super tecta eius, & in plateis eius omnis ululabat, descendet in fletum.

TER TIO Dan. 3. Sumus humiles in vniuersa terra hodie propter peccata nostra, & non est in tempore hoc princeps, nec dux & propheta, nec holocaustum nec sacrificium, nec incensum, nec locus primitiarum coram te: ut possimus inuenire misericordiam tuam sed in animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur. Clarum est, quod contritum cor accipitur ibi: quia dolebant de peccatis, & non poterant offerre sacrificia, & ideo dicit propheta, quod illi offerebant cor contritum, i. poenitens.

PRO hoc est etiam illud psal. 50. Cor contritum Deus non despicies. i. cor poenitens. Et in alio psal. 146. Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Non est ergo contritio nomen nouum: cum frequens sit in Scriptura, & apud antiquos auctores ecclesiasticos, qui peritiam linguae Latinae habebant. Reddam igitur rationem horum nominum: quia aliqui aduertantur istis nominibus Theologorum, & dicunt quod non sunt Latina, sed ficta nomina. Et constat eos hoc facere, vel liuore, vel imperitia sacrarum literarum, & nescientia sanctorum doctorum: aut superbia, qua vo-

lunt, etiam sanctos arguere. De enim Aug. lib. de poenitentia inquit. Ad poenitentiam agendam non sufficit mores immutare in melius, & a malis factis recedere, nisi de his, quae facta sunt, satisficiat peccator per poenitentiae dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium.

SECUNDO. Idem Aug. de poenitentia, & habetur de poenite. & remi. d. 2. ca. Caritas. Sine charitate quomodo quis veram cordis contritionem habere poterit, & remissionem peccatorum?

TER TIO. Cassianus collatione. 20. cap. 7. dicit. Dum agimus poenitentiam, & adhuc vitiosorum actuum recordationem mordemur: necessarium est, ut ignem conscientiae nostrae obortum ex confessione, lachrymarum imber extingat. Cum vero cuiquam in hac humilitate cordis spiritus contritione defixa horum recordatio fuerit composita: certum est eum ad satisfactionis finem ac indulgentiae merita peruenisse, & ab vitiosorum criminum labe purgatum. &c. Egregia quidem sententia. Ita oportet obiter adnotare, quia plurimum deseruiunt in materia contritionis. Multi dicunt, quod Cassianus scripsit Graece: sed ego non credo: quia non video quis sit illius translationis auctor.

PRAETEREA Grego. in lib. 8. moralium, sic ait. Alia est contritio siue compunctio quae nascitur per amorem: & alia quae nascitur ex timore.

PRAETEREA. Bernardus super cantica. Vnguentum contritionis, est vnguentum deuotionis. Et haec sufficiunt quantum ad rationem nominis. Est igitur nomen hoc, contritio, Latinum, & aptum ad significandam poenitentiam interiorem.

SEQ VITVR de re ipsa. Quid vocamus contritionem? Contritio (ut patet ex significatione nominis) dicitur quidam amaritudinem & tristitiam mentis. Sed usurpatione Theologorum capitur per actum poenitentiae. Vnde dico ad hoc aliquibus propositionibus: Prima est, Contritio, ut a Theologis capitur, est actus perfectus poenitentiae. Et non potest melius diffiniri.

SED quid est actus perfectus poenitentiae? Quia nos diximus quod poenitentia iuritur pro habitu, quo mediante placamus Deum nobis pro peccatis offensum, & consequimur remissionem peccatorum. Et hoc diximus esse virtutem poenitentiae. Vnde ad hoc debet tendere intentio poenitentis: ut placet Deum. Perfectus autem actus ex natura sua, est ille quo placatur Deus, & redditur peccatoribus propitius. Dico, ex natura sua: quia confessio non requiritur ex natura sua, sed Christi institutione. Et quod contritio capiatur in illa significatione: probatur ex Aug. ubi supra, nempe de poenite. & remi. d. 2. ca. Caritas est a qua. Vbi dicitur. Quomodo quis veram contritionem cordis habere poterit sine charitate? Videtur ex illis verbis quod Aug. capit contritionem in illa significatione. i. pro actu poenitentiae sufficienti ad placandum, & reconciliandum Deum, & ad remittendum peccata: quia si Aug. loqueretur de quocumque

quocunque dolore, sine charitate potest haberi a-
liquis dolor. Verum est, quod ab aliquibus usurpa-
tur contritio pro quocunque dolore, etiam insuffi-
cienti ad remittendum peccata: ut accipit Caiet.
in quotlib. suis. Sed non conformatur in hoc fan-
ctis proprie accipientibus contritione. Et sic etiam
usurpat. B. Grego. ubi supra: quia dicit quod quæ-
dam contritio est quæ oritur ex timore, & nõ est
sufficiens ad remissionem peccatorum. Sed cõtri-
tio proprie capitur pro actu sufficienti ad remit-
tendum peccata, & reconciliandum Deum ipsi pec-
catori: ut iam iam videbimus. Et alij imperfecti
dolores vocantur attritiones.

SED quis actus est ille quæ dicimus esse actum per-
fectum poenitentia: Sit secunda propositio. Cõtritio est
dolor. Hæc propositio est contra Lutherum in ar. 5.
ut refert Rosenfis. Et probatur ex multis præce-
dentibus: quia ad remissionem peccatorum requi-
ritur dolor, ex prima propositione. Sed contritio
est actus perfectus poenitentia: sufficiens ad remis-
sionem peccatorum. Ergo est dolor. Maior constat
ex his quæ diximus contra Lutheranos.

SECUNDO Probatur ex ipsa significatione no-
minis: quia quando aliqua res conteritur, patitur:
ut ergo teneat metaphoram, oportet quod patitur
anima quando conteritur, & anima non patitur
verberibus, sed dolore. Ergo contritio est dolor.

TER TIO. Probatur ex autoritatibus sanctorum.
Augustinus lib. de poenitentia ca. 2. & 3. dicit, quod
non potest quis consequi remissionem peccatorum,
nisi prius satisfaciat Deo per poenitentia: dolorem.
Sed contritio est actus per quæ satisfacimus Deo:
Ergo est dolor. Et hoc idem dicit Aug. in multis
alijs locis.

PRAETEREA. Hiero. & habetur de poeniten-
& remissi. d. 1. cap. Mensuram autem apud Deum,
ait. Non valet tantum mensura temporis, quam
doloris.

PRAETEREA. Chyfos. Super Matth. homelia
23. ait, non dolore quia peccaueris, magis indigna-
ri & irasci facis Deum: quam id ipsum quod an-
tea peccaueras.

PRAETEREA. Idem Chyfos. lib. de compuncti-
one cordis. Respondit enim illis qui dicunt quod
non possunt facere poenitentiam: quia non possunt
ieiunare, nõ possunt dare elemosynas, ait. Quid
corporis viribus opus est: cum cor cõterere debea-
mus? Hoc solum est quod a nobis expocitur: ut sem-
per recordemur mala nostra, & pro his Domino
supplicemus.

PRAETEREA. Casiodorus super illud psal. 119.
Ad dominum, cum tribularer, clamaui, &c. dicit,
Dominus nescit differre quem compuncto corde
senserit supplicare. Vnde manifeste dicit Casio-
dorus, quod quando aliquis compuncto corde ro-
gat, Deus statim remittit. Ergo est dolor: quia hoc
est cor compunctum, i. cor contritum dolore.

PRAETEREA. D. Cyprianus in sermone. 5. de
lapsis, inquit. Agite poenitentiam plenam lamen-

tantes & dolentes, probate maesticiam, nec vos quo-
rundam moueat error improvidus, nec stupor va-
nus: qui cum teneantur in tam grandi culmine, per-
cussi sunt anima cecitate, ut nec intelligant deli-
cta, nec plagent. Ergo cõtritio est dolor: postquam
plena poenitentia est maestitia anima lamentatis
& dolentis.

PRAETEREA. Hiero. sup Malachiam, ait. Qui
peccator est, & quem remordet propria conscien-
tia, cilicio propria poenitentia accingatur, & plā-
gat, vel propria delicta, vel populi. Et Publicanus
percutiebat pectus suum. Luca. 13.

PRAETEREA. Pro hoc est illud quod habetur
in psal. 125. Qui seminant in lachrymis, &c. La-
chryma enim, sunt dolor & afflictio mentis.

PRAETEREA. Probatur hoc ipsum: quia ubi-
cunque in Scriptura inducuntur petentes veniam,
inducantur lamentates. Matth. 11. & Luca. 10. Væ
tibi Bethesda, væ tibi Corozaim, quia si in Tyro
& Sydone factæ fuissent virtutes quæ in te factæ
sunt: in cilicio & cinere egissent poenitentiam. Ma-
nifestum est, quod cinis & cilicium, sunt signa do-
loris: sicut qui accipiunt vestes lugubres.

PRAETEREA. Luca. 22. dicitur de Petro, quod
postquam peccauit egressus foras, fleuit amare.
Egit ergo Petrus poenitentiam flendo amare. Cõ-
tritio ergo est dolor.

PRAETEREA. Iudith. 4. refertur quomodo Ho-
lofernes obsideret ciuitatem. Et dicitur ibi quod ad
deprecationem Heliachim sacerdotis clamauit
omnis populus ad Dominum instantia magna,
& humiliauerunt animas suas in ieiunio & orati-
one ipsi & mulieres eorum, & sacerdotes induerunt
se cilicijs. En illi poenitebant, & orabant cum
magna tristitia & dolentes, non gaudentes. Et cõ-
tritio est poenitentia. Ergo est tristitia siue dolor.

PRAETEREA. 3. Reg. 21. est exemplum illustri-
simum de Achaz, de quo dicitur, quod fuit pessimi-
mus homo, & misit Dominus ad Eliam pro-
phetam, & dixit. Hæc dicit Dominus, Ecce indu-
cam super te malum, & dementiam posteriora tua, &
interficiam de Achab mingentem ad perietem.
Cum autem Achab audiisset sermones hos sci-
dit vestimenta sua, &c. Et ait Dominus ad Eliam
Nõne vidisti humiliatum coram me Achab? Quia
igitur humiliatus est mei causa, nõ inducam ma-
lum in diebus eius. Vbi est adnotandum illud ver-
bum, mei causa, quia dolor hic, ut sit contritio, de-
bet esse causa Dei. i. ut Deus reddatur propitius,
& illi fiat recompensatio.

PRAETEREA. Ionæ. 3. est exemplum de Nini-
uitis, quomodo crediderunt Ninuita Domino,
& prædicauerunt ieiunium, & vestiti sunt sacco
a maiore usque ad minorem. Vnde constat, quod
quando poenitebant, semper ostendebant magnam
tristitiam. Hoc etiam est expresse determinatum
in concilio Florentino sub Eugenio. 4. ut supra. q. præ-
cedenti art. 1. citauimus.

PRAETEREA. Idem determinatum est in con-
cilio

Dubium primum. **C**ilio Trident. Sessio. 6. cap. 5. & 6. **S**ED dubitatur, quis est iste dolor. Ad hoc dico, quod duplex est dolor. Quidam est dolor sensitivus: ut cum quis comburitur, vel flagelatur: alter est dolor intellectivus.

His suppositis, sit tertia propositio. Contritio non est dolor sensitivus, sed intellectivus. Probatur: quia poenitentia virtus, non est in appetitu sensitivo, sed in voluntate: ut docuit sanctus Thomas, supra, q. 26. articul. 5.

SECUNDO. Contritio est perfectus actus poenitentiae, qui semper est in potestate nostra. Sed dolor sensitivus non semper est in potestate nostra. Ergo contritio non est dolor sensitivus, sed intellectivus, id est dolor qui est subiective in voluntate, & non in appetitu sensitivo.

Dubium secundum.

SED dubitatur. Quis actus voluntatis est? Pro huius dissolutione est notandum, quod eodem modo sicut in appetitu sensitivo omnes passiones sequuntur ex amore: ut ait Augustinus, 14. de civitate Dei, & sanctus Thomas, 1. p. q. 20. art. 1. & prima. 2. q. 27. art. 4. ex amore nascitur delectatio: ex hoc enim quod amat, & consequitur amatum, sequitur delectatio. Et etiam ex amore nascitur tristitia, eo scilicet quod tristatur: quia priuatur re quam amabat. Et ita dicendum est de alijs passionibus, quod omnes nascuntur ex amore. Et ita dicendum est in actibus voluntatis: quia omnes actus voluntatis nascuntur ex amore. Unde quando quis non amat, non potest habere odium, tristitiam, aut delectationem.

UNDE sequitur, quod ex amore in voluntate causatur delectatio, ex quo aliquis consequitur id quod amat, & ex amore nascitur odium, & ex odio causatur dolor, vel tristitia: ut cum aliquis consequitur amatum, sequitur delectatio etiam in voluntate, & ex illo nascitur voluptas & gaudium: sic etiam ex odio alienius rei nascitur tristitia & dolor: quia ille abhorret illud, hoc etiam contingit in voluntate circa actus suos. Unde dolor in voluntate non est proprie actus elicitus à voluntate. Non enim est volitio, aut nolitio, qui sunt actus qui eliciuntur à voluntate, sed est quedam alia qualitas distincta realiter, licet aliqui dicant quod non. Exemplum. Amor in voluntate est actus elicitus à voluntate, scilicet volitio qua quis vult bonum alteri, vel sibi amato. Unde sicut ex hoc quod quis vult bonum alteri, vel sibi, & consequitur illud, nascitur gaudium: ita ex hoc quod vult, vel non vult aliquid, & nihilominus accidit, nascitur dolor, qui est passio, vel affectio quæ nascitur ex odio, &c.

HOC supposito sit. 4. conclusio. Contritio proprie loquendo non est dolor formaliter, nec identice. Probatur: quia dolor, proprie capiendo, est illud quod sequitur ex odio. Et contritio est odium peccatorum, & non illud quod sequitur ex odio. Probatur hoc: quia ex hoc quod displicent alicui sua peccata, & non potest facere quod non fuerint, ex hac displicentia, vel odio, oritur tristitia, et contritio non est illa tristitia causata ex odio, sed est

ipsum odium, vel illa displicentia. Hæc est expressè Augustinus, ubi supra. Inquit enim. Sicut poenitentia comes est dolor, &c. Ecce ubi dicit quod dolor non est poenitentia, sed comes poenitentia. Poenitentia ergo est delectatio, odium, vel displicentia peccatorum.

ET quod non sit idem dolor & displicentia, probatur. quia. sanctus Thomas, supra, q. 25. art. 8. dicit, quod displicentia peccatorum causat dolorem in his qui sunt capaces doloris, sicut sunt homines in hac vita. In alia autem vita est displicentia peccatorum in beatis, sed non est dolor: quia iam homines non sunt capaces doloris. Non enim iam tunc est æstus, nec dolor.

PRAETEREA. sanctus Thomas, art. sequenti, in solutione, ad primum, dicit quod cum dicimus contritionem esse dolorem, capitur dolor pro displicentia quadam, non pro passione causata ex illa displicentia, secundum quod affectus voluntatis denominatur per nomina passionum, & allegat se in 3. d. 26. quia causam nominamus ex effectu. Unde sequitur, quod duplex est dolor in voluntate. Alter proprius: alter improprius. Proprius, est ille actus qui sequitur ex odio, aut nolitione peccati: improprius est ipsa nolitio, aut ipsum odium peccati.

SED consequenter dubitatur quid est istud odium, vel hæc delectatio, aut displicentia peccatorum, an sit velle aliquid, aut nolle aliquid: cum sit actus voluntatis.

Dubium tertium.

AD HOC quidam dicunt, quod non oportet actus voluntatis omnes esse complexos, illos scilicet qui explicantur per propositiones: sicut, ego volo crastina die legere, est actus complexus voluntatis: quia est actus qui habet pro obiecto complexum. Alij sunt actus incomplexi. Sicut enim in appetitu sensitivo amor non est aliquid complexum: ita in voluntate aliquis actus non erit complexus. Exemplum. Equus amat equam. An amet sicut homo amat suum amicum volens illi salutem & bonum? Dico, quod non: quia equus nescit, an hoc ipsum quod amat equam, sit sibi conveniens, vel non, nec sciret respondere, hoc volo: quia est mihi conveniens, aut equæ amate. Sicut enim appetitus naturalis in lapide descendendi deorsum, est quedam qualitas quæ ad aliud inclinatur, sed simplex: ita in brutis est quedam qualitas quæ simpliciter inclinat brutum per quandam actum elicitem, non quidem naturalem, sicut in lapide: sed elicitur ab ipso appetitu equi. Ita dicunt, quod in voluntate est quidam actus incomplexus. Et declarant ipsi de amore in patria, quem habet beatus, præter hoc quod est velle Deo summum bonum, velle Deo omnipotentiam, &c. qui sunt complexi, est quedam qualitas: per quam nihil volunt Deo: sed inclinatur in Deum, sicut equus in avenam. Sic dicendum est de odio, quia ovis odit lupum, non quidem dicendo, volo illi malum, vel nollo illi bonum: sed illud odium est quedam fuga naturalis ab illo lupo, sicut in lapide est quedam naturalis renitentia ad ascendendum sursum: ita in ovis insurgit quedam renitentia

tentia à viso lupo. Est differentia, quod in lapide nō est actus elicitus, est tñ in oue. Sic dicūt in proposito quod contritio non est nolle fecisse peccata: sed est quidam recessus à peccato, & est quidā actus incomplexus. Istud forte posset defendi .s. quod contritio sit actus incomplexus: quia bene admitto quod in voluntate sint aliqui actus incomplexi, sed nego de contritione hoc esse verum. Male enim potest intelligi, & non est bona philosophia, quæ non bene potest intelligi.

IDEO dico, & sit quinta conclusio. Contritio est actus quidam complexus. s. nollem peccasse, displicet mihi offendisse Deum. Hoc probatur: quia (sicut S. Tho. declarat. p. p. q. 20. art. 3. & 4.) amare, nihil aliud est, quam velle alicui bonū. Et Arif. 8. & 9. Ethic. dicit, quod amicitia est quædam benevolentia, ex eo quod amare, est velle alicui bonū. Sic odium est, nō velle alicui bonum, vel velle alicui malum, aut nolle aliquid.

VNDE sequitur quod omnes qui dicunt se amare, tamen non volunt bonum rei amatae (sicut sunt homines perditii amatores muliercularum) amāt amore sensitivo incomplexo: quia non volunt bonū foeminae amatae, immo potius malum. Sed est quædam qualitas qua inclinatur in ipsā foeminam.

VNDE ex omnibus his sequitur, quod nihil aliud est essentia contritionis, nisi detestatio, & odiū præteritorum peccatorum. Sed communiter vocatur ipsa contritio dolor: quia accipimus nomina passionum & effectuum pro actibus & causis. Et quia contritio causat dolorem: vocamus contritionem, dolorem: quia (vt supra probauimus) regulariter & de lege, requiritur dolor ad propitiandū & reconciliandū nobis Deum.

Dubium
quartum.

SED dubitatur, an ad veram contritionem sufficiat displicentia peccatorum præteritorū cū dolore de ipsis peccatis, vel an requiratur propositum cauendi in futurum à peccatis: vt, si quis doleat de homicidio, quod commisit, propter Deum, nihil cogitans de futuro, an illud sufficiat ad verā contritionem, & vt veniat ad gratiam Dei, vel an requiratur necessario quod formaliter proponat quod nunquam amplius offendet Deum.

DE HAC questione sunt duæ opiniones. Altera est aliquorum paucorum modernorum: qui dicūt quod sufficit displicentia illa (vt dictum est) cum dolore præteritorum peccatorum, sine illo proposito cauendi in futurum. Hæc est sententia Ioan. Maio. 4. d. 14. q. 1. Vbi dno dicit. Primū est, quod si quis non cogitat de futuro, non exigitur propositum cauendi in futurum. Sed ille dolor sufficit ad remissionem peccatorum. Secundo dicit, quod esto occurrat futurum, forte non exigitur propositum cauendi in futurum. Vnde absolute dicit, qd non requiritur propositum cauendi in futurum. Idem dicit Alma. 4. d. 14. vbi ponit duas opiniones, & dicit quod credit illam opinionem esse veram, quæ dicit, quod non exigitur propositum in futurum ad veram contritionem. Idem videtur

tenere. D. Bonau. super expositionem textus. d. 14. exponens illud quod adducit Magister, poenitentia est mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere, exponit illum locum, plangenda non committere, & dicit. Nō committere, non stat pro actu non committendi, sed pro affectione. s. vt quando quis poenitet, non sit affectus ad peccandum iterum: sicut ille qui de vno peccato poenitet, & de alio non, & ita non excludit casum sequentem, sed malam volūtatē præsentē. PRAETEREA. Idem tenet Mettinesis codi. de poenit. q. 3. dub. vltimo.

ALIA est opinio. S. Tho. & antiquorum, quæ est quod requiritur propositum in futurum cauendi à peccatis, & aliās quantumcunque doleat de peccatis, non est cōtritio, nec veniet ad gratiam Dei. Hoc dicit. S. Tho. prima. 2. q. 113. art. 5. vbi quærit, an ad iustificationem impij requiratur motus lib. arbit. in peccatum, & respondet, quod duplex motus lib. arbit. exigitur ad iustificationem impij. Vnus est dolor de peccatis, qui est circa terminum à quo. s. recedere à peccatis: alius motus est p quē venitur ad terminum ad quem. s. affectus iustitiæ. i. iuste viuere. Idem dicit in 4. d. 14. in expositione illorum verborum Ambro. vera poenitētia est cessare à peccatis, Dicit. S. Tho. Non debet intelligi negatiue. i. quod non peccet, sed cessare à peccatis proprie, dicitur ille cui peccatum displicet, & peccatum dimittere intendit. Et hæc est vera poenitentia.

TER TIO. S. Tho. q. sequenti art. 4. expresse dicit, quod ad contritionem requiritur dolor de præterito, & quod caueat in futurum.

Q. VARTO. S. Tho. supra. q. 9. arti. 7. expresse dicit. Sicut ad hoc quod homo moriatur veteri vitæ, requiritur (secundum Aug.) in habente vsum lib. arb. voluntas qua eum veteris vitæ poeniteat: ita requiritur voluntas, qua intēdat nouitatem vitæ, cuius principium est ipsa susceptio sacramenti. Et clarius dicit. D. Tho. quod ad veram contritionē requiritur propositū cauendi in futurū, in hac prima. 4. supra. q. 23. art. 1. ad primū argumentum. ISTA videtur fuisse sententia Magistri sententiarum in. d. 14. cap. 2. vbi ita diffinit poenitentiā. Poenitētia est virtus, qua commissa mala cum emendationis proposito plangimus & odimus, et plangenda, iterum committere nolumus. Ibi ponitur à Magistr. propositum cauendi in futurum. Illam aut definitionem composuit Magist. ex Ambro. & Grego. Ergo Magist. Ambro. & Grego. sūt huius affirmatiuæ opinionis.

PRAETEREA. Albertus Magnus in. 4. d. 14. art. 11. est huius sententiæ: quia dicit, quod licet propositum non recidivandi, non sit de essentia contritionis: exigitur tamen concomitanter, licet pertineat ad aliam virtutem, hoc est, non est ab eadem virtute à qua contritio, sed exigitur tanquam necessarium.

PRAETEREA. Idem dicit. S. Tho. q. sequenti art.

articul. 4. quod. s. ad iustificationem impij requiritur propositum cauendi in futurum: sed pertinet ad aliam virtutem. scilicet cautionem, & non ad poenitentiam ad quam pertinet dolor de peccatis praeteritis.

PRAETEREA. Alexand. de Ales. 4. p. q. 69. art. 2. Mēb. 9. dicit quod contritio dupliciter potest considerari. Vno modo in quantum est pars sacramenti poenitentiae, & hoc modo non exigit propositum in futurum: quia sacramentum poenitentiae ordinatur ad delendum peccata praeterita, de quo solum est satisfacere, & confiteri, & conteri. Sed in quantum contritio est actus poenitentiae virtutis, exigit propositum in futurum: quia ad veram virtutem non sufficit quod doleat fecisse contra virtutem: sed oportet quod intendat non amplius facere. Sicut ad hoc quod caste viuat aliquis, non solum requiritur quod doleat quod non caste vixisset: sed quod proponat cauere ab opposito malo virtutis. Vnde inquit. Cum de veritate omnis virtutis sit subiecto inherere: sic est illius ad finem respicere. Quaelibet enim virtus ad hoc quod vere insit, importat propositum perseuerandi certum. Et inde est quod non vere est poenitens, qui non habet propositum recedendi, & ita inherens ipsi us, in quantum est virtus, bene respicit futurum: ipsa tamen poenitentia, vt est sacramentum, non respicit futurum.

PRAETEREA. Huius opinionis est Scot. d. 4. loquens de reditu peccatorum, an. s. peccata redeant per ingratitude, dicit, quod peccata post poenitentiam sunt grauiora: quia facit talis poenitens contra votum quod fecerat non amplius faciendi. Et idem Scot. d. 22. expresse dicit, quod non est vere poenitens, nisi habeat propositum cauendi in futurum.

PRO solutione huius questionis, est notandum, quod in hac materia oportet duas cautelas, vel cautiones habere. Altera est ne reddamus materiam poenitentiae ita difficilem quod excludamus ignorantes & rusticos a poenitentia, & illis laqueos iniiciamus: vt faciunt Summistae: quia iugum Domini suauis est: altera est quod in rebus facillimis, vbi nulla est difficultas quas res oēs intelligunt. s. parui et magni, sequamur tutiorem partem: etiam si non habeamus euentiam. Non enim debemus semper sequi faciliora. Nam ponamus casum, quod non exigatur propositum in futurum cauendi: vt dicit alia sententia. Quod, rogo, periculum est, habere propositum in futurum: Certum est quod nullum: cum nulla difficultas sit habere illum actum, postquam doles de peccatis. Est maxime: quia difficilius est dolere de praeteritis, estque maior perfectio habere talem actum. Erramen si re vera est praecipuum Dei quod requiritur propositum in futurum, nunquam remittentur illi peccata quousque habeat propositum cauendi in futurum. Quidquid dicat Almai, & Maior: est periculum dicere oppositum huius nostrae sententiae, esto non sit praecipuum de habendo illo pro-

posito in futurum. Nullum enim est periculum habere illud propositum in futurum. Si autem est praecipuum, non remittentur peccata sine illo quidquid alij dicant, & cum non sit certum quod non est tale praecipuum, certe est periculum opinari oppositum, & qui dolet de peccatis, & non proponit cauere in futurum, exponit se periculo, quod non remittentur illi peccata.

IDEO probabilius est dicere quod requiritur propositum cauendi in futurum. Et probatur auctoritate: quia maioris auctoritatis est Albertus Magnus, S. Th. Alexander de Ales, Scot. Caic. Si ergo lequatur auctoritatem: pro hac opinione affirmatiua sunt doctores maioris auctoritatis.

SECUNDO. Probatur ex concilio Florent. vbi dicitur. Partes poenitentiae sunt contritio, confessio, satisfactio. Quarum prima est contritio, ad quam spectat dolere de praeterito peccato, cum proposito non peccandi de coetero.

TERTIO. In lib. de ecclesiasticis dogmatibus. Vera poenitentia est poenitenda non admittere, & admissa deflere, quod videtur ordinem dicere ad futurum. Et ille liber est inter opera Augusti. & tribuitur ipsi Augustino, & re vera non est: sed est adhuc maioris auctoritatis quam Augustini, licet auctoritas Augustini sit magna. Allegatur enim liber ille multoties a Hieronymo, in quo sunt multa decreta conciliorum antiquorum, & multorum patrum, & consuetudines ecclesiae primitiae, & multa quae in ecclesia habentur, & erant certa.

PRAETEREA. Huius opinionis est Durand. in expositione literae Magist. super. 14. d. vbi dicit, quod qui non habent propositum cauendi in futurum, sunt irrisores, & non poenitent, & in d. 17. q. 2. art. 2. idem dicit Adria. quotlib. 5. art. 3. Idem Caic. in additionibus ad tertiam partem. q. 1. art. 1. Idem dicit. S. Tho. in 3. contra gentil. capit. 158. et in 4. cap. 72.

SED arguitur hoc modo contra hanc sententiam pro alia negatiua, quod non requiratur propositum cauendi in futurum: sed satis sit dolere de peccatis praeteritis. Prius. In Scriptura sacra vbiunque inducuntur poenitentes, solum inducuntur petentes veniam cum dolore praeteritorum, nihil pollicentes de futuro, & licet multa loca possent adduci ex Scriptura ad probandum, quod non requiratur propositum cauendi in futurum: sufficiunt tamen duo. Primus locus est de Dauid. 2. Reg. 12. quando occidit Uriam, & commisit adulterium Bersabe, dixit Dauid, Peccaui, & nihil aliud, prophetaque dixit statim, Dominus transtulit peccatum tuum a te. Ergo non requiritur propositum in futurum. Secundus locus est Lucae. 15. de filio prodigo, qui est Typicus sensus & literalis poenitentiae, de modo quo peccator conuertitur ad Deum. Dixit filius prodigus. Pater peccaui in caelum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus, & sequitur quod statim pater remisit illi. Ergo, &c. Et quod sit sensus literalis de poenitentia

5 probatur

probat: quia Dominus exponit de poenitente, cū subdit, Gaudiū erit in coelo super vno peccatore poenitentiam agente, &c. Ita etiam in omnibus alijs locis solum adhortantur homines ad poenitentiam: & nihil dicitur de futuro.

AD HOC dico, quod ex illis locis non habetur quod non requiratur propositum in futurum, imo potius habetur ex illa historia, quod filius prodigus habuit propositum manēdi in domo patris sui, & propositum non peccandi amplius, licet hoc non dicatur ibi formaliter: sed sequitur ex his quae ibi dicuntur. Reuertebatur enim in domum patris: ut ibi maneret.

PRÆTEREA. Si ex illis locis probaretur quod non sit requisitum propositum in futurum, etiam posset dici quod nō impediret propositum peccandi: quia etiam ibi non dicitur quod non habeat propositum amplius peccandi. Ergo, &c.

SECUNDO arguo ad idem hoc modo. Sit aliquis qui semper fuit in gratia. Ille non obligatur ad habendum illud propositum. Si propono quod non amplius peccabo: iufficit quod habeat illud propositum, non peccabo in futurum, quando se offeret peccatum. Ergo nec post peccatum obligatur ad bonum illud propositum cauendi in futurum: cum peccatum non inducat nouam præceptum, nec nouam obligationem. Sed antea non obligatur. Ergo nec nunc.

AD HOC concedo, quod ille qui est in gratia non obligatur ad habendum illud propositum in futurum: quia iam habuit, secundum opinionem sancti Thomae. Quam primam enim venerit ad vsum rationis, tenetur se conuertere in Deum, & si se conuertat, diligit Deum super omnia, & tenetur tunc habere propositum ad bene viuendum, & ita iam habuit, si est in gratia, propositum ad bene viuendum in futurum, & non corrumpitur propositum, nisi quis faciat contra illud.

SECUNDO. Dico, quod concedo antecedens & nego consequentiam: quia peccatum requirit hoc ad satisfaciendum. Sicut nanque omnes dicunt quod exigitur non habere propositum peccandi: ita requiritur propositum non peccandi in futurum ad reconciliandum Deum. Sed quādo erat in gratia, Deus erat ei propitius & reconciliatus, ideo consequentia non valebat.

ET probatur hæc opinio (quod si requiratur propositum cauendi à peccatis in futurum) inducendo ad impossibile, nempe, ad inconuenientiam. Nam sequeretur ex alia opinione, quod quantumcumque aliquis haberet propositum non cauendi in futurum, dolens de peccatis præteritis, quod si cessaret illud propositum, statim esset contritus, quod videtur absurdum: ut si Petrus doleret de peccatis præteritis, sed habet propositum occidendi inimicum suum, & cæteris manentibus paribus, cessat illud propositum in futurum, iam Petrus esset contritus. Dices forte, quod non dolet de illo proposito. Contra. Pono quod postquam habet pro-

positum illud, doleat generaliter de omnibus peccatis, non cogitando de illo proposito. Illud erat vnum peccatum. At postquam dolet de omnibus, dolet etiam de illo. Ergo iam esset Petrus ille contritus, quod nullus auderet dicere.

SECUNDO. Arguo hoc modo. Omnes hi concedunt, quod non est vera poenitentia, nisi aliquis diligat Deum super omnia. Sed qui diligit Deum super omnia, vult illi placere, & in nullo displicere. At velle placere Deo in omnibus, est propositum cauendi in futurum. Ergo illud exigitur. Est apprensus argumentum. Ideo tutior & verior est hæc nostra opinio affirmatiua, nempe, quod requiritur propositum formale cauendi à peccatis in futurum.

TERTIO. Probat ex Apostolo ad Ephes. 4. Deponite (inquit) vos veterem hominem qui corrumpitur secundum desideria erroris: renouamini autem spiritu mentis vestrae, & induite vos nouum hominem. Ergo non satis est ad contritionem, veterem hominem exuere, nisi nouus homo induatur, quod voluntate fit, non manibus corporis. Ergo, &c.

QUARTO. Hoc insinuat in illo Genes. 6. Poenituit eum quod hominem fecisset, & præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, &c. Ergo illa ambo requiruntur in eo, quem vere poenitet.

QUINTO. Ezechiel. 18. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, & custodierit omnia præcepta mea, omnium iniquitatum eius non recordabor. Custodire omnia præcepta, ad animi propositum sine dubio referendū est, quando non omnia simul præcepta custodienda occurrunt, cum homo poenitentiam agit. Vtrūque igitur poenitens simul præstat, & quod dolet de omnibus peccatis suis, & quod omnia præcepta custodire proponit. Et infra eodem capite. Conuertimini, ait, & agite poenitentiam, projicite à vobis omnes prauaricationes vestras, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: quod est nouam vitam animo & concipere, & velle.

SEXTO. Ioelis. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, &c. Conuersio autem ad bonum est. Non ergo satis est malam vitam antecedentem auertere, nisi ad bonam poenitens, animo conuertatur.

SEPTIMO. David postquam in Psalm. 50. veniam petiuit inquit, Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, &c. Cor mundum, ait, creauit in me Deus, & spiritum rectum innouauit in visceribus meis. Ergo illa innouatio est propositum in futurum.

OCTAuo. Primum quod ab eo, qui iniuriam intulit, postulamus, est huiusmodi propositum. Cū ergo finis poenitentiae sit, Deo factam iniuriam emendare, certe vere poenitens omnia ea exhibet, per quae iniuria compensatur. Inter hæc autem, ut diximus, illud vnum est: ut homo habeat ani-

num

num deinceps iniurias alias non faciendi . Ergo, &c.

NONO. Parentes, cum filios puniunt, emendationem propositumque melioris vitæ in futurum ab illis per poenas extorquent. Ergo hoc à nobis Deus vel maxime exigit in hac vindicta voluntaria: vt velimus in melius corrigere quæ peccauimus.

DECIMO. In omni motu non est, recessus à termino aliquo, sine accessu ad oppositum. Ergo nec auersio à peccato erit sine conuersione ad iustitiam. Quare, sicut poenitens detestatur vitam iniustam antecedentem: ita voluntate complectitur futuram iustam consequentem.

VNDECIMO. Vera poenitentia non est sine actu charitatis: vt mox definiemus. Sed per actum charitatis volumus Deo in omnibus placere, & in nullo displicere. Ergo animus in futurum bene viuendi, vero poenitenti deesse non potest.

DVODECIMO. Hoc etiam diffinitur in concilio Tridentino, sessione. 6. capite. 5. & 6.

SED contra hanc determinationem arguitur hoc modo. Contritio, secundum nos, est dolor: quia est poenitentia, & poenitentia dicit dolorem. At propositum cauendi in futurum, non est dolor. Ergo non requiritur propositum cauendi in futurum. Minor probatur: quia propositum cauendi in futurum potest esse in illo qui nunquam peccauit. Ergo non requiritur ad contritionem.

AD HOC respondetur quod contritio perfecta sufficit ad remissionem peccatorum, & contritio solū est dolor, & propositū in futurū nō est dolor. Nego tamen consequentiam. s. quod nō requiratur tale propositum. Sicut dicitur de dilectione Dei. Qui non credit, esto dicat volo placere Deo in omnibus & in nullo displicere, nō est dilectio, quia oportet omnia seruare præcepta. Qui dicit (inquit Ioan. prima canonica cap. 2.) se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Sic igitur ad veram poenitentiam exigitur impletio omnium præceptorum, quorum neutrum est dolor, nec pars doloris: ideo consequentia illa nihil valet. Et si dicas, Credere pertinet ad intellectum, & diligere est actus voluntatis, & ita credere non est dilectio, nec pars eius, ergo non requiritur ad dilectionem Dei, nego consequentiam: quia exigitur concomitanter ad dilectionem Dei, impletio præceptorum, licet non sit dilectio, nec pars eius. Sic etiam dico, quod propositum cauendi in futurum à peccatis, exigitur ad contritionem, licet non sit pars eius.

SECUNDO. Dico cum Alexandro vbi supra, quod etiam illud propositum spectat ad poenitentiam virtutem, quanuis sanct. Thom. se qui videatur Albertum Magnum. Et credo ita esse, vt Albertus Magnus dicit, nempe, quod illud propositum spectat ad aliam virtutem. s. cautionem, & non ad poenitentiam. Et ad argumentū, cum dicitur, quod non pertinet ad poenitentiam,

cum non sit dolor, nego illud, quia ad virtutem poenitentiam spectat omne quod requiritur ad remissionem peccatorum, & ad habendam perfectam poenitentiam. Sed ad veram & perfectam poenitentiam, exigitur propositum cauendi in futurum. Ergo propositum pertinet ad veram poenitentiam. Sicut superius diximus, quod dolere de peccato, quia est contra temperantiam, spectat ad temperantiam: sed dolere ad placandum Deum, spectat ad poenitentiam: ita nunc propositum, in quantum est cautio quædam, est prouidentia, quæ est pars prudentiæ, & hoc laudat Lactantius in suis operibus, inquit tū vero spectat ad satisfactionem faciendam Deo, pertinet ad poenitentiam. Ita dicit, & bene, Alexander, vbi supra.

EST igitur conclusio prima in hoc dubio, quod requiritur propositum cauendi in futurum ad contritionem.

SECUNDA conclusio est. Huiusmodi propositum est de ratione poenitentiam. Hanc tenet. S. Th. supra in hac prima. 4. q. 31. art. 4. & 4. contra gē. cap. 27. Et probat. Quia actus morales ex fine recipiunt speciem. At finis poenitentiam & doloris de peccato, est noua vita. Ergo illum finem intendere, est de ratione poenitentiam. Quemadmodum enim expulsio contrariæ dispositionis, si apte natura ad conuenientem formam inducendam paratur, & propulsio humoris corrupti, ab arte naturaque instituitur, vt noua sanitatis forma proueniat: ita & peccata antecedentia destruere, atque auerſari, ad vitam nouam instituendam ordinatur.

SECUNDO. Ad poenitentiam id potissimum pertinet: vt Deo veteris vitæ compensatio fiat. Id autem à nobis vel Deus maxime exigit pro compensando veteri delicto: vt ei deinceps placere velimus, iuste recteque viuendo. Ergo id est de ratione poenitentiam.

SED dubitatur, an ad veram contritionem requiratur, quod illa nolitio, seu detestatio peccati sit cum hac ratione, quia est contra Deum, & quod alias non sufficiet, vt peccata remittantur illi poenitenti.

HVIC quæstioni respondent oēs eodem ore, id esse de ratione poenitentiam. Hoc expressit. S. Th. supra. q. 17. art. 3. Vnde si quem peccata contristant, eo quia turpia sunt, vel quod infamiam notam incurrunr, aut aliud damnum dedere peccanti, huius dolor non est idoneus, nec delicto aduersus Deum commisso pensando, nec in fensio Deo placando, & conciliando. Probatur: quia nec homo iustus placaretur, cum is qui læsit, nullam ipsius haberet in dolore rationem, nec redintegraretur amicitia, dum, qui cum violauit, iacturam propriam sentit, nō amici offensionem. Et pro hoc est illud Pauli. 2. Corinth. 7. Gaudeo, nō quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, quæ enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam iu salutem stabilem operatur.

PRAETEREA. Ambr. ibidem inquit. Tristatur secundum Deum, quia delet, quod fecit, quod odit Deus.

PRAETEREA. Dicit Chrysost. homeli. 15. in hanc. 2. epistolam ad Chor. & expressius homeli. 4. in eandem episto. idem dicit, quod & Ambrosius dixit.

PRAETEREA. Nisi hac ratione, & sine peccator poenitentiam ageret: ad Deum minime per suam poenitentiam conuerteretur: cum tamen christiani poenitentem & conuersum ad Deum, eundem profus intelligamus: quomodo arcanam literam poenitentiam, sine peccatoris ad Deum conuersione penitus ignorant. Vnde Iohannis. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. &c. Et Ezechiel. 18. Conuertimini, & agite poenitentiam. Et Esaias. 35. De relinquat impius viam suam, & reuertatur ad Dominum. Et psalm. 118. Exitus aquarum deduxerunt oculi mei: quia non custodierunt legem tuam. Ex quibus omnibus sequitur, quod ratio finis poenitentiae Deus ipse describitur.

Dubium sextum.

DEBITA TVR, an ad veram contritionem requiratur propositum satisfaciendi, & confitendi. Et videtur, quod ita ex diffinitione quam probat. S. Tho. in hoc art. quia sic definit. Contritio est dolor assumptus de peccatis, cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Ergo propositum confitendi requiritur.

AD HOC aliqui doctores dicunt, quod requiritur illud propositum confitendi, vt Duran. d. 17. q. 2. art. 1. Alij autem distinguunt: quia contritio dupliciter capitur. Vno modo secundum se, in quantum est de lege naturae precise, & hoc modo non requiritur ad contritionem propositum confitendi: quia in lege naturae non fuit confessio. Ergo confessio non est necessaria de lege naturae. Alio modo capitur contritio in quantum est pars poenitentiae, & ita requiritur propositum confitendi, & satisfaciendi. Vnde videtur, quod hi concedant, quod ad remissionem peccatorum, vel ad veram contritionem, sufficit ipsa contritio sine illo proposito confitendi: sed talis contritio non est pars sacramenti poenitentiae.

SED ego dico, & sit prima propositio. Ad veram contritionem non requiritur formale propositum confitendi, de satisfactione postea videbimus. Probat: quia ad veram poenitentiam requiritur propositum cauendi a peccatis in futurum. Ergo ibi includitur virtualiter propositum confitendi, quia si habet propositum non peccandi, cum sit praecipuum de confessione, habet propositum confitendi virtualiter.

SECUNDO in lege naturae & in lege veteri. sufficiebat sic dolere de peccatis cum proposito cauendi in futurum, esto non haberet poenitens propositum confitendi. Ergo etiam nunc hoc sufficit: quia non est grauius iugum impositum nunc fidelibus, quam in lege veteri.

ET ad argumentum: quia ponitur in diffinitione. s. cum proposito confitendi, dico quod intelligitur

formaliter, vel virtualiter, id est, quod intendat seruare mandata Dei, vel cauere in futurum a peccatis, & sine hac dispositione peccauit de nouo qui non dolo de peccatis commissis mortalibus.

TERTIO. Probat: quod requiritur propositum cauendi in futurum. Quia cum solo dolore peccatorum, sine illo proposito, staret ad minus virtualis complacentia in aliquo futuro peccato, ideo tale peccatum non remitteretur: sicut supra diximus de remissione venialium, quod per dilectionem Dei remittuntur omnia venialia, in quibus qui diligit Deum non complacet, ad minus virtualiter. Ergo nec remittetur mortale, in quo virtualiter complacet. Vnde qui dolet de praeteritis, & non proponit cauere in futurum: exponit se periculo, quod non remittentur ei peccata. Admonendi igitur sunt poenitentes, quod proponant in futurum abstinere a peccatis, vel dicendo, deinceps non offendam Deum, vel proponendo placere Deo & in nullo, maxime mortali, displicere, quod est Deum super omnia diligere, si cum adimplerione praecipuum hic actus habeatur, vel alio simili modo.

SED contra, dicit Metinensis vbi supra. Qui vere poenitet, dolet de offensa commissa, prout offensa Dei est, in quo virtualiter odit omnem offensam, non solum praeteritam, sed futuram. Ergo illud sufficit.

SECUNDO. Siquis vere poenitet, vere se ad Deum conuertit per amorem ipsius, non qualicumque, sed obedientialem: hunc enim saepe a nobis exigit Deus. At in amore Dei vere obedientialem includitur virtualiter voluntas abstinendi a peccatis futuris a Deo prohibitis. Ergo satisficit quis praecipuum poenitendi, si vere de peccatis doleat propter Deum summe dilectum, in quo includitur virtualiter propositum cauendi in futurum. Non igitur requiritur formale propositum cauendi in futurum.

AD HOC primum, concessio antecedente, nego consequentiam: quia illa displicentia virtualis ex praecipuum Dei non sufficit: vt probauimus.

AD SECUNDO totum concedo, excepto hoc quod dicit, quod illud est virtuale propositum cauendi in futurum: quia non est, nisi formale. Nam qui diligit Deum super omnia, vt ad contritionem requiritur, vult illi in omnibus placere, & in nullo displicere. Ergo iam formaliter, & non virtualiter, proponit cauere in futurum. Vnde argumentum potius est pro nobis, quam contra. Et, vt supra diximus ad vnum argumentum, quauis ad poenitentiam iuxta primam nominis originem non pertineat respectus in futurum: tamen quatenus habet pro fine praecipuum emendare culpam commissam, & Deo pro ea satisfacere, huiusmodi propositum est de ratione poenitentiae, nec sine illo Deus, aut placatur, aut conciliatur: quum id, quod saepe iam diximus, a nobis maxime requiratur.

ART.

Articul. secundus.

Utrum contritio sit actus virtutis.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod contritio non sit actus virtutis. Passiones enim non sunt actus virtutum, quia eis non laudamur, nec vituperamur: ut dicitur. 2. Ethic. Sed dolor est passio. Cum ergo contritio sit dolor, videtur quod non sit actus virtutis.

PRÆTEREA. Sicut contritio dicitur à terendo, ita & attritio. Sed attritio non est actus virtutis: ut ab omnibus dicitur. Ergo nec contritio.

SED CONTRA. Nihil est meritorium, nisi actus virtutis. Sed contritio est actus quidam meritorius. Ergo est actus virtutis.

RESPONDEO dicendum, quod contritio secundum proprietatem nominis sui, non significat actum virtutis, sed potius quādam corporalem passionem. Sed hic non queruntur sic de contritione: sed de eo ad quod significandum hoc nomen per similitudinem adaptatur. Sicut enim inflatio propria voluntatis ad malum faciendum importat quantum est de se malum ex genere: ita illius voluntatis annihilatio (&) comminatio quaedam, de se importat bonum ex genere: quia hoc est detestari propriam voluntatem, qua peccatum est commissum. Et ideo contritio, quæ hoc significat, importat aliquā rectitudinē voluntatis, & propter hoc est actus virtutis, illius scilicet peccatum præteritum detestari, et destruere. s. penitentia, ut patet ex his quæ in 14. distinctione dicta sunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in contritione est duplex dolor de peccato. Vnus in parte sensitiva, quæ passio est. Et hic non est essentialiter contritio, prout est actus virtutis, sed magis effectus eius. Sicut enim penitentia virtus exteriorem penam suo corpori infligit, ad recompensandam offensam,

quæ in Deum commissæ est officio membrorum: ita etiam ipsi concupiscibili penam infert doloris peccati: quia etiam ipsa ad peccata cooperabatur. Sed tamē hic dolor potest pertinere ad contritionem, in quantum est pars sacramenti: qui sacramenta non solum in interioribus actibus: sed etiam in exterioribus, & in rebus sensibilibus nata sunt esse. Alius dolor est in voluntate, qui nihil aliud est, quā displicentia alicuius mali: secundum quod affectus voluntatis nominatur per nomina passionum: ut n. 3. d. 26. dictum est. Et sic contritio est dolor per essentiam, & est actus virtutis penitentia.

AD SECUNDVM dicendum, quod attritio dicitur accessum ad perfectam contritionem. Vnde in corporalibus dicuntur attrita, quæ aliquo modo comminuta sunt, sed non perfecte. Sed contritio dicitur quando omnes partes trita sunt simul per diuisionem ad minima. Et ideo significat attritio in spiritualibus quādam displicentiam de peccatis commissis, sed non perfectam, contritio autem perfectam.

IN HOC secundo articulo doctor ponit aliquot conclusiones: quarū prior est. Contritio secundum proprietatem sui nominis, non significat actum virtutis, sed quādam corporalem passionem: ut dictum est. SECUNDA propositio est. Hic non loquimur de contritione sumpta in hac significatione: sed loquimur de contritione sumpta pro illo, ad quod significandum hoc nomen per similitudinem adaptatur.

TERCIA conclusio est. Contritio est actus virtutis penitentia. Probatur. Contritio est materia. Sed nihil est meritorium, nisi actus virtutis. Ergo est actus virtutis. Secundo. Anihilatio & comminatio malæ voluntatis, & malæ affectionis, est quoddam honestum & laudabile ex genere suo: quum sit detestari propriam voluntatem, qua peccatum fuit commissum. At contritio nihil aliud significat, nisi illam malæ voluntatis & affectionis anihilationem. Ergo contritio est actus virtutis. Tertio. Omnis rectitudo voluntatis est actus virtutis. At contritio est quædam voluntatis rectitudo. Ergo est actus illius virtutis, cuius est peccatum præteritum detestari, & destruere, nempe, penitentia. Hæc. S. Thom. Et nullus de hoc dubitare potest quum contritio accipiatur pro illo actu quo peccata detestantur & destruentur. Quæ destruere honestum

fatis est. Ergo ad virtutem pertinet.
PRAETEREA. In sacra Scriptura frequenter
 exhortatur homines ad hanc poenitentiam, etiam
 interiorē. Ergo dubitari non potest: quin sit actus
 virtutis. Nec hic alia submoueri potest difficultas.

Articulus tertius.

Utrum attritio possit fieri cōtritio.

TERTIVM sic proce-
 ditur, videtur quod attritio pos-
 sit fieri contritio. Differt enim
 contritio ab attritione, sicut for-
 matum ab informi. Sed fides informis fit
 formata. Ergo attritio potest fieri contritio.
PRAETEREA. Materia recipit
 perfectionē, remota priuatione. Sed dolor se
 habet ad gratiā, sicut materia ad formam,
 quia gratia informat dolorē. Ergo dolor qui
 prius erat informis, culpa existēte, quae est pri-
 uatio gratiae: remota culpa, recipiet perfectio-
 nem informatiōis à gratia. Et sic idem quod
 prius.

SED CONTRA. Quorum princi-
 pia sunt diuersa omnino, eorum non potest fie-
 ri unum id, quod est alterum. Sed attritio-
 nis principium est timor seruilis: contritionis
 autem, timor initialis. Ergo attritio non po-
 test fieri contritio.

RESPONDEO, dicendum, quod super
 hoc est duplex opinio. Quidam dicunt, quod
 attritio fit cōtritio, sicut fides informis fit for-
 mata. Sed hoc (ut videtur) esse non potest:
 quia quauis habitus fidei informis fiat for-
 matus: tamē nūquā actus fidei informis, fit
 actus fidei formati: quia actus ille informis
 transit, et nō manet, veniēte charitate, attri-
 tio autē et cōtritio nō dicūt habitum, sed actū
 tantū. Habitus autē virtutū infusarū, qui
 voluntatem respiciunt, non possunt esse infor-
 mes, cum charitatem consequantur: ut in 3.
 lib. dictum est. Vnde antequam gratia infun-
 datur, non est habitus, à quo actus cōtritionis

postea elicitur. Et sic nullo modo attritio po-
 test fieri contritio. Et hoc alia opinio dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod
 non est simile de fide et contritione, ut di-
 ctum est.

AD SECVNDVM dicendum, quod
 remota priuatione à materia, quae manet, per
 fectione adueniente, formatur materia illa:
 sed dolor ille qui erat informis, non manet cha-
 ritate adueniente. Et ideo formari nō potest.
 Vel dicendum, quod materia essentialiter nō
 habet originem à forma: sicut actus habet ori-
 ginem ab habitu, quo formatur. Vnde non est
 inconueniēs, materiam informari aliqua for-
 ma de nouo, quae prius non informabatur: sed
 hoc de actu, est impossibile: sicut impossibile est
 quod aliquid idem numero oriatur à princi-
 pio, à quo prius non oriebatur: quia res semel
 tantum in esse procedit.

IN HOC. 3. art. 5. Thom. citat duas opiniones,
 quarum vna reprobata, aliam acceptat. Prior,
 quam reprobat, est, quod attritio fit contritio. Et
 qui hoc dicebant, probabāt hoc modo. Fides infor-
 mis fit formata. Ergo attritio fit cōtritio. Hoc im-
 pugnat diuus Thomas, dicens, quod non est simi-
 le de habitu fidei, & de actu etiam fidei: quia habi-
 tus fidei semper manet idem, siue sit cum charita-
 te siue non: actus autem fidei non semper manet
 idem, sed ille qui est sine charitate transit, & adue-
 niente charitate fit alius actus fidei formati. Et
 cum attritio & contritio sint actus, & nō habitus,
 quando aduenit contritio, quae est cum gratia &
 charitate, non manet attritio.

SECVNDA opinio quam sequitur sanct. Tho.
 est, Attritio nunquam fit, nec fieri potest contri-
 tio. Probatur. Contritio est actus virtutis infusae,
 nempe poenitentiae: ut in articulo praecedenti dixi-
 mus. At virtus infusa non est sine gratia & chari-
 tate: cum eas sequatur. Ergo antequam gratia in-
 fundatur, non est habitus à quo cōtritio eliciatur.
 Ergo attritio non potest fieri cōtritio. Haec sanct.
 Tho. Quae omnia nos latius aperiemus.

SED videtur falsum id quod dicit. S. Tho. nem-
 pe, quod actus fidei informis nunquam est
 actus fidei formati: quia qui est in peccato mor-
 tali, potest elicere actum fidei, & cōtinuare illum
 & iterum dolere de peccatis. Et tūc ille actus qui
 erat fidei informis, erit fidei formati.

AD HOC dico, quod latius dicemus in prima
 2. Secundo dico pronunc, quod, esto mansisset ea-
 dem qualitas: non tamē est idem actus in esse mo-
 ris: quia vnus est meritorius adueniente charita-
 te &

Dubium
 primum

te & gratia, & non antea. Tertio dico, quod iam ille actus adueniente charitate, est à principio alio modo se habente, quam antea: quia est à fide perfecta, & antea erat à fide informi & imperfecta, quæ suffiunt ad mutandū actum in esse moris, saltem numero. Quarto dico, quod forte sanctus Tho. vult dicere, quod alia est qualitas, quæ elicitur à fide informi, & alia quæ elicitur à fide formata.

HIS præhabitis, pro resolutione huius questionis est supponendum vnum quod ab omnibus cõceditur, quod attritio nihil aliud est, quam dolor de peccatis præteritis imperfectus: contritio autem est dolor de peccatis præteritis perfectus. Et hoc dicit. S. Tho. art. 2. præcedenti immediate, ad 2. Sed per hoc nõ constat, quid sit attritio, & quid cõtritio, nec habetur, quæ sit illa imperfectio, qua attritio à contritione distinguitur. Ideo hæc duo à nobis tractanda sunt.

P R O quorum expeditione supponendum est, displicentiam seu dolorem peccatorum, ideo perfectam dici: quia illi nihil deest eorum quæ ad finem displicentiæ consequendum, sunt necessaria. Et quidem finis displicentiæ, seu doloris de peccato, est multiplex. Primus est vindicare iniuriam factam Deo. Secundus est, amorem Dei conciliare. Tertius est, peccatum vt malum & inimicum animæ destruere. Erit igitur perfecta poenitentia & displicentia de peccato ea, quæ habebit hos. 3. fines & effectus, qui quidem omnes mutuo hæret, neque quisquam illorum sine reliquis inuenitur. Ille enim dolor qui iniuriam Dei emendat, conciliat nobis Deum, & commissum peccatum delet.

Q V I B V S iactis fundamentis, patet manifeste, displicentiam imperfectam eam esse, quæ nec sufficiens est ad emendandam Dei iniuriam, nec ad gratiam ipsius faciendam, nec ad peccatum destruendum. Vnde colligitur, hanc imperfectā displicentiam multipliciter homini contingere: quia multis modis cõtingit à perfecto declinare. **P R I M V M** genus imperfectæ displicentiæ est, cum quis dolet de peccato propter humana naturaliaq; motiua, vt. s. quia peccatū est quoddam turpe & contra rationem, vel quia induxit infamiam, vel quia contrarium Deo est, quatenus finis est & principium naturæ. Et nescio si hoc genus displicentiæ, quod sola naturali ratione nititur, à theologis appelletur attritio. Sed quum sit quidam imperfectus dolor, qui interim frangere & atterere animum potest, licet imperfecte, nõs appellabimus eum attritionem. Et sic videtur dicere Augustinus in libr. de vera & falsa poenitentia. cap. 2. & 9.

S E C V N D V M genus imperfectæ displicentiæ & doloris est, quæ oritur à timore poenarū: & intelligo poenas, vel spirituales, vel æternas, quæ lumine fidei cognoscuntur. Hanc displicentiam doctores omnes scholastici attritionem vocant: atque de ea Augustinus de vera & falsa poeniten-

tia cap. 17. loquitur, tractans illa verba Ezechiel. Quacunque hora peccator ingemuerit & cõuersus fuerit, vita viuet. Conuersum, ait Augustinus, non tantū versum, vita viuere. Et sequitur in Augustino. Vertitur à peccato, qui iam vult dimittere peccatum: cõuertitur autem, qui iam totus & omnino vertitur, qui iam non solum poenas timet, sed ad bonum Domini contendere festinat. Dixerat enim Augustinus, quod poenitentiæ quæ impetrat vitam, non à solo timore, sed à charitate proficiscitur. Hanc etiam attritionem tanquam insufficientem reijcit Ambro. lib. 2. de poen. ca. 9. **T E R T I V M** genus imperfectæ displicentiæ inuenitur, quum quis dolet quidem de peccato, quæ ratione offensa Dei est: sed ex quadam velocitate, nõ ex volitione absoluta & efficaci. Habet enim desiderium imperfectum placendi Deo, & dimittendi peccatum: sicut dilectio Dei imperfecta potest appellari volitio, qua Deo velem bonum & gloriā, ipsiq; placere in omnibus: desiderio tamen imperfecto. Sic nolle Dei offensam, est imperfecta displicentia: quia perfecta est efficax & absoluta, quæ ex dilectione Dei absoluta & efficaci nascitur. Hunc dolorem imperfectum Caieta. in 1. q. de contritione, attritionem vocat, in additionibus ad 3. partem. Si hæc à nobis fuerint diligenter inspecta, facile conijciemus discrimen inter attritionem & contritionem. Et prius ab effectu: quia contritio facit peccati remissionem, attritio autem non. Alterum discrimen est à principio, quod contritio ab amore infusæ charitatis procedit, attritio vero non: sed, vel à timore poenarum, vel ab amore proprio & naturali, vel à dilectione imperfecta cõditionata & inefficaci, qui non sunt actus charitatis: cum possint esse in peccatore. Tertiū discrimen est, quod contritio elicitur ab habitu poenitentiæ infuso: attritio vero nõ. Quartum & vltimum discrimen est, quod ad cõtritionem requiritur speciale auxiliū Dei: quia est actus supernaturalis: attritio vero solis naturæ viribus haberi potest: nisi attritio. 2. generis, quæ tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis auxilio speciali opus habet. Timor siquidem seruilis (vt supra. q. 26. art. 5. diximus) donū Dei est. Et quemadmodum ad credendas poenas supernaturales, necessarium est auxiliū Dei, quomoueatur intellectus: sic ad timendum eiusmodi poenas, necessarium est, vt excitetur affectus, & consequenter ad dolendum de peccatis propter hūc finem supernaturalem. Credimus enim nullam potentiam efficaciter attingere effectum supernaturalem cum solo auxilio Dei generali: ad alias vero attritiones, ex parte voluntatis nullum auxiliū speciale requiritur. Nam illa primi generis, cum naturale obiectum habeat, solis naturæ viribus nititur: illa autem postremi generis, supposita fide beatitudinis supernaturalis haberi potest sine auxilio Dei speciali: sicut & desiderium inefficax, & imperfectum beatitudinis.

SED

SED hæc nobis dicta fuerint de contritione & attritione secundum propriam significationem & usum vocabulorum. Quod enim diuus Th. de veritate. q. 28. ar. 8. dixit, omnem dolorem de peccato in habente gratiam, esse contritionem, improprium est. Ideo abusus vocabuli non est trahendus in disputationem, vbi de contritione & attritione proprie agitur.

EX quibus omnibus sequitur, quod loquendo proprie, attritio non potest fieri contritio, quæ conclusio est. S. Tho. hic & vbiq. Quam. S. Thom. sic probat. Illa quæ procedunt à distinctis causis & principijs non possunt esse idē. Sed contritio attritioque sunt à distinctis principijs. Ergo, &c. Probatur minor: quia contritio est à gratia & à poenitentia infusa, attritio autem non. Ergo, &c. EANDEM conclusionem tenet Maior in. 4. d. 14. q. 1. Sed dicit quod ratio. S. Tho. non probat conclusionem: quia idem actus doloris potest elici à pura potentia, & continuari cum gratia. Ad hoc ego concedo totum: sed nego quod ille actus fiat proprie contritio. Palu. tenet eandem conclusionem in. 4. d. 17. q. 1. & allegat. S. Thom. videns illam esse ipsius opinionem, posseq; dupliciter probari. Prius secundum aliquos qui dicebant, quod actus intellectus & voluntatis non recipiunt intensiōem, quia intensio fit per additionem gradus ad gradum, aut partis ad partem, sed actus intellectus & voluntatis nō habent partes. Ergo nō potest attritio, quæ est dolor actus voluntatis imperfectus, fieri contritio, qui est actus perfectus.

SECUNDA probatio eius est illa quam iam fecit. S. Thom. hic, quia contritio est à gratia & à poenitentia infusa, & attritio non.

TERCIO dicit Palud. quod si teneatur, quod actus intellectus & voluntatis possunt intendi, dicendum est, quod attritio potest fieri contritio, & hoc tenendo imaginationem Palu. quod contritio & attritio differunt penes intensum & remissum. Dicit namq; contritionem esse dolorem intensum, attritionem autem remissum.

SED dimissa imaginatione Palu. est notandum, quod duplex est contritio. Quædam quæ intrinsece est contritio, id est, secundum se. Ex obiecto: vt cum quis dolet de peccatis super omne dolibile, & proponit euitare super omne euitabile propter Deum. Hæc dicitur cōtritio intrinsece, quia ex obiecto est contritio. Altera est cōtritio extrinsece, ea. s. quæ non habet ex obiecto, quod sit contritio, sed ex circumstantijs. Vt cum quis dolet de peccatis ob aliquod morium humanum, & est in gratia, talis dolor (dicit. S. Thom. in lib. de veritate. q. 28. ar. 8.) quod est cōtritio, & omnis dolor qui est cum gratia, quia virtualiter refertur in Deū. Dico igitur, quod omnis talis dolor, qui per se nō sufficeret ad remissionem peccatorum & ad reponendum hominem in gratia, esto sit nunc cum gratia, non est cōtritio essentialiter &

secundum se & proprie, sed improprie & extrinsece. Ita dicendum est etiam de attritione: quia quædam attritio est, quæ ex obiecto intrinsece habet, quod sit attritio: vt dolor de peccatis propter poenas inferni, vel quia perdidit ille dolens gloriam. Altera autem est attritio, quæ non intrinsece est attritio, quia licet de se esset attritio, propter circumstantias non est attritio: sicut cum aliquis dolet propter poenas inferni actualiter, tamen transgreditur aliquod præceptū. Huiusmodi est dolor de peccatis in Sarraceno propter poenas inferni. Ille nanque dolor, licet de se esset attritio: impeditur tamen, quia actualiter transgreditur præceptum: cum non recipiat fidem, quam tenetur recipere.

HIS notatis, patet quod attritio proprie ex obiecto non potest fieri cōtritio intrinseca, quæ proprie vocatur contritio. Probatur: quia differunt penes distincta obiecta. Nam attritio est dolor ob poenas vel ob aliud morium, ita quod non dolet propter Deum: contritio autem est propter Deum. Ergo attritio non potest fieri contritio. Et ita intelligit. S. Thom. quod etiam tenet Gabr. d. 16. q. 1. Et quia prima contritio omnium, quæ est vltima dispositio ad gratiam, necessariū est, quod sit intrinsece contritio. s. ex poenitentia infusa & propter Deum: ideo impossibile est, quod prima contritio fiat ex attritione.

HÆC conclusio est contra Sco. in. 4. d. 14. q. 2. & contra Caiet. in. 1. q. de contritione in additionibus ad. 3. partem, asserentes contritionem acquisitam informē, quæ ab alijs theologis appellatur attritio, contritionem posse fieri formatam. Et Caiet. existimat, quod hæc sua sententia est de mente. S. Tho. in prima quartæ. q. 30. ar. 1. ad. 2. vbi dicit quod primus poenitentis actus habet se, vt vltima dispositio ad gratiam consequendam. s. contritio. Alij vero poenitentia actus sequentes procedunt iam ex gratia & virtutibus.

AT reuera hæc opinio non est. S. Thom. immo ipsi contraria hoc loco, vbi expresse asserit, contritionem actum esse elicitem à poenitentia infusa. Et certum est, quod actus elicitus ab habitu infuso distinguitur omnino à quocunque alio, qui ex puris naturalibus haberi poterit, vt actus elicitus à charitate infusa à quocunque alio amore, qui citra charitatem elicatur. Et ratio est in promptu: quia actus qui habetur ex puris naturalibus, non attingit, nisi obiectū naturale. Nam talis est, quale & obiectū eius: vt ante docuimus. Cum enim omnis attritio acquisita, naturalis sit, naturale quoque obiectum habet: sicut & dilectio acquisita. Ergo impossibile est, talē attritionem fieri cōtritioem, sicut impossibile est, quod dilectio acquisita fiat dilectio charitatis infuse, cuius obiectum est supernaturale. Et si actus nostri viribus naturalibus acquisiti, supernaturalia obiecta efficaciter attingerent: certe habitus virtutum infusarum essent superuacanei.